

NR. 3-4
28. JAAN. 1931

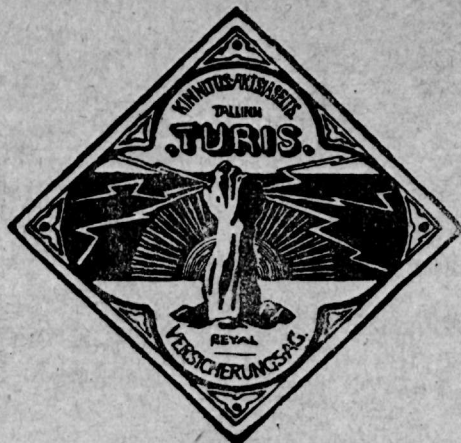

P. LUTTEIN

»SOJAASJANDUSEAJAKIRI«

✠ S O D U U R ✠

»»»X««XII AASTAKAIK»»»X««

RINNITUS ARTSIA-SELTS
„TURIS'e“
juhatus ja peakontor

asub 30. detsembrist m. a.

Mundi tän. nr. 3, teisel korral.

Uus automaattelef. väljakutse nr. 433-85.

Isis kreem

*on see näo kreem, mis teeb Teie
naha siledaks ja sametpehmeks*

Ar 931P
Sõdur

Eesti tunnustamine de jure.

Ed. Laaman.

26. jaanuaril möödus 10 aastat Eesti lõpulikust de jure tunnustamisest. Üle kolme aasta läks mööda, kui eestlased oma iseseisvusele täielikku tunnustust nõudsid ja alles kui liitriikide ülemnõukogu 1921. aasta jaanuaris kokku astus, leidis ta viimaks võimaliku olevat seda anda.

Kuigi otsus Eestit iseseisvaks kuulutada tehti Saksa okupatsiooni ette kartes juba 1917—1918. aasta vahetusel suurematel nõupidamistel Estonias, sai otsustavaks pöördepunktiks ka Eestigi elus vast mõni päev hiljem, 5. jaanuaril (v. kal.) järgnenud ülevenemaalise asutava kogu laialiajamine. Eesti Maapäev, kes end juba 15. novembril 1917. kõrgemaks võimuks koha peal kuulutanud, leidis nüüd, et seaduslik Veneriigi keskvoim täitsa ära on kadunud ja et Eestil nüüd oma saatuse täiel määral enda kätte tuleb võtta.

Riigiõiguslisest vaatekohast võib öelda, et Eesti kogu veebruari revolutsiooni keskes kasutas autonoomia õigusi Vene riigi küljes. Tema õigused ja vabadused olid tegelikult juba siiski küllalt laialdased (hulga laiemad, kui nad olid juriidiliselt), kuid need olid ometi veel kas või nimegi poolest keskkohast antud või sanktsioneeritud. Kuigi Eestis juba siis sai hüüdsõnaks föderatiivne ühendus Vene riigiga, oli otsekohese väljavaatena ettenäha enam küll autonoomia, s. o. laialdane omavalitsus, mis keskkohast antud, — mitte aga föderatsioon, s. o. omavalitsus, mida osariik ise oma enda õiguse põhjal koha peal loonud. Teisiti ei saanud see ka ollagi, kuni Eestimaa tulevase statuudi kindlaksmääramist aina ülevenemaalisel asutavalt kogult oodati.

Samm edasi föderatiivse osariigi tegelikule teostamisele astus Eesti Maapäev alles pärast enamlist riigipööret, 15. novembril 1917 end kõrgemaks võimuks koha peal kuulutades. Teataval määral tähendas see juba Eesti iseseisvuse algust. Eesti riik

oli algidus juba sündinud seega, et ta omal suveraansed õigused, — „kõrgema võimu koha peal“ kuulutas olevat. Kuid sõna täpsamas mõttes ei olnud see veel riik, vaid ainult osariik (Šveitsi kanton, inglise dominion). Ta kuulus veel osana Vene riigi külge, kelle asutava kogu valimistest ta tahtis osa võtta.

See aastakümneid nii suure igatsusega oodatud ja viimaks kokkutulnud, mõne tunni järele toorelt laiali aetud ülevenemaaline asutav kogu oli viimaseks sidemeks, mis Veneriigi muurahvaid tõeliselt, s. o. sisemiselt veel koos hoidis. Nii pea kui see ajalooline unistus Kroonlinna madruste poolt Peterburi porisse oli tallatud, jäi muurahvaid veel ainuüksi paljas vägivald Veneriigi külge hoidma. Föderatiivnegi side oli katkestatud. Piirirahvad löid iseseisvaks ja võtsid oma saatuse iseenda kätte.

Kohe pärast Vene asutava kogu laialiajamist otsustasid sealsamas Peterburis asutava kogu eestlastest esitajad J. Poska, Jüri Vilms ja J. Seljamaa läbirääkimisi Vene rühmadega lõpetada, Eesti iseseisvaks lugeda ja iseseisvuse tunnustamiseks ühenduse astuda liitriikide Peterburi saatkondadega.

Silmapiilk oli soodus. Enamlased olid Saksamaaga iga hinna eest rahu tegemas. Saksamaa valmistas piiririikide okupeerimisele ja liitriigid olid valmis mõndagi tegema, et piirirahvaid nii enamlaste, kui sakslaste vastu, kui mitte aineliselt, siis vähemalt kõlbliselt toetama.

Niisuguseks kõlbliseks toetuseks oli iseseisvuse tunnustus. Seega öeldi, et piirirahvaste demokraatlistel rahvaesindustel on täielik enesemääramise õigus ja nad on ainukesed seaduslikud võimukandjad kohtadel ja ilma nende nõusolekuta ei saa enamlaste valitsus nende saatuse üle Saksamaaga kokkuleppida ja neid Saksamaa alla kaubelda.

Sama mõttega tunnustasid liitriigid sa-

mal ajal ka Soome iseseisvust ja pakkusid oma toetust Ukrainale.

Prantsuse Peterburi saadik Noulens ja Inglise volinik Lindley vastasid Eesti esindajatele, et nende palved omapoolse toetusega enda valitsustele edasi saadavad. Ja paar kuud hiljem teatati Eesti delegaatile Stokholmis, Prantsuse ja Inglise valitsused olla valmis Eesti iseseisvust ajutiselt de facto, s. o. tegelikult tunnustama, kuni tulevane rahukongress Eesti saatuse lõpulikult määrab.

Maailmasõda möllas veel edasi ja embakumba võiduga ta oleks lõppenud, mõlemal juhusel arvestati seda, et enamlaste valitsus Venemaal peagi langeb ja uuesti jalule saanud Vene riik oma mõjuka sõna uue Ida-Euroopa kujundamisel kaasa räägib. Seda uut Venemaad pidasid ka liitriigid ikka hoolega silmas ja tema pärast tehti ka Eesti iseseisvuse tunnustamisele tol ajal reservatsioonid, et see ainult ajutine ja tegelik, aga mitte juriidiline ja lõpulik olevat, kuni tulevasel rahukongressil saadakse tulevase Venemaaga lõpuliku seisukorra üle rääkida.

See tegelik, de facto tunnustus oli üks juriidiline peensus, mida sada aastat varem Inglismaa oli tarvitusel võtnud, kui Hispaania asumaad Ameerikas end iseseisvaks kuulutasid ja oma vabadussõda senise valitseja vastu pidasid. Nende sõda Hispaaniaga kestis siis kauemat aega. Kui Inglismaa neid vastsündinud „Ladina Ameerika“ riike kohe täielikult (de jure) iseseisvaks oleks tunnustanud, siis oleks see vaenulist sammu Hispaania vastu tähendanud. Kuid mingisuguse tunnustamise andmist neile nõudsid niihästi Inglise kaubanduse, kui ka ehk veel enamgi tema politika huvid. Nii leiti siis uus pääsetee: endised Hispaania asumaad Ameerikas tunnustati de facto iseseisvaks, niisama nagu aastasada hiljem tunnustati Vene piiriirike.

Rahukonverents astus Pariisis kokku, ilma et uus Venemaa veel jalul oleks olnud. Piiriirigid palusid siin juba koos oma iseseisvuse lõpulikku tunnustamist. Neile anti esialgu nõu Marmora mere Prinkipo saarele kõigi Vene kodusõja valitsuste ja rühmade esindajatega läbirääkimistele minna. Ja kui Prinkipo konverentsist mitte midagi välja ei tulnud, siis hakkasid liitriigid Pariisis viimaks ise piiriirikide tulevase staatuse üle aru pidama.

Siin sai Eesti nagu proovikiviks, kelle järel ka teiste Balti riikide tulevikku kavatseti. Inglismaa pani ette anda talle iseseisvuse, mis piiratud tagatistega Vene

strateegilistele ja kaubanduslistele huvidele. Teised liitriigid kartsid aga, et sõna „iseseisvus“ tulevast Venemaad liiga kohutaks. Nad eelistasid selle asemel avarat autonoomiat rahvasteliidu kindlustusel. Prantsusmaa esines ses mõttes isegi Eesti jaoks passitud Danzigi vabalinna statuudiga. Lõpulik lahendus venis aga ikka edasi ja viimaks lükati seniks, kui uus Venemaa jälle jalul.

Vahepeal olid aga piiriirigid end jalule ajanud ja pidasid enda olemasolu eest ägedat vabadusvõitlust nõukogude Venemaaga. Nad olid riigid igas mõttes, nad pidasid sõda, aga neil puudus igasugune tunnustus, juriidiliselt polnud neid olemas. Isegi see de facto tunnustus, mis neile ajutiselt kuni rahukonverentsini antud, oli rahukonverentsiga tähtajani jooksnud. Nad olid oma lõpulikku tunnustust ootanud, aga polnud veel tegelikult mitte midagi saanud.

Siis palus Eesti delegatsioon rahukonverentsi, et Eestile antaks vähemalt de facto kindlam tunnustus, mingi selgem deklaratsioon, nii et see uus riik võiks rahvusvahelisi lepinguid sõlmida ja sõda jatkata. Rahukonverents hakkas selle üle nõu pidama, inglased valmistasid projekti, kuid varsti vaibus ka seegi. Jäädi ootama Vene kodusõja lõpuvaatust.

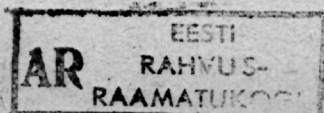
See tuli. Eesti tegi enamlastega rahu. Vene valged kindralid löödi üksteise järel puruks. Teiste piiriirikide järel tegi ka Poola viimaks oma rahu nõukogude Venega, kuna viimase Vene valgete väe — kindral Vrangeli — Krimmist punavägi merde paiskas.

See sündis kõik 1920. aasta jooksul. Selle aasta lõpuks oli Vene kodusõda lõppenud enamlaste võiduga valgete üle ja piiriirikide iseseisvaks saamisega.

Kui 1920 septembris rahvasteliit esimest korda oma täiskogu istangjärgule Genfis kokku astus, palus Eesti ühes teiste Balti riikidega vastuvõtmist. See sündis, nagu senine tunnustus liitriikideltki — de facto: uued riigid said õiguse rahvasteliidu komisjonide tööst tehniliselt osa võtta. De jure algatust ei tahtnud rahvasteliit oma peale võtta.

Üldtunnustatud riikidest oli seni ainult Soome olnud, kes Eestit de jure tunnustas, kui ta Eestisse tuli Tartus oma rahuläbirääkimisi nõukogude Venega pidama.

See oli Prantsusmaa, kes nüüdki algatuse oma kätte võttis, nagu ta omal ajal esimene oli olnud de facto Eestile lubama. Vene kodusõja aegu oli ta kõige rohkem Vene kindraleid arvestanud; Vene ko-

dusõja lõppemisel tahtis ta nüüd sama aktiivselt oma poliitikat piiririikidega ajada.

Kui 1921. jaanuaris liitriikide — Prantsuse, Inglise, Itaalia, Jaapani ja Belgia — ülemnõukogu Pariisis kokku astus, võttis Prantsuse välisminister Briand enda peale algatuse. Balti riikide saadikutelt soovivad avaldused saades, esines ta nõukogus ettepanekuga neid lõpulikult de jure tunnustada.

Inglise välisminister lord Curzon püsis oma harilikul heatahtlik-kõhkleva seisukohal: „wait and see“ — „vaata ja oota“. Kui aga Itaalia minister Sforza teatas, et ei peaks nõukogu mitte tunnustama, siis Itaalia valmis on uutele riikidele oma käe peal täieliku tunnustuse andma, siis oli ka Lloyd George nõus.

Eesti sai seega ühemeelse lõpuliiku tunnustuse viiel liitriigilt. Sellele järgnesid varsti tunnustused Skandinaavia naabritel ja siis üksteise järel teisteltki riikidelt, viimases järjekorras ka Ameerika Ühendriikidelt ja Jugo-Slaavialt, kelle poliitika kõige kauem truuks jäi ühise lahutamata Veneriigi aatele.

Tunnustamiskoosolekul näeme liitriike just vastupidises järjekorras olevat nende hiljutise poliitika. Lloyd George, keda vast hiljuti tõelikult Vene riigi tükeldajaks

ja piiririikide rajajaks peetud, asus nüüd kõige tagasihoidlikumal seisukohal. Prantsusmaa, kes Vene kodusõja aegu inglasi Venemaa tükeldamises kahtlustanud, algatas ise nüüd ettepaneku seda tükeldamist sündinud tõeasjaks tunnustada. Ja Itaalia, keda paari-kolme aasta eest veel raske oli olnud Eesti de factogi tunnustamisele viia, oli nüüd valmis uut seisukorda ka omal käelgi tunnustama.

Selle muudatuse oli toonud Vene valgete kokkulangemine. Lloyd George oli seda ammu juba ootanud ja nüüd kus see sündinud, muutis see tema poliitikat õige vähe. Prantsusmaa ja Itaalia olid aga Vene valgete võidule väga palju lootusi rakanud ja kui selle võidu asemele tuli kaotus, oli nende pettumus suur ja sama suur ning lõunamaalikult temperamentlik ka suunamuutus, mida nende poliitika läbi tegi.

Ajalool on harva tunnistajaks olla nii salapärasele sündmusele, nagu seda on riigi sünd. Eestil tuli nagu muinasloolisel Heraklesel kohe hällis võitlus läbi teha vihaste madudega, kes tema elu võtta tahtsid. Vast sellele jõuproovile järgnesid ristised, — de jure tunnustust võib just võrrelda ristsetega, noore riigi piduliku vastuvõtuga maailmariikide peresse.

Psühhiline reflex.*)

1. Sissejuhatuseks.

Inimese elu on täis vahelduvaid askeldusi ja toiminguid. — Kui statistilisi andmeid koguda keskmise inimese päevakavast, kuhu ülesmärkida ka kõige pisema energia kulutuse, siis saaksime õige kirju pildi nii sisult kui ka energia kulult ühele või teisele toimingule.

Inimese toiminguid võime vaadelda kahest küljest: 1) et inimene midagi teeb — tähendab tegu, toiming, elukompe, olgu ta kas või pisim liigutus ja 2) stiimul, tõukeandja sellele või teisele teole.

Psühholoogiliselt on inimene masin, mehhanism, keda liikuma pannakse sisemiste või väliste ärrituste (stiimulite) tõttu.

Need stiimulid (ärritused) võivad pärit olla õige kaugest minevikust (emotsioonid, instinktid) ja seega omandatud pärivuse teel. Ärritusi omab inimene ka oma isiklike kogemuste tõttu, ja elab neid mälu abil uuesti üle.

Neid ärritusi saab ka inimene oma igapäevases elus igal minutil küll oma ümbrusest, küll enese kui ka teiste tegevusest, enda organismist j. n. e.

Psühholoogiliselt analüüsituna on igal inim-toimingul kaks osa: 1) tegu, toiming, reaktsioon, olgu ta kas või kõige väiksem naeru-muige või higerikastöö — ja 2) tõukeandja, stiimul sellele või teisele tööle.

Inimese tegu on harilikult nähtav, väline, näiteks liigutused, miimika, hääli jne. — Ärritus (stiimul) aga sisemine, silmale tähelepanemata. Kuid on ka ümberpöördukt: — on väliseid ärritusi, nähtavaid stiimulid.

*) Allikad: J. Watson, Behavior psychology. Behterev, Reflexoloogia (Рефлексологи) J. Dumas, Traité de psychologie.

muleid ja sellele järgnevaid sisemisi, teiste silmale nägematuid reaktsioone.

Organismi, kui elav-olevuse reaktsioon ühele ehk teisele ärritusele on bio-psühholoogiline reflex. Ehk lühidalt — reflex koosneks 1) ärritusest (stiimul) ja 2) sellele järgnevast organismi reaktsioonist.

Sõna reflex'il on ladinakeelne päritolu.

Reflectere, (reflectio) tähendab tagasi pörkama ja siit nimisõna reflex — tagasipõrge. Termin, mida sageli füüsikas kasutatakse.

Senini tarvitati „reflexi“ psühholoogias, kui organismi alateadlist tegevust, mida juhtis selgroo üdi.

Uuem vool praktilises psühholoogias, mille algatajaks ameerika psühholoog J. Watson, vene akadeemik Behterev ja Pavlov, prantslane G. Dumas annavad reflexile eelpooltoodud terminatsiooni ja püüavad reflexi abil selgitada kõiki teadlikke kui ka alateadlikke liigutusi elavas organismis. — See on niinimetatud objektivismi vool uuemas psühholoogias, vastandina senini valitseva subjektivismile.

Senini valitseva subjektivistide teooria järele tuli psühholoogia õppimisel väljuda introspektiiv (enesevaatluse) õpeviisist.

„Inimene on kõigi asjade mõõt“, õpetas juba vana Potagar. See oli antropoloogiline ilmavaade, mis tegi inimese maailma tsentrumiks. Inimene otsustas kõiki enda, oma läbielamuste järele.

Analoogia oli kõige võrdluse aluseks ja inimene seadis iseennast kõigi kriteeriumiks.

Siit siis ka antropoloogide subjektivne ilmavaade, mille järele loomad, linnud, metsad, isegi jumalad — kõik elasid, tundsid ja patustasid nagu inimesedki, sest inimene otsustas nende üle enda (introspektiivse) analoogia järele.

Eelpool toodud objektivistid aga väidavad, et kogu inimese bio-sotsiaal elu algteguriks on reflex — s. o. ühelt poolt stiimul — teotekitaja ja teiselt — reaktsioon ehk tegu ise. Et otsustada inimese teo üle, peame alati teadma tegu tekitavat põhjust. Ameeriklane J. Watson nimetabki sellepärast seda uut voolu psühholoogias behavior psychology ehk lihtsalt behaviorism (elukombe psühholoogia).

Vene õpetlaste Behterevi ja Pavlovi terminatsiooni järele kutsutakse teda reflexoloogiks.

2. Närvirakk (neuroon), kui maailmavalitseja.

Inimese tegevuse ja toimingute korraldajaks on ergud ehk närvid. Närvikava koosneb:

1. Peaaju kui teadvuse ja tahtmuse tsentrum.
2. Seljaüdi — tunde ja liigutuse närvidega.
3. Sympaatiline ja parasympaatiline närvikava, mis juhib meie vegetatiiv (sisorganite) elu.

Närvikava algelemendiks on närvirakk (neuroon) oma niidisarnaste (fibril) kiudega (erk), mida kutsutakse deudriitideks ja neuriitideks. Närvirakk (neuroon) oma kiudega ulatab organismi igasse perifeeriasse. Neuroon (närvirakk) on omaette elavorganism, kes nõuab toitu, saab ärritatud, sigineb (paljunemise teel) ja sureb.

Meid huvitaks just praegu käesoleva teema kohaselt, et närvirakk võib ärritatud saada ja seda ärritust edasi anda. Veel enam. Närvirakul on eriline omadus ärritust alal hoida. See nii lihtis omadus esimesel silmapilgul on beoloogilise ilma suurim ime. Iga närviväriin, läbis-tades neurooni, jätab sinna jäljendi. Võrdluseks võiksime tuua foto-aparaadi plaadi, kuhu jääb valguse mõjul pilt (negatiiv). Kuid meie teame, et ühe plaadi peale võib vaid ainult üks pilt võtta. Närvirakk (neuroon) hoiab alal tuhandeid ja kümneid tuhandeid ärritusi, mis temast närviväriin (ärrituse) tõttu läbikäinud.

See neurooni (närviraku) omadus jätta igast läbikäivast ärritusest jäljed annab temale loova väärtuse.

Närvirakk muutub energia akkumulaatoriks. Ta kogub enesesse mineviku läbielamusi ja seega püsib neuroonis mineviku kogemus.

Veel enam. Närvirakk võib tarbekorral alalhoiduvat elamust (jäljendit) teadvusse esile tuua. Näide: meil tuleb meelde pilt, sündmus, mida nägime lapsepõlves 20—30 aastat tagasi. Närvirakk on jäljendi sellest sündmusest alalhoidnud ja nüüd teatavas olukorras „tuleb ta meelde“, olgugi, et see närvirakk on vahepeal tuhandeid uusi ärritusi vastu võtnud ja jäljendeid enesesse jättnud.

Seega on närvirakul teine suur teene: ta võib kogutud energiat kineetiliseks energiaks muuta — see on — ta võib teha tööd.

Need kaks omadust — esiteks, et närvirakk on energia akkumulaator, kogudes enesesse mineviku kogemusi ja teiseks — et ta tarbekorral võib kogutud energiat kiireteks energiaks ümbermuuta — ongi inimese vaimliste võimete aluseks.

Ei ole asjata temale siis ka antud maailmavalitseja tiitel.

Närvirakus hoiduvad alal mitte ainult inimese isiklised elamused ja kogemused, vaid temas pesitsevad ka pärivuse ja tõe omadused.

Elust omatud kogemused loovad närviraku kaudu organismi individuaalsuse, baseerudes päritolu ja tõe omadustele. Organismi individuaalsust (märgime selle J) võiks väljendada valemi kaudu $J=Nabcdh...$ kus N on pärivus ja tõeomadused (konstant) ja a, b, c... on isiku individuaal elukogemused, omatud suuremal ehk vähemal määral.

Närviraku omadusist võiks veel märkida juba eelpooltoodud toidu vajadus, väsimus, siginevus ja surm. Need on üldomadused, mis eraldavad orgaanilist ilma anorgaanilisest.

Anorgaaniline keha laguneb, orgaaniline asetab end uute osadega.

3. Kuidas tekib reflex?

Iga välismõju — füüsiline ehk keemiline tekitab reflexi. Nagu eelpooltoodust selgus, oli reflexi esimene osa — ärritus. Välismõju ärritab organismi perifeerias asuvaid närviraku (neurooni) niidisarnaseid otse (dendriidid ja neuroiidid) ja saadud ärritus kandub kas otse või kaudselt peaaajusse, mille järel organism nii või teisiti saadud ärritusele reageerib. Kõige rohkem mõjutusi, elamusi välisilmast saame välismeele kaudu. Need on meie silm, kõrv, nina, suu ja nahk.

Näiteks valgus. Meie näeme. Valguse laine, mis füüsiliselt vaid eetri võnkumine, tungib meie silma. See on puht füüsiline nähe — võnkumine. Silm vastavalt oma erilisele ehitusele töötab füüsilise valguse füüsio-keemiliseks (füsioloogiliseks) ärrituseks, mis antakse edasi meie teadvusse (peaaju halli koosseis) ja seal muutub saadud ärritus psühhiliseks elamuseks — s. o. meie „näeme“ valgust.

Nii siis kolm etappi valguse saamisel:

- 1) füüsiline valgus (võnkumine väljaspool meid);
- 2) füüsio-keemiline ärritus, mis tekkinud silmas, kus valgus kui võnku-

mine ümbertöötatud (transformeeritud) närvikude ärrituseks;

3) psühhiline elamus — „valgus“, mis tekib peaaaju hallis kooses, psühhosensoores keskkohas.

Siin on närvikavale appi tulnud teine suur tegur — silm, mis füüsilise välisenergia transformeerib närvikude ärrituseks. — Ja ainult närvikude ärritus edasi antud peaaaju halli koosseis — loob psühhilise elamuse valgusest.

Niisamuti transformeerib kõrv helilaine sisekõrvas ümber füsioloogiliseks ärrituseks ja mis edasi antud peaaaju, muutub psühhiliseks elamuseks — hääleks.

Välismeeled ei ole ainukesed „hinge aknad“, mille kaudu tajume välist ilma.

Paljud reflexid saavad oma ärrituse siseelundite kaudu. Sümpaatiline ja parasümpaatiline närvikava, mis juhivad siseorganite (siledalihaksete) tegevust, kutsutakse „meeleolu närviks“. Kõik reflexid, mis siit alguse saavad, mõjuvad otsekohe inimese meeleolule.

Nii siis ka õigustatud ütetus — „et sõduri moraal käib läbi kõhu“. Võiks õigmini lausuda, et terve inimkonna meeleolu käib läbi kõhu.

On olemas kolmas tegur reflexide tekitajaks — see on pärivus. Närvirakk hoiab alal mitte ainult neid elamusi ja ärritusi, mis otse või kaudselt saadud organismi kaudu, vaid ka neid, mis päritud kaugest minevikust. Nii on bioloogiliselt seletatav atavismi nähted, — mis üle mitmete generatsioonide toovad esile esiisade vaimu omadusi.

4. Millised on reflexid?

Kõigi elav-olevuste põhiaktatsiooniks on pealetungi ja kaitse tegevus, — siit siis ka pealetungi ja kaitse reflexid.

Nad on omased kõigile elav olevustele, samuti loomadele, kui taimedele.

Reflex ei ole ainult automaat-reaktsioon (mehaaniline reflex) nagu kõndimine, kirjutamise tehnika jne.

Iga reflex on teadline ja tahteline reageerimine elunähtustele.

Juba taimed väljendavad teadlist tahet sirutades end päikese poole — (heliotropism). — Nii väljendab ka iga närviraku tegevus teadvust.

Reflexid oma tekkimiselt on liht ja kombineeritud.

Liht reflexi iseloomustab see tunnus, et

saadud ärritusele järgneb otsekohe reaktsioon — tegu. — Näide. Valgus pimestab silma, meie juba automaatselt sulgeme silma. Käsi puudutab kuuma ahju — me tõmbame käe tagasi. — Need on otsekohe- sed, liht reflexid.

Kuid reflexide tegevus on palju komplitseeritud. Närviraku peamisteks omadusteks oli, et ta võib energiat koguda ja seda kiiret liikumiseks energiaks ümber muuta.

Meie reageerime ärritusele, mis saime eile, läinud aastal (mälu kaudu) ja seega me teeme vaimlist tööd.

Terve inimese elu on suur reflexide ahelik, alates lapse arengu elunõuete rahuldamisest ja lõppedes peene seltskonnainimese viisaka ja galantse jutuaajamise ja väliskommetega.

Suuremaks abiliseks inimsoo vaimlise loomingu arengul on olnud keel, sõna. Sõna aga omakorda on vaid sümbol sellest, mis teame või tunneme.

Teise inimese sõnad ei ole veel mõte — vaid nad tekitavad meis mõtet — reflexi. — Kuid ka kõige täpsamate sõnadega ei tekita meie teises isikus just samast mõtet, nagu oli ta meil. Siit siis ka mõistetav Humboldti paradox: „igasugune arusaamine on mittearusaamine“.

Kurvem on lugu emotsionaallega. Kui häälde sõna „valu“, siis tuhanded inimesed, kes tunnevad valu, ütlevad just sedasama sõna valu, kui valu sümboli. Valu ise on aga subjektiivne tunne, mitte-millaski samane kui kellegil teisel.

M. Meterlinck'il oli vist õigus lausuda, et „sõnad on suurimad valed, vaikides mõistame üksteist“.

Reflexid ei ole omalt sisult halvad ega head. Psühholoogia ei vaatle neid sellelt seisukohalt. Seda teeb küll ühiskond, liigitades inimeste tegevust ja elukombeid „headeks“ ja „halbadeks“.

Iga epook ja iga ühiskond esitab oma tegevuse kriteeriumi, mis muutub ajaga. Psühhilised reflexid jäävad terveteks sajadeks muutmatuiks. Muutub vaid ühiskonna arvamine (moraal) neid oma mõõdupuuga hinnates.

Iga kasvataja, õpetaja peab aga arvestama ühiskonda ja ajavaimu, siis muutub reflexoloogia praktiline käsitamine inimese juhtimiseks bio-sotsiaal seisukohalt.

Ühiskondline elu on vaid inimeste reflexide elu, maksva ühiskonna vaadete ja heaolu kohaselt. Meie saame ise ja tekitame teistele alaliselt reflexe, küll oma hääle,

(sõnade) küll šestide, küll miimika ja teoga.

Meis kui ka teistes ühiskonna liikmetes jäävad peatuma need reflexid, mis ühiskonnale vastuvõetavad, suurem osa neist kaob.

5. Reflexide tähtsus.

Inimene on suurim järeleaimaja olevus.

Lapse arengut jälgides näeme, kuidas miimika, hääl, sõnad, šestid on järeleaimatavad laste poolt.

Ka täiskasvanud inimesed on järeleaimajad. Järeleaimamine on seda tugevam, mida väiksem isiklik kogemus. — Nii aimavad vähemarenenud rahvad järele rohkemarenenuile, kehvad rikastele jne.

Järeleaimamine on lihtis aimamise reflex, mis aeg-ajalt areneb keerukaks kombineeritud reflexiks. — Iga reflex on lihtis ehituskivi suures kombineeritud tervikus, mille nimi loomine. Iga looja on alguses järeleaimaja nii kirjanduses, kunstis kui ka muul alal.

Looming on uue tekitamine siia maailma.

Reflexoloogia vaatlus loomingu, kui keerukat akti, mis tuletatud pikast reflexide reast kas sünteesi, analüüsi teel, — või kaemusena (intuitsioonina).

Esimest tuntakse kui diskursiiv tehet, teist kui kaemust, intuitsiooni.

6. Reflexide praktiline väärtus.

Inimest hinnatakse tema tegude järele. Tegu, aktsioon on vaid reaktsioon (tulenus) sellest stiimulast, tõukejõust, mis reflexi tekitab.

Vähe on sellest, et arstida haigeid, peab mõistma leida haiguse tekitajat.

Nii on objektivistide voolu esindajad kasvatajad asunud kasvatus-seisukohalt: 1) õpilaste ülevalpidamise (elukommete) ja 2) nende teole tõukavate põhjuste (stiimulate) praktilisele käsitusele. — See ongi niinimetatud behaviorism — elukommete psühholoogia.

Psühholoogia oli senini J. Watson'i arva- tes uduse filosoofiaga ümbritsetud. Prakti- list, rakenduse väärtust oli tal vähe. Behaviorism, s. o. reflexoloogia ennustab tuua seda udust ja salapärast teadust inimesele lähemale.

Mr. Murray toob huvitava näite, kus reflexoloogia kasutatud sõjaväe väljaõppes teeb näiteks drilli õpetamise nii õppi- jale kui õpetajale kergesti mõistetavaks.

Võtame näiteks kas või kõige lihtsama rivi käskluse: parem-pool! Käsklus

antud juhi poolt tungib häälelainera täitjate kõrvu. — Kõrv transformeerib mehhaanilise heli füüsio-bioloogiliseks närviraku ärrituseks (reflexiks), mis kiirusega 140 jalga sekundis andub edasi peajaaju (halli koosse), muutudes siin psühhiliseks elamuseks.

See tee, mis füüsio-bioloogilisel ärritusel vaja läbistada — on sisekõrvast kuni peajaaju psühho-sensoorsesse keskkotta 4 tolli pikk, seega närvivärina läbistuseks vaja 0,0024 sekundit. Täidesaatev osa — reaktsioon peajaajust mööda psühho-motoorset närviraku peab tungima kuni täitja (sõduri) jalgadeni, et käsklust täita ja paremale poole pöörata (... pool!). Oletades keskmise inimese pikkust viis-pool jalga läbistab närvi värin selle pikkuse kiirusega 110 jalga sekundis = 0,054 sekundit.

Oletame, et see käsklus oli noorsõduritele, kellel ei ole veel automaatreflexe, vaid kes peavad igat liigutust teadlikult tegema, jääb täitja mõtisklemiseks 0,0555 sekundit.

Kokku	0,0024 (I)	(minek)
	+0,0555 (II)	(mõte)
	0,0540 (III)	(tulek)
	0,1119 umbes $\frac{1}{10}$ sekundit.	

Oletame veel, et tuli muid kõrvaimõjusid ja meie saame täita osa käsklusest $\frac{1}{6}$ -sekundilise kiirusega.

Milles seisab siis drilli väärtus ja tagamõte, et saada automaatreflexi ja reaktsiooni? Milliseid arve võiksite treeninguga vähendada, et saada täitmisel maksimaalset kiirust, momentaalsust?

Iga närvi-värin, mis oma ette füüsio-keemiline protsess, läbistades närviraku leiab vastupanu. — Värina kordumisel on vastupanu väiksem. Närvirakk m a l e t a b, h a r j u b teatavate toimingutega. Meelestame seda, et inimestel on teadlik mälu (peajaaju), kuid igal närvirakul üksikult on oma mälu, omad kogemused. Meie ei saa harilikult kiirendada psühho-sensoorsete (I) reflexide kiirust. Küll saab treeningu varal kiirendada psühho-motoorsete (III), täideviivate (reaktsiooni) tegevust. Kõige enam saame kiirendada mõtisklemist — (II). Kogu treeningu, drilli mõte seisab selles, et iga drilli (automaat, momentaalne tegevus) juures on mõtisklemise aeg peaaegu null. Automaatliigutusi juhib selgrootüdi, järelikult närvi-värina tee psühho-motoorsete erkude kaudu on lühem. Har-

jutuse kordamisel jõuame meie kiiruseni $\frac{1}{10}$ sekundit või vähemgi. Veel enam. Meie saame liigutused julgema, iseteadvamad, sest treeneritud täitjal puudub mõtisklev reflex, kui kahtleja element liigutuste täideviimisel. Nii näiteks on lapse kõnnak, algaja sõduri pöörded kõhklevad, konarised.

Arusaadav, et ei saa instruktor küm-nendik sekundilise täpsusega treeningu kiirust kontrollida. Tähtis on siin vaid asja ideeline mõistmine, kus ja milles seisavad füüsio-bioloogilised iseäraldused reflexide mõistmisel ja kasutusel.

7. Kokkuvõtteks.

Reflexoloogia näib kujunevat uueks teaduslikeks distsipliiniks. Ta on puhtpraktiline, rakendus-teadus, mille ülesandeks on õppida inimese isikut, tema individuaalsust, kõigis peensustes. Nii on kujunenud pedagoogiline reflexoloogia, professionaalne reflexoloogia jne.

Inimese mõistmiseks vajame tema biosotsiaal ilma mõistmist.

Üheltpoolt see mikroskoobiline ilm (mikrokosm), bioloogia, mille moodustab närvikava oma funktsioonidega ja teiselt poolt sotsiaal-ilm, ilma milleta on võimata inimese isiku ja tema individuaalsuse areng ja selle objektiivne arusaamine. Et hinnata inimese tegu, elukombeid, peame lihtsa objektiivse hinnangu alla võtma selle sotsiaalse ümbruse, kus inimene elab, liigub, need stiimulad, tõukejõud, mis sunnivad inimese närvikava nii või teisiti saadud reflexide abil ümbruskonna mõjule reageerima.

Inimene on muutunud teadlikuks masinaks, kes saab igal momendil vaimlist toitu sotsiaal keskest, seda ainult enese ümber transformeerides ja sellele reageerides.

On looduse seadusi, mis ühised nii kosmilises kui mikrokosmilises ilmas. Sarnaseks universaal seaduseks on energia — transformatsioon.

Kõik ilm areneb, elab, liigub, tegutseb alati muutudes ja energiat ümbertöötades, alates tähtede miriaadist ja lõppedes viimase elektrooniga. See alaline töö, alaline energia muutuvus loob ka inimese biosotsiaal ilma, nii inimese organismi mikrokosmilises osas, kui ka tervete inimeste konglomeraadis, mida kutsume ühiskonnaks, rahvaks.

A. J.

Sõja- ja lahingudoktriin sõjateaduse valgusel.

J. Tomson.

Kes meist poleks tarvitanud või vähemalt tüütuseni kuulnud keelendeid „sõjadoktriin“, „sõjaline doktriin“ ja „lahingudoktriin“. Sõjaliteratuuris, muuseas ka „Sõduri“ veergudel põrkame kokku nende terminitega igal sammul. Ent sellele vaatamata pole vististe liialdatud, kui ütleme, et paljud meist kas ei oska anda ülaltoodud väljendistele kindlapiirilist sisu või sisustavad neid koguni võõriti ja igauks oma! viisil. Enamuse kohta maksab siin küll iseloomustis: kuipalju päid, niipalju arvamusi. Selles aga ei saa teha kellelegi etteheiteid, sest eesti keeles puudub seni igasugune kirjandus, mis valgustaks sõja- ja lahingudoktriini teoreetiliselt; teispoolt ka neis sõjavägedes, kus doktriiniküsimuste ümber on võrsunud arvukas erikirjandus, tekib sel alal veel vaidlusi. Üks aga on siiski kindel: ka meie vajame üksteisest arusaamiseks mingit „ühist vaadet“ doktriinile. Käesolev kirjutis tahab selleks jõudumööda kaasa aidata. Kuid enne selle abstraktse teema juurde asumist lubatagu veel paar märget sõna „doktriini“ tähendusest üldse. „Doctrina“ on ladinakeelne sõna, mis tähendab õ p e t u s t, t e a d u s t (doceo—õpetama). Sellisel tõlgitseb „doktriini“ ka „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat“ (II trükk). Mõned leksikonid annavad doktriinile veel d o g m a (õppelause) ja t e o o r i a tähenduse.¹⁾ Peale selle käsitletakse doktriini kui „teatud kooli poolt omaks võetud arvamuste (vaadete) kogusummat“ või „voolu, mille eesmärgiks on teaduse-süsteemi elluviimine.“²⁾ Teaduslikus kirjanduses esinevad sageli väljendised „meditsiin kui doktriin“, „sotsialism kui doktriin“ jne., millistes doktriini mõistetakse kui õpetust või teadust. Sõjanduses, nagu näeme allpool, on sõna „doktriin“ omandanud spetsiifilise mõiste.

I. Sõjadoktriin.

Mis on sõjadoktriin, selle üle on sõjateadlaste ringkondades palju vaieldud ja jõutud väga lahkuminevate otsusteni.

¹⁾ G. Schultz: „Latinsko-Russk. slovar“, St.-Peterburg, 1909. „Entsikl. Slovar T-va Br. A. i J. Granat i K-o,“ Moskva (a. ?).

²⁾ Martõnov i Kovlevski: „Noveiši polnõi slovotolkovatel...“ Moskva (?).

Tuletame meelde vaid neid piigimurdmisi sõjadoktriini mõiste defineerimise ümber, mis on sündinud käesoleval sajandil meie silma all venekeelses kirjanduses (v. „Russk. Invalid“, „Razvetšik“ ja „Bratskaja Pomoštš“ 1907—1911. a.; punaväe „Vojennoje Delo“ 1918—1920. a., „V. Nauka i Revol“ 1921. a., „Vojennaja Mõsl“ 1921. a., „Armia i Revol“ 1921. a., „Vojennoje Obozrenie“ 1921—1922. a., „Voj. Zarubežnik“ 1924. a., vene emigrantide „Voina i Mir“ nr. nr. 1—17, „Voj. Sbornik“ nr. nr. 1—8 jne.). Tsaariaegsel Venemaal tegi neile vaidlustele enne-aegse lõpu sõjaminister kindral Suhomlinov, lugedes doktriini-küsimuste käsitlemise sõjakirjanduses ebasoovitavaks. 1918. a. tõuseb küsimus uuesti päevakorrale punaväe sõjaliteratuuris. Arvurikka autoritepere poleemika kestis aastaid ja vaibus üksteise väidete ümberlukkamise staadiumis. Samal ajal debateeriti sõjadoktriini ümber ka Lääne-Euroopa riikide ja vene emigrantide sõjakirjanduses analoogiliste saavetega. Ja seni ei ole suudetud anda sõjadoktriinile definitsiooni, mis rahuldaks kõiki. Et eestikeses sõjaliteratuuris need doktriini mõistet selgitavad teosed pole seni leidnud vastukaja, siis ei ole liigne ära märkida, mida üksikud nimekamad autorid mõistavad sõjadoktriini all.

Algame liitlaste vägede ülemjuhatajast Maailmasõja lõpul — marssal Foch'ist. Foch fikseeris oma vaadet sõjadoktriinile juba ammu enne Maailmasõda raamatus „Des principes de la guerre“. Vaadeldes kõrvuti sõjateooriat ja sõjadoktriini ütleb Foch, et nende väljendiste all tuleb mõista teatud arvu vastuvaidlematute printsiipide kontseptsiooni ja kasutamist praktilikal. Samas teoses nimetab Foch doktriiniks ehk intellektuaalseks distsipliiniks ühesugust viisi vaadata asjadele. „Ühesugusest viisist asju vaadelda järgneb eeskätt samasugune viis neid näha. Üldisest viisist näha oleneb ühesugune võtte teotsemisel, mis saab instinktiivseks... Nagu ehitise kuju muutub olenevalt suunast, millest teda vaatlleme, ja esineb ühesugusena kõigile vaatlejaile, kes lähenevad ühest ja samast küljest, samuti ka sõjalised küsimused kutsuvad esile kõigil

Ärakiri.**Kaitsevägede staabi ülema käsukiri****Nr. 5****Tallinnas, 19. jaanuaril 1931.****Kolonel-leitnant Eduard Bach**

Pühitses 19. jaanuaril s. a. 50. sünnipäeva.

Täna, 19. jaanuaril, pühitseb Kv. staabi Topo-hüdrograafia osakonna topograafia jaoskonna ülem kolonel-leitnant Eduard Bach oma 50-aastast sünnipäeva.

ühesuguse vastuse, kui neid käsitletakse ülhest ja samast vaatepunktist.¹⁾

Marssal Foch'iga ühineb prantsuse kolonel Oehmichen ja ka serbia kindral Pešits. Esimene mõistab sõjadoktriini all ühist vaadet asjadele, teine — ühist sõjalist keelt, ühesuguseid mõisteid, mis on pandud mitmesugustelt isikutelt ühte ja samasse sõnasse, ja ühtlast mõõdupuud olukorra vaatlemisel ning hindamisel.²⁾

Vanad klassikud Clausevitz ja Lehr trakteerivad sõjadoktriini kui üldist sõjafilosoofilist õpetust.

Kolonel-leitnant Bach'il on seljataga pikk kaitseväeteenistus. Teda leiame Vene sõjaväelaste ridades juba 1902. aastal, mil ta algas oma tegevust sõjaväe topograafia alal.

Meie kaitseväge astus kolonel-leitnant Bach Vabadusesõja algul ja määrati tööle oma erialal. Tol ajal puudusid meie kaitseväl maakaardid, mille puudumisel rindel tegutseda oli raske. Selle puuduse kõrvaldamiseks kolonel-leitnant Bach toimis kiirelt: korjas üksikute isikute käest venekelseid sõjakaarte ja organiseeris ühtlasi meie oma kaarditehase, mis hakkas valmistama meile eestikeelseid maakaarte.

Vabadusesõja lõppedes võttis kolonel-leitnant Bach osa Eesti-Vene piirikomisjoni tööddest, milliste ülesannetega ta sai hea eduga toime.

Vabariigi valitsus on hinnanud kolonel-leitnant Bach'i teeneid I liigi 3. järgu Vabaduse Ristiga ja autasuga 50.000 marga suuruses.

Vabadusesõja algult kuni käesoleva ajani on kolonel-leitnant Bach kohusetruult ja edurikkalt juhtinud topograafia jaoskonda.

Tervitan kolonel-leitnant Bach'i tema 50-aastaselt hällipäeval ja soovin temale veel palju aastaid, jõudu ja tervist tegutseda meie riigikaitse alal.

J. Tõrvand,

Kindral-major,

Kaitsevägede staabi ülem.

A. Гераа oma teoses „Полчища“ (София, 1923) annab sõja doktriinile järgmise formeli: „Kui sõjakunsti printsüübid on kõikidel aegadel muutmatud, siis muutub nende kasutamine praktilikult vastavalt epohhi iseäraldustele. Selline kasutamismeetodite kokkuvõte ongi sõjadoktriin“ (lhk. 362). Viimasele seisab lähedal poo-

¹⁾ F. Foch: „O printsipah vain“ (Petrograd 1919), lhk. 12., 17., 21.

²⁾ Oehmichen: „Essai sur la doctrine de guerre de coalition“ (Paris 1928), lhk. 6; „Voينا i Mir“ nr. 7, lhk. 280.

la kindralstaabi kolonel Stahevitš, kes väidab, et „sõjadoktriin — see on põhiprintsipiibid, mis ei kuulu diskussioonile; iga sõjaline ülesanne peab panema nad oma lahenduse põhjalusesse ja ainult sel juhtumil tunnustatakse lahendus õigeks.“⁽¹⁾

Lühidalt ja kategooriliselt defineerib sõjadoktriini P.-Ameerika Ühendriigi õppemäärustikkude üldosa: „Sõjadoktriin on rahva jõudude erilistes tingimustes tarvitamise teooria ja põhjened rahvuslike iseloomule ja ressurssidele.“⁽²⁾

Vene autoritest-emigrantidest väärivad tähelepanu professorid N. Golovin ja A. Bajov. Golovin'i arvates kujutab sõjadoktriin enesest teaduse abstraktsete järelduste puht-praktilist rakendust teatud sõja tingimustele; teadus luuakse sõdadele üldse, sõjadoktriin — ainult teatud sõjale. „Sõjadoktriin on lahingutegevuse võtete kombinatsioon, milline seatakse üles sõjalise jõu kõrgemalt juhatuselt mitte sõjaks üldse, vaid teatud sõjaks.“⁽³⁾ — A. Bajov'i järele on igal sõjaväel oma sõjapidamismeetod, mida reguleerib ja normeerib teatud õpetus sõjast. „See õpetus sõjast, ehk, nagu öeldakse, sõjaline lahingudoktriin kujutab endast kogusummat teoreetilistest õpetustest, praktilistest määrustest ja tegevusreeglitest, mis puudutavad riigi sõjaliste jõudude organisatsiooni, nende lahinguettevalmistust, tegevust sõjas, sõja iseloomu ja sõjapidamisviise üldse, tingitult nii nüüdisaja sõjanduse seisukorrast kui ka riikliku poliitika ülesannetest sõna laiemas mõttes.“⁽⁴⁾

Peaaegu samasugune on SSSR'i end. sõjakomissar Frunze definitsioon sõjadoktriinile, mis kõlab järgmiselt: „Ühine sõjadoktriin on teatud riigi armees vastuvõetud õpetus, mis määrab ära riigi sõjaliste jõudude moodustamise iseloomu, sõjaväe lahinguettevalmistuse meetodid, sõjaliste jõudude juhtimise riigis valitsevate vaadete alusel — nende ees seisvate sõjaliste ülesannete iseloomu kohaselt ja ülesannete lahendamiseviisid kokkukõlas riigi klassioludega ja tootvate jõudude arenemistasapinnaga.“⁽⁵⁾ Kuna see definitsioon on avaldatud ka „Nõukogude suures entsüklopeedias“ (XII raamat, Moskva 1928), siis võime järeldada, et ta on SSSR'is üldiselt läbi lõõnud. Loomulikult leidub punaväes veel küllalt neid, kes formuleerivad sõjadoktriini mõiste teisiti kui Frunze. Nii F. Ogorodnikov, olles sisuliselt nõus Frunze väidete-ga, soovib „õpetuse“ asemel nimeta-

da sõjadoktriini „printsipiide kokkuvõtteks, mis ühendab vaateid.“⁽⁶⁾ A. Verhovski nimetab sõjadoktriiniks Foch'i eeskujul jõupingutuste ühtlust, ühesugust arusaamist ja üldist vaatepunkti.⁽⁷⁾ L. Trotski näeb sõjadoktriinis riigi valitseva klassi sõjalise orientatsiooni formelit rahvusvahelistes tingimustes, mis on seda kindlakujulisem, mida püsivam ja plaanikindlam on oma arenemises riigi sisemine ja rahvusvaheline seisukord.⁽⁸⁾ I. Vaciets oma raamatus „Tuleviku sõjadoktriinist“ (Gosud. Moskva 1923) jõuab otsusele, et „sõjadoktriin on õpetus riigi sõjalisest valmisolekust“ ja kui niisugune kujutab ta enesest riigivõimu funktsiooni (lhk. 146). G. Girs (Hirs?) karakteriseerib sõjadoktriini kui sõjaasjanduse ühendavaid printsiipe, milliste elluviimiseks on eeskätt praktilise iseloomuga kaalutlused — saavutada ühine arusaamine sõjanduse alustest, mis puudutavad juhtimiskorda ja vägede lahingupidamise viise; kuid need printsiibid esinevad ka kõrgemate ideedena, haarates laialdasi põhiküsimusi ühiskondlikus ja riiklikus elus.⁽⁹⁾

Seda definitsioonide rida võiksime soovikorral veelgi pikendada uute lülidega (näiteks sellistega, et „sõjadoktriin on sõjageeniuse prohvetlik silm“, „doktriin on õpetus, mis annab meile mehaanilise abinõu võidu saavutamiseks vastase üle“⁽¹⁰⁾ jne.), kuid jätkub neistki näidetest veendumiseks, et küsimuse otsustamisel, mis on doktriin sõjateaduse seisukohalt, ei ole seni leitud ühist keelt. Ühed käsitlevad teda kui teatud armees kas üldiselt või ainult üheks sõjaks väljakujunenud õpetust, teised näevad temas vaid selle õpetuse aluseid (printsipi), kolmandad — ühist vaadet asjadele, ühist keelt, ühesuguseid võtteid teotsemisel jne. Ent

¹⁾ „Doktriin ja rutiin“ — „Vojennõi Zaru-bežnik“ nr. 11—12, Moskva 1924, lhk. 5.

²⁾ „Am. Ühisr. sv. maksvad doktriinid...“ (Sv. õpetusk. väljaanne 1923), lhk. 5.

³⁾ N. Golovin: „Mõsli ob ustroistve Rossiisk. vooruž. silõ“ — „Voj. Sbornik“ O. R. V. S. nr. 6, lhk. 163.

⁴⁾ „Vojennõi Sbornik O. R. V. S.“ V. (Belgrad 1924), lhk. 5.

⁵⁾ M. V. Frunze: „Edinaja Vojennaja doktr. i krasn. arm.“ (Gosud. isd., Moskva 1921), lhk. 8.

⁶⁾ „Revol. i Voina“, 1921, nr. 9—10, lhk. 43.

⁷⁾ A. I. Verhovski: „Osnovõ podgotovki komandira“ (Gosud. isd., Moskva 1925), lhk. 12.

⁸⁾ „Vojennoje Obosrenie“ 1922, nr. 2, lhk. 11.

⁹⁾ G. Girs: „Teaduse ülesanded ja sõjadoktriin...“ („Voj. Nauka i Revol.“ 1921 nr. 1, lhk. 76).

¹⁰⁾ „Voj. Nauka i Revol.“ 1921, nr. 1, lhk. 34; „Voina i Mir“ 1923, nr. 5, lhk. 190.

süvenemine eelnimetatud autorite tõekspidamistesse näitab, et lahkkumine on sageli rohkem välised (redaktsioonilised) kui sisulised. Kahtlemata eeldavad ka need, kes nimetavad sõjadoktriini „ühiseks vaatekas“, ühiste printsiipide ja ühise „sõjaõpetuse“ olemasolu armees, sest ühine vaade asjadele võib kujuneda ainult ühistele printsiipidele rajatud õpetuse resultaadina. Kas seda õpetust nimetame „teooriaks“, „printsiipide kokkuvõtteks“ või mõne muu terminiga, kas üksikute alade loetlemisel, mida see õpetus peab endasse harama, laskume vähem või rohkem detailidesse — sellel pole sisuliselt kaaluvat tähtsust. Tähtis on aga küll, kas meie kõneleme doktriinist kui õpetusest riigis (Vacietis, P.-Am. Ühendriikide õppemäärustikkude üldosa, Trotski, Girs) või sõjaväes (Foch, Golovin, Bajov, Verhovski j. t.). Esimesel juhtumil on meil tegemist sõjadoktriiniga sõna laiemas mõttes („õpetus riigi sõjalisest valmisolekust“, „rahva jõudude erilistes tingimustes kasutamise teooria“), mis puudutab kõiki sõjaga seotud alasid riigielus (riigi sõjadoktriin), teisel juhtumil — sõjadoktriini „sõjatehnilise“ osaga, mis ei ulatu üle puhtsõjaliste ülesannete raamide (armee sõjadoktriin). Viimane kui õpetus käsitleb teatud sõjaväe organisatsioonilisi aluseid, lahinguettevalmistuse iseloomu ja sõjapidamise meetodeid, taotledes ühise vaate loomist sõjalistes küsimustes kogu armees või, piltlikult öeldes, sõjanduse viimist ühisele näitajale.

Jättes lugejale täieliku vabaduse defineerida sõjadoktriini mõistet, kas mõne eeltoodud autoriteedi järele või „omal viisil“, peatume lühidalt veel sõjadoktriini liigitamisel, alustel, kujunemisel ja tähtsusel.

Sõjadoktriini käsitledes teevad mõned autorid katset teda liigitada iseseisvateks harudeks. Nii eraldab kindral Borisov järgmised sõjadoktriinid: operatiivne, taktikaline ja kasvatuslik. mõistes viimase all õpetust armee sõjalisest kasvatusel. „Operatiivse sõjadoktriini“ ta jaotab veel kolmeks haruks, nimelt akadeemiliseks, ministriumide ja väejuhi-operatiivdoktriiniks. Akadeemiline doktriin on Borisov'i arusaamisel „puhta taktika“ teooria, ministriumide-doktriin — raken-

dustaktika teooria ehk määrustik, mis on teatud sõjaväes malksvusel, ja väejuhi doktriin — printsiipiaalse taktika teooria („õpetus, mida väejuht luges vajalikuks sisendada oma vägedele, et teha enese hing sõdurite hingeks“¹⁾). Kolonel Popov kõneleb intellektuaalsest, moraalsest ja materjalsest sõjadoktriinist.²⁾ Seesugune sõjadoktriini liigitamine tundub otsituna ja tarbetuna. Loogilisem oleks kõnelda sõjadoktriinist strateegias, operatiiv-kunstis ja taktikas ehk lihtsalt sõja-, operatiiv- ja lahingudoktriinist.

Mis puutub sõjadoktriini alustesse, siis ühe või teise armee sõjadoktriin moodneb mitmesuguste faktorite vahetu mõju all. Nende hulka kuuluvad: riigikorra üldine struktuur, riigi geograafiline asend ja poliitilised eesmärgid, rahvuslikud ja majanduselised tingimused, rahva iseloom ja kultuuriline tasapind, tööstuse arenemisaste, kogu sõjaaparaadi iseloom, tehnilise varustuse seisukord, sõjateatri iseäraldused, arvatava vastase sõjalised jõud ja nende iseloom, vastase armee sõjadoktriin, sõjaprintsiibid üldse, järeldused sõja- ja rahuaegsetest kogemustest jne. Kuna need tegurid peale mõne üksiku on igas riigis enam-vähem erinevad, siis ei või olla ka universaalset sõjadoktriini kõikidele armeedele, vaid igas sõjaväes saab paratamatuks luua oma doktriin.

Ajalugu ja ka meie eneste praktsis näitab, et noor armee elab alul paratamatult võõrastel kogemustel ja võõrastel mõtetel. Omapärane sõjadoktriin võib kujuneda alles aastakümnetega, kui on suudetud kollektiivses loovas töös süstematiseerida oma ja võõraste kogemused ja nad kohandada sõjakunsti põhinõuetega ja riigi reaalloludega. See on n. ö. puhtteaduslik tee ühise sõjadoktriini loomiseks. Seda teed käis näiteks „Vana Moltke“ Saksamaal, kui ta moodustas Suure Kindralstaabi ja selle seinte vahel kujundas saksa sõjaväe juhtide „ühise vaate“. Siin aga peab tähendama, et sõjadoktriin võib omada kindlapiirilise kuju ainult siis, kui riik, mille armeed ta peab kandma ja hingestama, ise näeb selgesti oma oleluse eesmärgi ja ülesandeid ajaloo arenil. Niisuguste riikide hulka kuulus enne Maailmasõda Saksamaa ja tema sõjadoktriini kui tervikut loeti oma viimistluse poolest otse klassikaliseks. Tema

¹⁾ „Voina i Mir“ nr. 6 (Berliin 1923), lhk. 139—160.

²⁾ „Voina i Mir“ nr. 5, lhk. 190.

kõrval esines iseseisva sõjadoktriinina prantsuse oma; ülejäänud armeed alistusid vaimselt kas saksa või prantsuse sõjalisele mõttele, nagu näeme seda suurema osa armeede juures praegugi.

Sõjakirjanikkude vanem põlv on sageli rõhutanud, et sõjadoktriin luuakse sõjageeniuse poolt intuiitiivselt, nagu iga kunstiteos suurvaimult. Kuigi selle vastu ei saa väelda, siiski pole üheski armee jäänud ootama sõjageeniust, vaid ta on kaasajal asendatud sõjadoktriini loomisel juhtide kollektiivse teadusliku tööga.

Sõjadoktriini kui armee tegevust reguleeriva faktori tähtsus on leidnud kõigjal üldise tunnustamise: sõjadoktriin liidab armee intellektuaalselt üheks tervikuks, kus iga rakukene tunneb, kõneleb, vaatab ja teotseb ühesuguselt; kõikide jõupingutused on suunatud ühele eesmärgile — vastase võitlusele, ilma et sealjuures oleks oheldatud täitjate loov vaim. Frunze¹⁾ väidab täie õigusega, et nüüdisaja sõjas, mida iseloomustavad massilised armeed ja arenenud tehnika ja kus sõjateatriks võib osutada kogu riigi pindala, pole igakord võimalik teosteda mingisuguse üldplaani kui terviku järele või juhtide vahetul mõjul; neis olukordades peab koondama sõjategevuse üheks tervikuks ühine sõjadoktriin. Sellekohaseid näiteid pakub sõjaajalugu külluses. Märgive siinkohal mõned nendest.

Preisi-Prantsuse sõja alul (1870. a.) arenesid esimesed lahingud preisi ülemjuhatause seisukohalt täiesti juhuslikult ja väekoondised libisesid ära tema käest, ent sellele vaatamata saavutati varsti ühtlus teotsemisel, sest sõjateatri mitmesugustest punktides lahendasid alluvad neile ootamatult ettekerkinud ülesandeid ühtlaselt kõrgema juhatause vaimus. Ilma ühisel sõjadoktriinil kasvatatud juhtideta poleks olnud see üldse mõeldav.

Samasuguseks positiivseks näiteks sõjadoktriini tähtsusest võiksid olla pea-aegu kõik sakslaste operatsioonid 1914. a. Eriti kujukas on saksa 8. armee osade tegevus augustikuul Samsonov'i armee vastu, kus rida juhte võtab iseseisvalt ühe ja sama otsuse vastase purustamiseks. Prof. Golovin'i andmetel arenesid seal sündmused järgmiselt: 8. augustil (v. kalendri järele) saatis saksa XX korpuse ülem, olles kindral Samsonov'i armee pealetungiteedel, 8. armee ülemale telegrammi, milles soovitas koondada

oma korpuse Hilgenburgi raiooni löögiandmiseks Samsonov'i armee vasakule tiivale, kui Samsonov läheb Allenstein'i peale. Samal päeval juhib keisri staabi-ülem Koblenzist 8. armee ülema tähelepanu samale ideele ja küsib ühtlasi I korpuse ülema arvamist asja kohta. I korpuse ülem, kes sõitis sel ajal rongiga Insterburg-Königsberg'i raudteel ja midagi ei teadnud XX korpuse ülema telegrammist, avaldab oma vastuses mõtteid, mis vastavad täiesti XX korpuse ülema ettepanekule. Uuel 8. armee ülemal Hindenburg'il jäi vaid realiseerida seda „kollektiivselt“ sünnitatud ideed Samsonov'i armee purustamiseks.²⁾

Vene 1. ja 2. armee tegevust Maailmasõja algul Ida-Preisimaal võime esitada kui näidet, kus ühise sõjadoktriini puudumine kõrvuti muude asjaoludega viis väed katastroofini.

2. Lahingudoktriin.

Kui sõjadoktriini kohta leidub võrdlemisi rohkesti kirjandust, siis „lahingudoktriini“ mõistet selgitavad tööd puuduvad pea täiesti. Termin „lahingudoktriin“ ise esineb sõjakirjanduses ka väga harva. Eespool tsiteeritud autoritest tarvitab ainult A. Bajov sõna „lahingudoktriin“ („vojennaja bojevaja doktriina“), kuid mõistab tema all sedasama, mis teised nimetavad sõjadoktriiniks. Autorid kas kõnelevad „sõjadoktriinist taktikas“, või lihtsalt „doktriinist“, hoidudes tarvitamast terminit „lahingudoktriin“.

Vahetegemine sõja- ja lahingudoktriini vahel on aga loomulik ja selguse huvides tarvilik. Nii nagu on kindlad eri mõisted sõda, võitlus³⁾ („sraženie“, „bataille“, „Kampf“) või operatsioon ja lahing („boi“, „combat“, „Gefecht“), kusjuures esimene mahutab endasse teised, samuti peaksid olema üksteisest eraldatud ja analoogiliselt vastastikku suhtuma ka sõja-, operatiiv- ja lahingudoktriin. Teispoolt seisame sellise eraldamise juures teatud raskuste ees. On teada, et sõjapidamiskunst ei jagune selgelt silmatorikavate joontega täiesti autonoomseteks osadeks strateegia, operatiivkunsti ja taktika näol, vaid kujutab enesest ühtlase terviku; eelnimetatud jaotus on mõeldav ainult tingimusi, nimelt teatud küsimuste

²⁾ „Vojennõi Sbornik O. R. V. S.“, VI, lhk. 171.

³⁾ Meil pole seni tarvitatud sõna „võitlus“ tema õiges tähenduses. J. T.

¹⁾ „Edinaja v. doktr. i krasn. arm.“, lhk. 6.

kompleksi uurimise hõlbustamiseks. Sellepärast ei saa tõmmata teravaid piirjooni ka sõja-, operatiiv- ja lahingudoktriini vahel. Sõjadoktriin jääb sisuliselt üheks loogiliseks tervikuks ja näiteks „lahingudoktriin“ haarab endasse ainult omaette, kitsa ala sellest tervikust.

Eespool nägime, et lahingudoktriini mõttes tarvitatakse väljendist „sõjadoktriin taktikas“. Taktika piirid pole aga sugugi kindlad jooned. Neile, kes ei tunnusta strategiat ja taktika vahel iseseisva operatiivkunsti olemasolu, on taktika õpetus võitlusest (Kampf, sraženie)¹⁾. Uuemate vaadete järele on aga „võitlus“ asendatud „operatsiooniga“ ja viimane ei kuulu enam taktika uurimise raamidesse; taktika uurimisobjektiks on jäänud vaid üksik lahing. A. Svetšin leiab, et taktika ei käsitle suuremate väekoondiste tegevust kui diviisi.²⁾ M. Tuhatševski aga väidab „R. K. K. A. sõjaakadeemia koguteoses“ (I, 1926), et kõrgemaks taktikaliseks üksuseks on korpus, milline otsustab lahingu („boi“) saatuse (lühk. III). Välisriige ametlikkude eeskirjade järele peavad lahingut („boi“, „combat“) väekoondised kas kuni diviisini kaasa arvatud (prantslastel) või ka korpus (venelastel).

Nende arutluste järele võime jääda selle juurde, et „sõjadoktriin taktikas“ piirub lahinguga („boi“), millest võtavad osa väekoondised kuni korpuseni (kaasa arvatud). Operatsioon kui „manöövrite ja lahingute summa sõjateatri teatud vahkuses, millised on suunatud sõjakäigu (kampania) lõplikule eesmärgile“³⁾ kuulub „sõjadoktriinile operatiivkunstis“. Nende seisukohalt, kes ei tunnusta iseseisva operatiivdoktriini eksistentsi, on mõeldav lahingudoktriini piiride laiendamine ka operatsiooni peale.

Sisuliselt pole lahingudoktriin midagi muud, kui teatud riigi sõjaväes väljakujunenud taktikaline süsteem. Taktika kui internatsionaalse teaduse poolt kättenäidatud tunnemitest (kriteeriumitest) organisatsiooni, relvastuse, kasvatus ja juhtimise alal ja lahingutegevuse meetoditest eraldab iga sõjaväe juhatus oma relvastatud jõududele min-

gusuguse osa, mis vastab selle riigi reaoludele, täiendades või muutes seda oma kogemustel. See taktikaline süsteem peab looma „ühise vaate asjadele“ ehk „intellektuaalse distsipliini“ lahingus. Täiesti omapärane lahingudoktriin, nagu sõjadoktriingi, võib kujuneda sõjaväes, ainult pikema aja kestvusel, kui on läbi töötatud sõja- ja rahuaegsed kogemused. Öieti tähendab selle kohta A. T. „Sõduris“ (1925. nr. 49. lühk. 105), et „minevikuta pole tulevikku; ainult oma enda kogemustel, mis kriitiliselt hinnatud ja selgitatud, võib üles ehitada omapärase lahingudoktriini.“

Seega võiksime lahingudoktriini lähemalt defineerida kui sünteesi väeosade lahingutegevust normeerivatest ja lahingukogemustele põhjenevatest tõekspidamistest (printsipiidest).

Sõjaväe lahingudoktriin kehtestab tema ametlikkudes lahingu-eeskirjades ja mitmesugustes täiendavates instruksioonides, mille alusel teostatakse juhtide ja väeosade kasvatus ja väljaõpe, samuti ka sõjaliteratuuris, eeskätt armee juhtivate tegelaste nimede taga. Eeskirjades väljendub n. n. ametlik lahingudoktriin, mis sageli aga ei jõua järele tegelikele elule ja maksab ainult nominaalselt või teatud kaalutlustel on tagasihoidlik väljendites. Määrustikkudele kommentaariks, tühikute täitjaks ja ühtlasi teetasandajaks uuendustele ametlikus lahingudoktriinis on sõjaliteratuur. Kaasajal toob sõjaasjanduse igakülgne arenemisprotsess nii kiirelt uusi muudatusi tõekspidamistes, et Napoleoni väide — määrustikud ja lahingutegevuse võtted suudavad rahuldada 10 aastat — on vananenud. Sellepärast tuleb tegelikus elus tühtipeale arvestada mitte ainult määrustikulist doktriini, vaid ka selle kommentaatorit sõjakirjanduse näol. Siit selgub ühtlasi arvatava vastase sõjaliteratuuri kavakindla uurimise tähtsus.

Heade määrustikkude loomisega on tehtud ainult osa tööst „ühise vaate“ loomiseks. Määrustikkude ja ka muu sõjaliteratuuri kaudu peab lahingudoktriin imbuma sõjalise jõu — nii juhtide ja massi südamesse, et võiks hakata reeglipäraselt funktsioneerima lahingumehhanism. Lahingudoktriini sisendamine massidesse kaasajal, kus lahingudoktriin ise peab üle elama sagedaid muudatusi, osutub komplitseerituks. Kindral Rouqueroi rõhutab õigusega, et „läheb palju aega

¹⁾ Clausevitz „Voina“ I. Perv. s nem. K. Voide, (St.-Peterburg 1902), lühk. 64.

²⁾ A. Svetšin: „Strategia“, isd. „V. Vestn.“, Moskva 1927, lühk. 14.

³⁾ N. Varfolomejev: „Strategia v akademiš. postanovke“ („V. i Revol.“, 1928, nr. 11, lühk. 83.).

vaja, enne kui ta nende kujutelmas, kes ta tarvitusele võtavad, on omandanud selge kuju.¹⁾ Siin võib aidata ainult intensiivne töö väeosade kasvatamises ja väljaõppes, alates juhtidest ja üldine sõjateaduse levitamine. Kindral Reek soovitab „uue-aja sõjast ühtlase arusaamise, ühtlase tegevusvõtete loomiseks“ jne. korraldada juhtidele kursusi, ülesannete lahendamist kaardil, välisõitused, sõjamainge, aruandetöid ja ettekandeid.²⁾ Et see tee on õige, selles ei või tekkida kahtlust. Ideaaliks loetakse, et sõjalised teadmised ei jääks mitte ainult kitsama ringi pärisosaks, vaid et iga rivijuht omaks samasugused teadmised, kui tema abilised staabitöös — see on vastastikuse arusaamise parimaks tagatiseks. Kahtlemata on kaadrid oma monoliitsusega vaadetes mõtlemises, psühhikas ja puht-professionaalses moraalis lahingudoktriini peamisteks kandjateks. Ühtlasi on kaader aparaadiks, mis peab ümber töötama selle mitmekesisuse vaadetes, millise toob kaasa väeosade vaheldav koosseis.

Lõppeks mõni sõna rutiinist.

Teoreetiliselt on kõigile selge, et määrustik kui ametliku lahingudoktriini väljendaja pole mingisugune pühadus, mida tuleb mõista ja täita täht-tähele. Tegelikult aga on pedantlik rippumine määrustikkude tähe küljes sageli põhjustanud lahingudoktriini muutmise rutiiniks

— tahte ja mõtlemise laiskuseks. G. Le Bon sarnastab rutiini „idée fixe'iga“ ja kirjutab tema arvele prantslaste paljud fataalsed tagajärjed Maailmasõja lahingutes. N. Morosov'i arvates oli rutiin suurimaks õnnetuste põhjuseks ka end. vene väele Maailmasõjas; isiklikul koosseisul puudus mõtte paindlikkus ja julgus teha määrustikkudes lahinguolukorrast tingitud muudatusi³⁾.

Rahuaegne teenistus, kus juhid on üle koormatud õppetööga, loob soodsa pinna rutiinile. Juht oma töö kergendamiseks kordab päevast-päeva ja šablooniliselt kord juba sissejuurdunud tegevusi; kaob krititsism ja ka initsiatiiv. Vastuabinõuks rutiinile on juhtidevaheline vaba mõttevahetus, diskussioonid kahtluse üle, üks-teise töö asjalik kriitika ja kõikide aktiivne püüd otsida uusi tegevusvõtteid. Et aga „ühisest vaatest“ ei kujuneks neil otsingutel „keelte segamine“, selleks püüab iga armee juhatus hoida sõjalise mõtte juhtimise oma käes.

Allikad: Artikli tekstis ja joone all märgitud teosed.

¹⁾ „Kaks doktriini“ („Sõdur“ 1923, nr. 12, lhk. 5.).

²⁾ Ühise sõjalise doktriini väljatöötamise tähtsus juhtide seas“ („Sõdur“ 1921, nr. 22.).

³⁾ „V. i Revol.“ 1929, nr. 5, lhk. III. (Vrd. ka H. G.: „Metoodi ja inits. vajad. sv.“ — „Sõdur“ 1927, nr. 37/38.).

Eesti kaitseväge kasarmutest.

Dipl. ins. major E. Lillak.

Maaalal, mis praegu moodustab Eesti riigi territooriumi, pidas omal ajal tsaarivalitsus vähe sõjaväge, võrreldes impeeriumi lääne piiril asuvate teiste maaaladega. Selle tõttu oli meie kodumaa linnades ja jäi vene ajast päranduseks Eesti riigile vähe kasarmuid. Osa nendest oli riigi oma, suurem osa kuulus linnadele; leidis ka hooneid, mis olid püstitatud eraisikute poolt sõjaväe jaoks ja omandatud sõjaväe korteriteks. Väljaarvatud Maailmasõja ajal ehitatud kasarmud, olid teised, varemalt ehitatud, võrdlemisi väga lihtsad ehitused — tol ajal sõduri elu mugavuse ja sanitaarolude peale suurt rõhku ei pandud. Need hooned olid niisked,

poolpimedad, halvasti ventileeritavad, ebameeldiva välimusega jne. Hiljem ehitatud kasarmud on üldiselt paremad ja vastavad enam-vähem uue ajal säärasele ehitustele esitatavatele nõudmistele. Nende head ja vead selguvad alljärgnevast, sellepärast on nende kasarmute üksikasjaline kirjeldamine ülearune.

Vabadussõja lõppedes Eesti kaitseväge rahuaegse koosseisu järele ületas kaugelt endise vene sõjaväe osade suurus praegusel Eesti riigi territooriumil, ja nende väeosade, milleks jagunes meie kaitseväge, paigutamise alalistesse asukohtadesse, tõusis kohe esile korterite muretsemise küsimus. Kõikides kesk-

punktides aga, kuhu valiti väeosade alalised asupaigad, ei olnud varem peetud vene sõjaväe osasid, järelikult polnud seal ka kasarmuid ehk jälle väeosa nõuetele vastavalt siseseatud kortereid. Osad linnadest, kus leidis kasarmuid, osutasid need mitteküllaldaseks, et mahutada suuremaid üksusi. Erandina võiks vahest nimetada Tallinnat, kuid esialgu ei olnud siingi ruumide üliküllust. Väeosadele korterimuretsemine tuli üldiselt läbiviia sundkohustuse teel; see kohustus sünnitas linnadele küllalt raskusi, eriti seal, kus muude ruumide puudumisel tekkis tarvidus rekvireerida hooned eraisikult.

Sundkohustuse teel soetatud korterid on aga mõeldavad ainult ajutise peavarjuna, sest eraisikute hooned ei ole püstitatud vastavalt kaitseväge nõuetele. Linnad püüdsid hoiduda paremate hoonete rekvireerimisest, ja peaaegu eranditult on linnade poolt kaitseväge osadele kasutada antud hooned vanad, ebasanitaarsed, ei võimalda üksuste paigutamist koondalt, ebasoodsad väljaõppe teostamisel jne. Kaitseministeeriumil tuli asuda korraldajate kasarmute ehitamisele riiklises teel, sest omavaltsustele oli säärane ülesanne täiesti üle jõu. Ühes kasarmute püstitamisega tõusis tarvidus ka kõrvalehituste järele, mis väeosa elamiseks tarvilikud. Siiski pole suutnud ka kaitseministeerium kasarmute püstitamise küsimust lõpulikult lahendada, nii et praegugi veel, peale kaheksa-aastasest ehitusperioodi (1922 kuni 1930), hulk väeosasid peavad läbi ajama juhuslike ruumidega. Põhjuseks on majandusline olukord, mis ei luba suuri kulusid teha. Kasarmute ja kõrvalehituste püstitamist teostas kv. varustusvalitsus ehituse ja korteri osakonna kaudu.

Enne kasarmute püstitamiseks tarvilikkude nõuete üleslugemist ja läbiharutamist tuleks juhtida tähelepanu erilisele olukorrale, mis mõjutas ehituste teostamisele võtmise korda. Peateguriks ehituste teostamisele võtmise korra kindlaksmääramisel on olnud tungiv peavarju puudus. Oli tarvilik püstitada uued hooned seal, kus ilma nendeta absoluutselt võimata oli läbi saada, ehk jälle teostada teisel kapitaliseid ümberehitamisi, et muuta ruumid elamiseks kõlblikeks, kusjuures kõige hädatarvilisemad ehitused tulid võtta teostamisele esimeses järjekorras. Kui veel meeletada asjaolu, et kaitseministeeriumi juhtivail jõududel puudus kaugele ulatavam ehituste püstitamise ja remonttööde kava, mida polnud võimalik koostada

mitte rohkem kui 2—3 eeloleva aasta jaoks kaitseväge rahuaegse organisatsioonilise muutumise tõttu, siis on arusaadav, milks ehituste teostamisele võtmise korras tundub juhuslikkuse element.

Lähemas tulevikus ei ole ettenäha kasarmute püstitamist, kuna majandusline kitsikus peaaegu ülesaamatud takistused ette veeretab. Selle tõttu võiks nagu tõmmata piirjoone teatud ehituste järgule, mille üle võiks koostada lühikese ülevaate. Peasjalikult tuleks siin nimetada just kasarmuid (eluruume), sest abiehituste otstarbe ja kuju määrab kitsas tarvidus. Käesolevas kirjutises on muu seas ülesloetud kasarmute ehitamise üldised nõuded, üksikasjaline kasarmute kirjeldus aga jääb laialdase aine ja ruumi vähesuse tõttu edaspidise kirjutise sisuks.

Kasarmute projekteerimisel ja püstitamisel ei ole olnud Eestis mingisuguseid ametlikke kinnitatud põhireegleid hoone tüübi, välise kuju, sisemise ruumide jaotuse jne. kindlaksmääramiseks. Kaudselt on tarvitatud välismaade reegleid ja juhtnööre. Sisemäärustikus on küll toodud üldised nõudmised, kuid need pole jõudnud olla juhtnöörideks kasarmute ehitamisel, pigem on need koostatud juba valmisolevate ehituste kohaselt, võttes eeskujuks norme sellekohastest välismaade eeskirjadest. Pole püütud fikseerida reeglitenä, missugune kasarmutüüp vastab kõige enam meie oludele, missugune on soodsaim väljaõppe mõttes, vastu võetavam tervishoidlisest küljest, missugused on tarvilised kõrvalehitused, kuidas paigutada kasarmud õppeplatsi suhtes jne. Pole säärast reeglite kava ka praegugi ja vaevalt on sellel ka suuremat väärtust edaspidisel ehituste püstitamisel, sest tuleks ju nüüd jätkata kavakindlalt tööd, mida omal ajal algatati kavadeta. Projektide koostamisel on käidud üldiselt otstarbekohasuse ja kokkuhoiu tähe all. Harilikult on olnud projekti aluseks väeosade nõudmised, projekti kokkuseadjaks ja ühtlustajaks ehituse ja korteriosakond.

Kasarmute ehitus on pea igas riigis liikunud erirada, vastavalt oludele, ajajärgule ja projekteerijatele, kus juures tulemuseks on terve rida vägagi erinevaid süsteeme. Pikkemalt nende juures peatuda ei ole mõtet, sest suur osa süsteemidest on „ajaloolised haruldused“ ja tuntud möödunud, osalt XVIII aastasajast. Praegu võib lugeda tähtsamateks süsteemideks, mis meie oludele ja odavuse põhimõttele enam-vähem vastavad, peasjalikult kahte: 1) meeskonna ruumid on

koondatud ühe väljapääsu ümber, kus juures väljapääsuid võib olla mitu; selle süsteemi juures puuduvad ühenduskorridorid kas täiesti, ehk on koguni lühikesed; see on nii nimetatud blokküsteem; 2) meeskonna ruumid on reas pikki üldist korridori, millel on kaks ehk enam väljapääsu. See on korridori süsteem ja jaguneb: a) keskkorridori süsteemiks, kus meeskonna ruumid on reas mõlemal korridori küljel; b) külkkorridori süsteemiks, kus meeskonna ruumid on ainult ühel küljel. Punkt a all näidatud süsteem on puudulik ja uuemal ajal mitte enam pooldatud. Korridori süsteemi all tuleks sellega mõista p. b all näidatud tüüpi. Korridori süsteemis hargnevad tarbekorral üldkorridorist kõrvalkorridorid, mille ühel ehk mõlemal küljel asuvad abiruumid.

Kõik Eesti kasarmud püstitatud alates 1922. a. kuuluvad põhiplaanilt ja ruumide jaotuse poolest korridori süsteemi. Sel süsteemil on häid omadusi, kuid leidub ka negatiivseid. Siiski on viimaseid vähe. Üldiselt võib ütelda, et korridori süsteem võimaldab šabloonilise ja otstarbekohase ruumide paigutuse ja lihtsustab ehituse. Peale selle on üldkorridoril tähtsus väljõppe ja teenistuse alal. Süsteemi valikut mõjutavad mitmed tegurid; nende tähtsus selgub alljärgnevast.

Kasarmu projekteerimisel tuleb silmaspidada kõik nõuded, mis esitatakse eluhoonele üldse, kuid peale nende nõuete kerkeb esile ka erinõudeid, mis on tingitud kasarmu hoone eriotstarbest.

Asukoht ja asend. Kasarmute piirkond peab olema eraldatud teistest ehituste piirkondadest ja on soovitatav, et kasarmute otsekoheses naabruses ei asuks teisi elamuid. Kasarmud peaksid asuma võimalikult õppeplatsi läheduses, et viimane oleks kergesti kättesaadav. Üldiselt peab kasarmute asukoht vastama kõigile tingimistele, mida esitatakse igale korraliku elamu asupaigale: peab olema kuiv, puhta õhuga, kergesti kättesaadav juurepääsu mõttes, võimaldama puhtavee juurejuhtimist, raiskvee ära voolu jne. Maastiku iseloom ja maa-ala suurus peavad võimaldama äramahutada korrapäraselt kõik hooned, mis kasarmutes asuv väeosa ehk selle allüksus vajab. Kui mingisugused välised põhjused (teede suund, naaberhoonete paigutus, maa-ala suurus, selle kuju jne.) ei takista kasarmu asendi valikut, siis on loomulik, et meeskonna ruumid oleks vastu lõunat, s. o., kasarmu piiktelg suunitud läänest itta. Meeskonna

ruumid on sel korral valgustatud kõige paremini, millel on suur tähtsus tervishoidlisest seisukohast. Kõrvalruumide valgustamise küsimus ei ole esimese järgu tähtsusega ja on harilikult kergesti lahendatav.

Tervisele kahjuta joogi- ja toiduvalmistamise veel on samuti domineeriv tähtsus nagu puhtal õhul ja valgusel. Kus võimalik, võtavad kasarmud vee üldisest veevärgist, ehk, kus seda ei ole, kasarmu enese veetagavarast, mida täiendab juurevool kohalikust kaevust või kuskilt kaugemalt, kui kohalik vesi on kõlbmata. Siiski ei too puhtvee juuretoomise küsimus kasarmu asendi valikul esile sääraseid raskusi, kui raiskvee kanalisatsioon, mida harilikult on ehitada kõige odavam, kui maapinnal on loomulik, olugugi takistustega kallak raiskvee ärajuhtimise suunas. On kasarmu asupaik madal, siis on võimalik raiskvett ära juhtida ainult kunstilisel teel, kuid see on kulukas. Kuna kokkukuhoiu küsimus kasarmute ehitamisel on mõõduandev, siis peab hoiduma asetamast kasarmut madalasse kohta. Kokkuvõetult moodustavad puhta õhu, kõlbliku joogivee juure- ja raiskvee ärajuhtimise nõuded reegli, mille järele kasarmu normaalsel asendi valikul tuleb talitada.

Projekteerimise alused. Meeskonna ruumide määrajaks teguriks on põrandapinna suurus ja õhu kvantum, mida arvatakse ühe sõduri peale. Need suurused on olnud süsteemide kohaselt väga muutlikud. Enam-vähem püsib nõudmine, et ühe inimese jaoks tuleb arvata mitte alla 4,5 m² põrandapinda. Nõuetav õhumaht kõigub aga suurtes piirides: Prantsusmaal oli omal ajal normiks 12,5—14,1 m³ (kasarmud „Types du génie“), hiljem 17 m³ ja isegi kuni 25 m³ (Tollet projekti järele ehit. kasarmud), Saksamaal ja Austrias — 15—16 m³ jne. Korraliku ventilatsiooni juures on uuemal ajal viimase arvu juure jäänud, väljaarvatud maad, kus majandusline olukord lubab lahedamaid ruume ehitada. Põrandapinna suuruse 4,5 m² ja õhukvantumi 15—16 m³ juures peab olema ruumi kõrgus mitte alla 3,5 m.

Samuti kõikuv on igasse üksikusse ruumi paigutatavate inimeste arv. Mitme-suguste jaotamise kavade järele on ülalpool nimetatud maades paigutatud üksikuisse ruumi 10—12—20 isegi kuni 54 inimest. Enamal jaol on silmas peetud nõuet, et ühes ruumis peaks asuma teatud allüksus tervena ehk poolitatud. Näib loogilisena, et säärases allüksuses võiks

olla rahuaaja rühm, nimelt järgmistel põhjustel: ruumi toimkond ei ole liiga koormav, teisest küljest ei ole inimeste arv suur, et soodustada juhuslise epideemilise iseloomuga haiguse levimist.

15 m³ õhukvantumi juures on tarvilik korralik õhupuhastus ventileerimise teel. Ei ole kindlaid nõudmisi, kuid keskmiselt arvatakse 5° temperatuuri vahe juures väljas ja ruumis iga inimese peale: ühekordsetes kasarmutes vähemalt 15 m³ värsket õhku ja kahe- ja enamkordsetes 20 m³ värsket õhku tunnis. Harilikult nähtakse ette loomulik õhu puhastus õhuakende, ventilatsiooni klappide ja ahjude kütmise kaudu. Ruumid eelpool nimetatud vormides on ettenähtud elu- ja magamise ruumideks. Sisseseade, nagu voodid, kapid, taburetid, relvade püramiidid jne. vähendavad õhu kvantumi vastavalt oma mahule. Mõnel juhul on katsutud välismaadel ettenäha meeskonna jaoks kahe ruumi: päevased (kuni 10 m³ õhku inim. peale) ja öö- ehk magamise ruumid — suured üldsaalid (kuni 13 m³ õhku inim. peale). Laialdast kasutamist see süsteem pole leidnud arvatavasti suuremate ehituskulude tõttu.

Tähtis tegur on ruumide valgustamine päeval. Akende suuruse ülemmäär ei ole muud piirajat kui kohalised olud, alamääraks arvatakse keskmiselt, et akende kogupind (aknaavauste pind) ei oleks mitte alla 1/8 kuni 1/6 põrandapinna suurusest. Kareda kliima maades ei või akende kogupinna suurusega liialada, sest madala välistemperatuuri tõttu talvel on ruumide jahtumine liiga tugev.

Kasarmute kütmisses on iga riik käinud oma tarviduse teed, seda mööda, kuidas on kliimalised tingimised. Suurem osa külma talve piirkonnas asuvatest kasarmutest soojendatakse ahjude ja kaminade (Inglismaal) ja viimasel ajal keskütte abil. On soovitat üldine tingimine, et temperatuur elamisruumides ei langeks mitte alla + 16° C.

Kõrvalruumid. Nende hulka kuuluvad ruumid, mis tarvilikud väeosa elus, osa nendest tingimata kasarmus eneses või otsekoheses naabruses, ülejäänud võivad ka kasarmust eemal asuda. Sääraseid ruume on pesutoad ja klosetid, varaaidad, köögid, detail toidulaod, söögisaalid, võimlemisruumid, sõdurite kauplused, vabaajal meelelahutuse ruumid jne. Nende ruumide liitmine kasarmutega ehk eraldi hoonesse paigutamine on mitmest põhjustest, peamiselt väeosa

suurusest, liigist, peale selle soovist kulusid kokkuhoida, kliimast jne. Tervishoidlisest seisukohast oleks vastuvõetav, kui kasarmutes ei oleks klosette ja pesuruumi, kuid sama seisukoht toonitab kareda kliimaga maades just vastupidist. Köögid ühes detail ladudega ja söögisaalid võiksid olla kasarmutest lahus, kui vastupidist ei nõua kokkuhoiu põhimõte. Kasarmus peab aga olema meelelahutuse ruum (meil nimetatud lugemisetuba) vaba aja möödasaatmiseks, samuti peaks leiduma kasarmus ka külaliste vastuvõtmise ruum. Võimlemise saali juures on tarvilik ettenäha duširuum ühes riietumisruumiga. Teiste kõrvalruumide paigutamine on täiesti olukorrast.

Tervishoidlised põhimõtted. On tuntud põhimõte, et kergem on hoida haiguste eest, kui haigust arstida. Kasarm peaks olema ka ehitatud nii, et see põhimõte võimalikult täitmist leiaks. Kasarmu projekt ja selle järele püstitatud kasarm peab lahendama jaatavalt küsimuse valguse, puhta õhu, temperatuuri ja kõlblõiku vee suhtes, missugused nõuded kasarmu elanikkude tervishoiu reeglites alusena püsivad. On kasarmu püstitamisel käidud üldiste põhinõuete järele, siis on tehtud haiguste ärahoidmiseks suur samm edasi, ja sellelt seisukohalt võiksid olla kõik kasarmu tüübid vastuvõetavad.

Esile kerkib aga teine nõue: takistada haiguse levimist, kui haigus on külgehakikav ja haigestumisi on ettetulnud. Siin on juba kasarmu põhiplaanil tähtsaks ruumid peaksid olema projekteeritud nii, et neid oleks võimalik üksteisest isoleerida ja levivat nakkushaigust lokaliseerida. Blokkisüsteem kasarm on sellest seisukohast vastuvõetavam, kui korridori süsteemi kasarm. Esimeses on ühe trepikoja ümbruses võrdlemisi vähe ruume ja need on teiste trepikodade gruppidest eraldatud kindlate seintega, korridori süsteemis avanevad aga kõik eluruumid üldkorridori. Nakkushaiguse lokaliseerimine on säärases kasarmus juba raskendatud. Kuna aga uuemal ajal arstiteadus omab küllalt võimsad abinõud taudide vastu, siis ei ole üksikute ruumide isoleerimise küsimus mitte nii esiplaanil, et see suudaks kasarmu põhiplaanil valikul teiste, enam oluliste nõudmiste hulgas domineerida.

Eriotstarbega sisseseaded. Siia hulka kuuluvad mitmesugused ruumid ja nende sisseseaded, mis on tingitud väeosa elunõuetest, nagu riiete kuiv. ruumid, relvade puhastamise ruumid, pe-

suruumid, klosetid, köögid, nõudepesemise ruumid, nende sisseaded, kasarmute valgustamine pimedal ajal, veevarustus, kanalisatsioon jne. Need ruumid ja sisseaded erinevad igas kasarmus ja nende pikem kirjeldamine peab jääma üksikkirjelduse asjaks.

Ko l k u v õ t e. Eelpool on nimetatud enam-vähem üldised põhimõtted, märkimata on jäänud peensused ja nõuded, mille rahuldamisel on mõõduandjaks kohalised olud. Siiski jätkub neist üldistest olulistest nõuetest, et rajada kriteerium igal konkreetsel juhul.

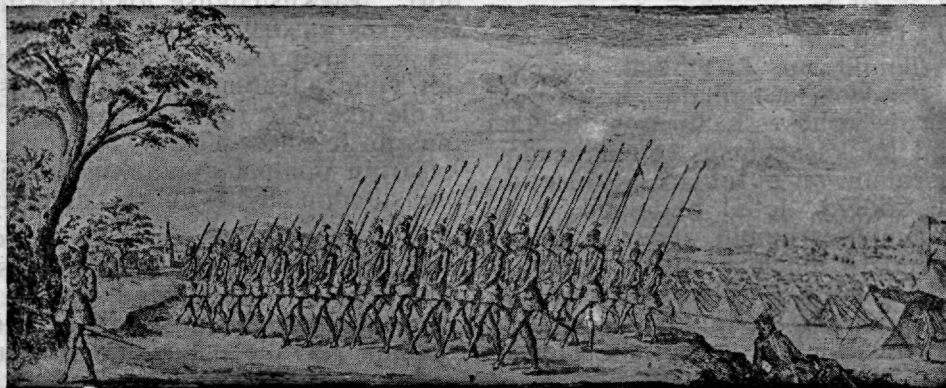
Ülevalpool toodud abstraktse mõotkava alla viies Eesti iseseisvuse ajal püstitatud kasarmud, võib toonitada, et üldiselt kasarmud ülesseatud nõudmisi enam-vähem rahuldavad. Peab silmaspidama asjaolu, et meil kasarmuid kasutatakse suures enamuses hoopis teisiti, kui seda ettenägid projektteerijad. Selle tõttu tekkinud ebakooskõlastus ei ole mitte kasarmu puudus, vaid ärarippuv olukorrast. Seni, kui meil ei ole küllaldane arv kasarmuid, nagu neid läheb tarvis teoreetiliselt, ei vasta tegelikud olud ülaltoodud nõudmistele.

Millest ei saa siin vaikides möödaminna ja mis peab eriti allakriipsutama, on see negatiivse iseloomuga asjaolu, et meie kasarmutes puudub keskküte ja igalpool on ettenähtud kütmine hariliste, peasjalikult ümarguste raudahjudega. Kui võrrelda sisseadmise kulusid, siis on need keskküttele muidugi kallimad, kuid teisest küljest tuleb silmaspidada seda tõsiasja: ümarguste ahjude iga ei tõuse heal juhul kasarmus üle 7—8 aasta, keskkütte iga on aga vähemalt 30—35 aastat. Mõlemad süsteemid tarvitavad igaaastast remonti, kuid ahjusid tuleb keskkütte eal vähemalt kolm korda ümberladuda, kus juures ükskord peab kõik osad uued tulevad teha. Sellega on juba keskkütte sisseadmise

üldised kulud ahjude üldisest kulust vähemad. Ahjud tarvitavad kütmiseks korralikke põletispuid, keskkütte selle vastu kändusid, turvast, põlevkivi jne. — odavat küttematerjali ja hulga poolest vähem. Kuid tuleb arvesse võtta ka inintöö vähenemist, — on selge, et kasarmu kütmine, kus näiteks on 60 ahju, nõuab tublit toimkonda, kuna sama võimsa keskkütte juures vist 2—3 inimest lahedasti oma tööga toime saavad.

Asjaomastes ringkondades tuuakse ette põhjustena esiteks sisseade kallidust, teiseks asjaolu, et teatud ruumides, mille kõrgemast temperatuurist väeosa ei olda harilikult huvitatud (treppikojad, varaaidad), torud talvel lastakse lõhki külmada, mille tagajärjel tekivad alalised remondi kulud, kolmandaks, igasugused rikked oskamatusel ja ka kuritahtlikkuse tõttu, edasi, mitte otstarbekohasus sõja oludes, kus väeosasid kasarmutes tihti vahetatakse, kus juures tihti terve sisseade rikutud saab valve puudumisel ehk talvel täiesti võib hävineda jne.

Need näited lähemal vaatlemisel ei pea paika ja nad on ainult katteks tõeliste põhjustele. Tõelisi põhjusi on tegelikult kaks: üks reaalne — on põrgatud tagasi ühekordsete suuremate kulude ees keskkütte sisseadmiseks, teine ideeline — teatud konservatism uudsuse ees. Kui see konservatism oleks olnud vähem püsiv, siis oleks olnud ka esimene põhjus vähem reaalne. Negatiivne saavutus on see, et sajanded kasarmu ahjud neelavad hulga suurema väärtuse eest kütet, kui seda oleks teinud keskküte. Seni, kui kasarmutesse ei saa sisse ehitatud keskküte, ei ole ettenäha küttekulude vähenemist. Mis puutub keskkütte sisseehitamise tehnilisse täitmisesse, siis on see praegu hulga kulukam ja raskem, kui siis, kus see oleks projektis ettenähtud teha kasarmu püstitamise ajal.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Kas praegused rahvusvahelised lepingud lubavad loota sõjagaaside tarvitamise keeldumist tuleviku sõjas ?

D. Buxhoevden.

Praegu, kus Euroopa riikide omavaheline rahu näib olevat jällegi vähe põrutatud, kerkib esile uuesti sõjagaaside tarvitamise küsimus. Olgugi, et juba Maailmasõjas koguti rohkesti kogemusi sõjagaaside suhtes, Maailmasõja lõpul oli juba väljakujunenud sõjagaaside tarvitamise tehnika, sõjaväed olid temaga juba täitsa harjunud teda arvestati igapidi lahingutes ja taktikaliselt — siiski on ta praegugi veel uus võitlusvahend, mille vastu tuntakse umbusaldust, ei taheta uskuda, et ta arenemine rahuajal oleks jäänud seisma, kahtlustatakse kas mõnel rahval pole korda läinud sõjagaaside alal leida midagi uut, mis praegused kaitseabinõud paralüüserib ja sellega lükkab ümber kogu kaitseorganisatsiooni ja teeb asjatuks kaitseabinõude tagavarade muutmise. Peale selle on kogu inimkond ärritatud olukorrast, mis võimaldab tulevikus pommitada linnu sõjagaasidega ja lõhkeainetega, millise võitlusviisi vastu pole veel kuskil organiseeritud head, tagajärjekat kaitset. Avalikult kõik riigid pooldavad sõjagaaside tarvitamise ja pommitamise keeldu, kuid ühist keelt läbirääkimistel kongressidel ei leita ja vastuvõetud resolutsioone riikide poolt ei ratifitseerita. Nii nurjus täielikult 1922. a. Ameerikalt kokkukutsutud konverents Washingtonis, millest osa võtsid peale Ameerika veel Inglise, Prantsuse, Jaapani ja Itaalia esindajad. Selle konverentsi eesmärgiks oligi keelata sõjagaaside tarvitamine tulevikus. Konverentsil vastuvõetud ja esindajatelt 6. veebr. 1922. alla kirjutatud resolutsiooni sisu oli järgmine:

„Peale kogu maailma eitava seisukoha võtmist lämmastavate mürgitavate või sarnaste gaasiliste vedelate ja kõvade ainete kui ka nendele sarnaste vahendite kasutamise kohta sõjas ja nendest keeldumise formuleerimist lepingutes mis tsiviliseeritud rahvaste enamuse poolt on omavahel sõlmitud, teatavad signataarriigid — kavatsusega sõjagaaside tarvi-

tamise keeldumist lugeda rahvusvahelise õiguse osaks, mida tuleb austada ühtevii- si nii rahvaste südametunnistuses kui ka praktilikas, et tunnustavad seda keeldu ja leppides kokku lugeda ennast seotuks selle mõtteliselt, kutsuvad nad kõiki teisi tsiviliseeritud riike ühinema selle lepinguga.“ (Keelelt ja mõttelt raskepärane resolutsioon on täppis tõlge. D. B.).

Märtsis ratifitseeris lepingu Ameerika senat, augustis tegid seda sama Inglismaa ja Jaapan ning aprillis 1923. a. veel ka Itaalia. Kuid Prantsuse parlament lepingut ei ratifitseerinud, vaid saatis seletuse, et sõja puhul Prantsusmaa püüab sundida vastast andma kindla lubaduse sõjagaase mitte kasutada. Niisuguse lubade mittesaamisel jätab õiguse talitada oma äranägemise järele. Sellest, et üks riik lepingut täielikult ei ratifitseerinud, ei astunud leping ka jõusse ja sellega oli nurjunud lootus saada selles küsimuses kindlat ja kahtlustamatut seisukohta. (Prantsusmaa ei ole unustanud lepingu hinnet oma naabri — Saksamaa — poolt Maailmasõja algul: leping ole- v a t v a i d p a b e r i l i p a k a s... Toim.). See oli selle tõsise küsimuse põõripäevaks, ja me näeme, et kohe peale seda astusid välja (eesotsas Ameerika) silmapaistvad ja tuntud riigimehed ning eriteadlased, kes tõendasid, et on mõtetu keelata sõjagaaside tarvitamist, põhjendades oma arvamist sellega, et sõjagaasid relvana on väga suur tähtsus. Lahingutes on tal juba olnud väga suur edu, et saaks teda keelata tarvitamast. Pealegi sõjagaas võitlusvahendina pole sugugi barbaarsem lõhkeainest. Tõenduseks sellele väitele teatas Ameerika sõjaväe tervishoiu valitsus andmed haavatuist, mürgitatuist ja surnuist Ameerika sõjaväes Maailmasõjas. Teadaande järele langesid välja rivist Ameerika sõjaväes üldse 258.338 meest, nendest surid 36.694 sõjaväljal ja 13.691 haigemajades. Haigemajadesse paigutati üldse 224.089 meest, nendest mürgitatuid 70.552. Mür-

gitatuist suri haigemajades 1221 meest (1,75%), 153.573 haavatuist suri 12.470 (12%). Mürgitatuist suri juba sõjaväljal ligi 220 meest, nii et Ameerika andmete järgi mürgitamisest surma saanud oli üldse 1441 meest (2%). Selle vastu suri sõjaväljal ja haigemajades kokku haavatuist 46.519 meest; haavatute arv oli 18.786, mis annab 24%.

Need arvud panid imestama kogu maailma. Nähti, et sõjagaas üldse nii kohutav relv ei olegi. Ka teised riigid avaldasid arvud kaotuste kohta sõjagaaside läbi. Nii oli Inglise sõjaväes üldse 180.981 mürgitatut, nendest suri 6080 meest, s. o. 3,35%, haavadesse aga suri 31,4%. Prantsuse sõjaväes mürgitatuid oli 190.000; nendest suri 8000 meest, s. o. 4,2% ja Saksa sõjaväes 1918. a. oli mürgitatud 58.000 meest ja nendest suri 3%.

Peale nende arvude avaldamist tekkis igal pool propaganda sõjagaaside poolt. Suvel 1924. a. võttis Rahvasteliit küsimuse arutusele. Tehti ajutisele segakomisjonile ülesandeks uurida sõjagaaside mõjuvust, omadusi ja tarvitamise võimalusi. Kutsuti kohale professorid-eriteadlased gaasiasjanduse alal, nagu Angeli, Zanetti, Mayer, Huber j.t. Viimased tulid otsusele, et keelata sõjagaaside tarvitamist sõja puhul, samuti ka valmistamist rahuajal, on peaaegu võimata, sest suur hulk sõjagaasina tarvitatud ainetest kuuluvad produktide hulka, mida harilikus keemiatööstuses vajatakse igapäev. Avaldatud kaotustest Maailmasõjas on aga näha, et sõjagaas ei olegi nii kohutav relv ja otsustada kumb võitlusvahend inimlikum on, kas sõjagaas või lõhkeaine, on väga keerukas. Konverents läks laiali ilma, et oleks teinud kindla otsuse sõjagaaside tarvitamise keelu suhtes.

1925. ja 1926. a. võeti küsimus uuesti arutusele relvade vähendamise konverentsil Genfis, kuid jällegi tagajärjeta. Rahvusvaheline Punanerist on igakord oma konverentsidel avaldanud protesti sõjagaaside tarvitamise vastu ja üleskutsega pööranud kõikide riikide poole liituda selles, kuid asi pole edasi nihkunud. Nüüd on küsimus muutunud veel tõsisemaks ja nimelt sellepärast, et tuleviku sõjas kavatakse tarvitada sõjagaase mitte ainult sõjavägedele, vaid samuti ka rahulikkude elanikkude, tööliste jne. vastu. Täheleb, ka kõikide nende vastu, kes otsekohe pole seotud sõjalise tegevusega. Kavatakse pommitada elamuid,

mis asuvad kaugel tagalas, mitte ainult sõjagaasidega, vaid ka lõhke- ja süütepommidega. Paistab nii, et viimase ähvardava ohu puhul sõjagaaside oht nagu taanduks varju, kuna ollakse arvamisel, et linna kohal mahaheidetud lõhkepomm on gaasipommist kohutavam hävitusabinõu. Üldisi väiteid nende küsimuste kohta lugupeetud lugejad võivad leida Prantsuse prof. A. Mayer'i kõnes Rahvusvahelise Punaseristi Seltside XIV konverentsil Brüsselis, oktoobris 1930. a. Kõne on avaldatud „Sõdur“ Nr. 1—2, 1931. veergudel. Ka konverentsil vastuvõetud resolutsioonist sõjagaaside tarvitamise kohta on näha, et kogu maailm arvestab sõjagaaside tarvitamist ja mitte ainult sõjaväljal võitlevate sõjavägede, vaid samuti ka kogu elanikkonna vastu. Kõik rahvusvahelised läbirääkimised sellel alal pole andnud mingit tagajärge. Vastupidiselt, võiks oletada, et rahvusvahelised läbirääkimised oleks nagu küsimuse üles pühunud. On avalikult näidatud, et suunaandjad suurriigid ei soovigi loobuda sõjagaaside kasutamisest. Ja suurriikide eitav seisukoht sõjagaaside keelu suhtes on arusaadav. Sõjagaas on andnud lahingute võitmiseks uusi võimalusi ja avastanud uusi perspektiive. Praegu ei saa enam võrrelda sõjagaasi mingi ebanimiliku relvaga, vaid teda tuleb arvestada juba reaalsemalt. Sõjagaas on uus võitlusvahend, mida tuleb lugeda arenenud teaduse ja tööstuse produktiks, ja sõjas on alati kasutatud võimaluse järele tsivilisatsiooni saavutisi. Lennukid ja veealused paadid on samuti ka teaduse ja tööstuse produktid, neid kasutati laialt Maailmasõjas, ja kavatakse tarvitada veel suuremas ulatuses tulevikus. Kuid nende kasutamise vastu ei protesteeritud keegi. Selle põhjuseks on, et nad avastasid ja avastavad uusi pealetungi võimalusi ja lubavad vastasele pealetungida raskendatud kaitse-tingimustes. Maailmasõjani teostati võitlused pinnal — maaväed olid seotud maapinnaga, merevägi veepinnaga. Nüüd on aga juba tegemist ruumiga: pealetung ja temale lähenemine sünnib juba ruumis. Sõjagaasiga on umbes sama lugu, ta mürgitab ka ruumi maapinnal. Kuhu gaasilaine õhuvooluga satub, seal muutub ohtlikuks kogu ruum. Oht, mille sünnitab püssist lastud kuul, kujutab ainult kõverjoone ja kestab ainult üksikud sekundid. Lõhkenud suurtülki mürsk või miin ja käsigranaat sünnitavad antud ruumis ohtu ainult

üksikuid jooni mööda, nimelt — mürsust laiali lendavate kildude jooni mööda. Üksikute radiaalselt lendavate kildude vahel jääb järele veel laialt ohuta ruumi. Tuulega liikuv sõjagaasi laine muudab ohtlikuks kogu ruumi oma liikumise teel ja selles seisab ka tema suur tähtsus. Sõjagaas ei ole mitte võitlusvahend, mis on sihitud üksikute sõdurite võitlusvõimekuks tegemisele, vaid tema eesmärk on vastase hulgaline rivist väljaviimine.

Kas võib nõuda suurriikidelt, veel isearanis nendelt, kellel on arenenud keemiatoostus, loobumist nii mõjuvast võitlusvahendist. Kui suurriigid seda siiski teeksid, siis ei tohiks ka keegi nendest korraldada oma sõjaväes gaasikaitsset, ei tohiks muretseda gaasitorbikuid sõjatarvitaravana — see oleks ometi umbusalduse avaldamine naabririikidele, kui viimased on allakirjutanud sõjagaaside mittearvitamise lepingule. Millisesse ohtu aga satub kaitsmata sõjavägi, kui vastane siiski sõjapuhul tarvitab sõjagaase, allakirjutatud lepingust mitte kinnipidades,

on igale selge. Tulevikus me ei saa sõjagaaside ootamata tarvitamist mitte võrrelda sakslastelt teostatud esimese gaasirünnakuga 22. aprillil 1915. a., kus rünnaku teostajad olid ise veel sellel alal täitsa kogematud, vaid nüüd oleks juba tegemist võitlusvahendiga, mille kasutamist tuntakse ja mille mõjuvus on palju suurem Maailmasõja alguses tarvitatud sõjagaaside mõjust. Gaasisõja küsimuses riskida ei soovi keegi. Alati on kasulikum vaadata ohule otse näkku ja mitte end peita tema eest. Eriti kui tead, et lõppude-lõpuks siiski pole ohust pääsemist. Sõjagaas on praegu veel väga mõjuv ja tähtis võitlusvahend ja ainult tema absoluutne kahjutuks tegemine sõjaväljal võib vähendada tema tähtsust võitlusvahendina ja sellega sundida temast loobuma. Konverentsid ja appellatsioonid inimkonna tsiviliseeritud ja kultiveeritud rahvaste südametunnistusele vaevalt suudavad välja tõrjuda sõjagaase võitlusvahendite hulgast.

Tallinn, 17. I. 31.

Saktika alalt.

ÜLESANDE Nr. 1. LAHENDUS.*)

H. Grabbi.

Antud olukorra selgitus. Siniste 12. jalaväe rügement ühes V kerge suurtükiväe grupiga moodustas endast IV brigaadi jõudude vasakpoolsed kolonni, mille ülesanne oli pealetungida Maramaa. Äksi illdsunnas ja vallutada Äksi, Pupastvere raioon, tagasi surudes roheliste jõud, mille koondamise üle Voldi raiooni olid andmed sinistel (Vaata ülesande nr. 1. juures olev skeem nr. 1.).

Lahendusele kuuluv I/12. rüeg. ühes tema käsutusse antud 3. kerge kahur-patareiiga moodustas endast rügemendi eelväe (J. E. II § 263) ülesandega: katta rügemendi liikumist ja välja jõuda Otsa, Kõlluste küla joonele, kust edasiliikumine sünnib rüegil korraldusel.

Meie teame, et siniste vägede tegevuse üldine eesmärk oli pealetung. Millises pealetungi lahingu järgus asus siis 17. juulil kell 0935 I/12. rüeg. (J. E. II § 199). Ülesande pealkirjas esineb: „pataljon lähenemisel kohtamislahingus,“ selle vastu sõna lähene mine puudub aga rügemendi tegevust käsitavas osas, kus räägitakse ainult liikumisest.

Aluseks võttes definitsiooni, mille eeskiri annab lähenemise kohta: „Lähene mine algab siis, kui pealetungija on sattunud vastase suurtükiväe piirkonda“ (J. E. II § 200), on loomulik, et tegelik lahingukorras on sageli väga raske kindla ja

selge piirjoone tõmbamine selle vahel üldiselt, millal lõpeb harilik liikumine (rännak) ja algab lähenemine. Sama raske nagu püüe täpsalt kindlaks määrata lähenemise lõpu ühes kontakti loomisega ja kallaletungi algust. Seda võime teha vaid teatud kindla üksuse, väekoondise seisukohast, mis aga sugugi veel maksev pole kõigi selle allüksuste suhtes. Sel ajal, millal eelvägi on sattunud vastase suurtükiväe piirkonda (läheneb), võivad peajõud asuda veel väljaspool seda piirkonda. Ajal, millal pataljoni peajõud üldiselt veel lähenevad, võivad tema eelkaitse osad läbi teinud olla mitte ükski kallaletungi, vaid ka rünnaku.

See põhimõte on maksev täiel määral ka siniste 12. rüeg. suhtes. Sinistel olid andmed roheliste jõudude koondamise üle Voldi raioonis, kuid kas rohelistel jäävad esialgul kohale või algavad liikumist, viimasel juhul millal ja missuguses suunas, selle kohta näivad puuduma täpsamad andmed. Kui rohelistel jätkavad liikumist kagu sihis, siis on kuni Amme jõe jooneni liikuda kõigest 12 km — kaugus mis lähedane suurtükiväe piirkonnale isegi siis, kui nad jääksid kohale. Sarnases olukorras ei või meie I/12 rüeg. tegevusest rääkida mitte kui harilikust liikumisest (rännak), vaid lähene misest.

Tegelikult meie näeme ka I/12. rüeg. liikumas lähenemiskorras, kus pataljonil on esijärgus 2 kompaniid ühes r. k. rühmadega ja ülejäänud osad teises järgus liikumas 2. kompanii järele. Sarnane lähenemiskord on tingitud eeskätt pataljoni ülesandest katta rügemendi liikumist sarnaselt, et rügemendi peajõud oleksid tagatud vastase igasuguse ootamatu tegevuse eest 10. rüeg. tegevus-

*) Vaata „Sõdur“ nr. 1/2, 1931.

ribast lääne poole kuni **E m a j õ e n i**. Seda ülesannet lalal rindel ei suuda täita 1 kompanii. (J. E. II § 293). Peale selle on siin 2 teede suuna, mis erilist julgestust ja valgustust vajavad: 1) **Tartu, Rajasilla** as. maantee ja 2) **L a a n e, Kriisa, Väljaotsa**.

Antud olukorras, kahtlematult, esijärgus liikuvad kompaniid on endid omakord julgestanud eelkaitse osadega (eelkaitse rühmad). Esijärgu kompaniide kuulipildujate vankrid asuvad kompaniide juures, kuna kõik laskemoona vankrid on koondatud patülli käsutusse, et tarbekorral varustada üht või telst kompaniid laskemoonaga vastavalt vajadustele.

R. k. rühmade juurdeandmine esijärgu kompaniidele on tingitud järgmistest nõuetest:

1) tagada eelkaitse kompaniide lahingukorda hargnemist;

2) vastasega kokkupõrkel anda eelkaitse osadele võimalikult kiirelt mõjuvat tuletoetust. R. k. rühmade kohaletoomine ja positsioonile asetamine teise järgu juurest alles siis, kui nende lärele on tekkinud otsekohene vajadus — nõuab aega ja aeglustab esijärgu kompaniide tegevust. Neid (r. k.) tuleks varem või hiljem ikkagi anda esijärgu kompaniidele toetuseks ja nende tsentraliseeritud juhtimine r. k. kompanii kaudu on võimatu sarnasel lalal rindel, nagu teotseda tuleb pataljoniil.

I/12. rüg. ülesanne vastavalt 17. juulil kell 0935 kujunenud olukorrale.

Pataljoni ülesandeks peale üldise nõude „katta rügemendi liikumist“ (ootamatuse vältimine) on kahtlematult ka tagasi suruda vastase eelkaitse osad, nelle viibimata kallale tungida ja välja jõuda **O t s a, Kõlluste** joonele, kust pataljoni edasilikumine sünnib rüggüli korraldusel. See ülesanne tuleb täita kiirelt (piirid ajas on lähemalt kindlaks määramata), ennem kui vastasel kohale jõuavad suuremad jõud, mis takistada võivad või täitsa võimatuks teha pataljoni ülepääsu **A m m e jões**.

Seega pataljoni ülesanne jaguneb sisuliselt kahte ossa:

- 1) vallutada ülekäigud **A m m e jões**, mida luursalk teha ei suutnud,
- 2) jätkata edasitungi põhjapool jõe eesmärgil oma alla võtta **O t s a, Kõlluste** küla joon, et tagada rügemendi pea jõudude **A m m e jões** ületulekut.

V a s t a n e.

Rohelistest on patülli I/12, teada, et nende umbes 1 eskadroni suurune osa ühes paari r. k. rühmaga on oma alla võtnud **A m m e jõe** põhjakalda, hoides oma tule all ülekäike jões. Peale selle on lennuväe poolt kindlaks tehtud kell 0925 roheliste umbes 1 pataljoni suurune jalaväe kolonn ühes patareiga (?) **A l e v i** juures. Selle pataljoni kohalejõudmist **A m m e jõe** joonele võib oodata umbes kell 1040 (4,5—5 km jões). Järelikult pataljon peab teotsema kiirelt, kui tahab üle jõe pääseda ennem kui kohale jõuavad vastase jalaväe osad.

Pruuli juures nähtud üksikud ratsanikud võivad kuuluda eskadroni koosseisu, mis teotseb luursalga vastas ja nende üheks ülesandeks võib olla luure **K ä r k n a** as. suunas. See ühtlasi kohustab patülli tähelepanu pöörama oma vasaku tiiva julgeoleku tagamisele, eriti pärast jões üleminekut.

O m a j õ u d.

Pataljoniil on esijärgus 2 kompaniid ühes 2 r. k. rühmaga, mis otsekohe valmis liikumiseks neile varemalt antud suunades ja ülekäikude vallutamiseks. Jõe joonele nad võivad kohale jõuda umbes poole tunni pärast (1500—1800 m). Nende jõudude kõvendamiseks patülli võib kiirelt tegevusse saata oma r. k. saaterühma.

3. kerge kahur-patarei võib samuti valmis olla tule avamiseks umbes poole tunni pärast (positsioonile asumine, side), arvesse võttes, et patarei vajalik luure- ja sidemeeskond liikus eel ja oli teinud eeltöid jalaväe abistamiseks oma tulega **A m m e jões** üleminekul.

M a a s t i k. **A m m e jõe** põhjakallas on valitsev ja vastasel on võimalik vaatlus kõrg. 47,1 ja **V a n a l a i s a** veski raioonidest kuni kõrg. 46,2 ja **Väljaotsa** taluni, mis sünnib kompaniisid jõe läheneamiseks otsima varjatuid lähiseid.

A m m e jõgi on takistus, millest jalavägi üle pääseb peaaegu ainult olemasolevate sildade kaudu. Jalgsi ülepääsu võimalus on teada ühes kohas. (Sarnase teate muretsemine on luurpatrulli üheks ülesandeks. J. E. II § 44.)

Väljamineks neist üldistest, lühidatest kaalutlustest patülli I/12, võtab otsuse, mille väljendab järgmiste käskudega, mis antud olles kõrg. 46,2:

I. **K o m p ü l i 2.** (Antud suusõnal kell 0940 patareilema juuresolekul, kirjutatud pataljoni adjutandi poolt vähemalt 2 eksemplar.)

1. Roheliste ratsaosad, umbes 1 eskadron ühes 2 r. k. rühmaga, on oma alla võtnud **A m m e jõe** põhjakalda, hoides oma tule all ülekäike jões. Luursalga katsed üle jõe tungida löödi vastase ratsaosade poolt tagasi. *Vastase* umbes ühe pataljoni suurune jalaväe kolonn asus kell 0925 **L ä h t e** küla juures maanteel, liikudes lõuna sihis.
2. Pataljoniil on ülesandeks vallutada ülekäigud **A m m e jões** ja tagasisurudes vastase pealetungivad osad oma alla võtta **O t s a, Kõlluste** küla joon, et tagada rügemendi pea jõudude **A m m e jões** ületulekut.
3. Selleks 2. kompaniil ühes tema käsutusse antud r. k. rühmaga vallutada ülekäigud jões **R a j a s i l l a** as. juures ja raudteel ning jätkata pealetungi **R a j a s i l l a, O j a, A r u v ä l l a, A s s a** talude suunas, võttes oma alla **T a k s i, A s s a** joon, kust edasilikumine minu korraldusel.

Kompaniid **A m m e jõe** ülekäikude vallutamisel toetavad r. k. saaterühm, mis positsioonile asub **V a s u l a** kõrtsi raiooni ja 3. kerge patarei, võttes oma tule alla kõrg. 47,1 ja **R a j a s i l l a** talu raiooni.

1. kompaniil ühes tema käsutusse antud r. k. rühmaga vallutada **A m m e jõe** ülekäigud **A d r a** talu raionis ja jätkata pealetungi **U i k u** talu, kõrg. 78,0 suunas, võttes oma alla kõrg. 78,0, kust edasilikumine minu korraldusel.
4. Kompaniidel alata oma ülesannete täitmist kiirelt ja iseselsvalt.
5. Pataljoni vasaku tiiva julgeolekut tagab luursalk.
6. Minu **K. P.** — **V a s u l a** kõrts, alates kell 1000, kuhu ka teated saata.
7. Pataljoni **L. P.** — **P o s t i** talu juures.
8. Pataljoni **S. P.** — **P o s t i** talu.

II. Samasisulise, kuid kirjaliku käsu, mis adjutandi poolt valmis kirjutatud, patüil saadab ka 1. kompanii ülemale ratsavirgatsiga. Käsure on igaks juhuks täiendavalt tehtud märged: „A m m e jõel on puusild A d r a talust umbes 500 m läänepool oleva üksiku talu juures. Jalgsi pääseb üle jõe A d r a talust umbes 300 m põhjapool oleva metsatuka juures.“

III. 3. kerge patarei ülem erilist käsku ei vaja. Temal on ülesanne selge: asetada patarei positsioonile ja organiseerida vaatlus sarnaselt, et võimalik oleks toetada 2. kompaniid ülekäikude vallutamisel, võttes oma tule alla kõrg. 47. Rajasilla talu raiooni kohe kui patarei laskevalmis. Edaspidised ülesanded saab patarei täiendavalt patüililt.

IV. Tuleb oletada, et ka r. k. kompüil viibis patüili juures, kui viimase abilise r. k. tule juhtimise alal. Kui ei, siis patüil saadab ratturiga temale järgmise käsu: „R. k. saaterühmal liikuda V a s u l a kõrtsi raiooni, kus rühm asub positsioonile 2. kompanii pealetungi toetamiseks A m m e jõe ülekäikude vallutamisel. Täiendava ülesande annab rühmale kohapeal isiklikult. Ülejäänud rühmad koondada Posti talu juures oleva metsa lõunaservale, kuhu jäävad minu täiendava korralduseni.“

V. Sarnaste üksikkäskude andmisel, nagu seda patüilil tuleb teha tekkinud olukorras, on tähtis, et adjutandi poolt üles kirjutatud patüili esialgne käsk, kui üldine alus, oleks mitmes eksemplaris. Ühe sarnase eksemplari (teine) patüil saadab ratturiga 3. kompanii ülemale ühes märkusega: „3. kompaniil ühes pataljoni vooriga, kompüil 3. juhatusel, koonduda Posti talust põhjapool olevasse metsa. Kompüilil teha korraldus laskemoota vankrite paigutamiseks ja S. P. avamiseks vastavalt minu käsure.“

VI. Patüil on seega oma käsud annud ja temal jääb üle asuda kiire korras V a s u l a kõrtsi raiooni, et saada isiklikku muljet, ülevaadet vastase tegevusest. Adjutant võib sel ajal anda siderühmale korralduse asumiseks V a s u l a kõrtsi raiooni (patüil telefoni sidet allüksustega esialgu veel ei loo) patüili käsutusse.

V a s u l a kõrtsi juures patüil, saades kokku luursalga ülemaga, teatab viimasele kompaniide pealetungist ülekäikude vallutamiseks ja annab luursalgale järgmise ülesande: „Pärast ülekäikude vallutamist Amme jõel ja roheliste ratsaosade tagasilöömist luursalgal jätkata oma ülesande täitmist, juhul kui tegevusse astuvad vastase jalaväe suuremad osad — luursalgal koondada pataljoni vasakule tiivale, tagada pataljoni edasiliikumisel tema lahtist tiiva ja toimetada luuret K ä r k n a as, M e t s a n u k a suunas.“

Pataljoni ülemal jääb vaid teha ettekanne rüggile tekkinud olukorrast ja oodata sündmuste arenemist.

Täiendav olukord.

I pataljoni oli korda läinud vallutada ülekäigud A m m e jõel, surudes tagasi roheliste ratsaosad, kes taandusid loode sihis.

1. kompanii, jätkates liikumist lahingkorras maantee sihis, jõudis oma esiosadega välja kuni U i k u taluni, kuid sattus roheliste r. k. tule alla, mis tuli A r u rai-

oonist ja millele järgnes roheliste jalaväe osade pealetung.

Rohelised, keda oli umbes kaks kompaniid, surusid 1. kompanii osad tagasi, kusjuures kompaniile juurdeantud r. k. rühm ja 1 laskurühm olid sunnitud taanduma T u i s u, S i i m u raiooni.

2. kompanii, kelle käsutuses olid kaks rühma r. k. ja kellel ülesandeks oli peale tungida O j a, A r u v ä l j a, A s s a suunas, oli välja jõudnud kuni O j a talu, K ä r k n a jaamani, kus kokku puutus roheliste jalaväe osadega. Roheliste katsed P i i r i talu ja raudtee putka juurest pealetungida löödi 2. kompanii poolt eduga tagasi. Roheliste tugeva pealetungi ilmiskstulekul 1. kompanii vastu, kompüil 2. saatis omal algatusel tema käsutuses oleva r. k. rühma O j a talust umbes 500 m kagu pool metsa servale, et tõkestada roheliste pealetungi 1. kompaniile U i k u talu juurest.

17. juulil kell 1130 oli olukord I/12. rindel kujunenud nagu näidatud skeemil.

R. k. IV ja saaterühm ja 3. kompanii asusid R a j a s i l l a as. juures.

Siderühm R a j a s i l l a talu juures.

Pataljoni lahingvoor Posti juures.

Pataljoni käsutusse läinud luursalk tegutses pataljoni vasakul tiival, kellelt patüil I/12. sai teate, et roheliste A m m e jõelt taandunud ratsaosad asuvad K õ l l u s t e, P r u u l i talude raionis; S a a r e külas vastase osi ei asu.

Kell 1135 sai patüil I/12., kes asus V a n a l a i s a veski juures, rüggilt käsu jätkata pealetungi ja võtta oma alla kõrg. 78,0, P r u u l i talu (raudtee ja maantee risti raionis) joon, et tagada rügemendi peajõudude A m m e jõest ületulekut. Ühtlasi teatas rüggil 12., et 1. kerge patarei asub positsioonile kõrg. 46,2 raiooni ja toetab oma tulega pataljoni pealetungi alates kell 1200.

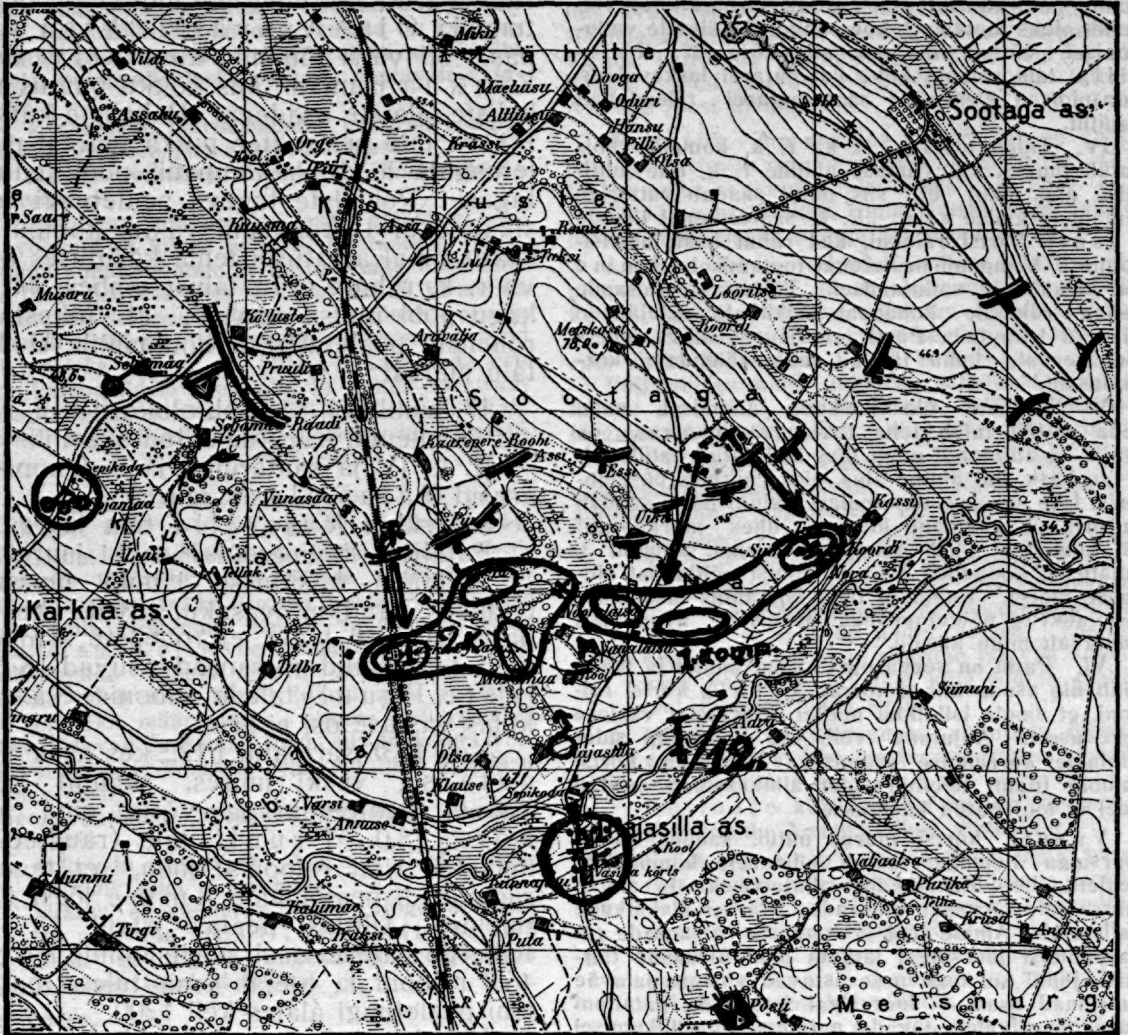
Vahejoon rügementide vahel endine.

M ä r k u s i: 1. 10. rüg. eelosad peavad pealetungivate rohelistega lahinguid V a s u l a as. 1 km loode pool ja V e d u as. joonel.

2. I pataljoni käsutuses olev 3. kerge patarei asub endiselt positsioonil kõrg. 46,2 ja M a r a m a a as. vahel. Patarei vaatepunkt V a n a l a i s a veski juures.

3. I/12. osadest on kandnud kaotusi 1. komp. 8% ja 2. komp. 5%.

T ä i t a: 1. Patüil I/12. käsud ja korraldused saadud ülesande täitmiseks.

Olukord 17. juulil kell 1130.

Mõõt: 1 : 42.000. (Vähendatud kaart 1/25000).

Pealetungilahingu iseloomustavamaid põhijooni.

Pealetungilahingu alused, sellisel kujul nagu nad kaasajal esinevad, nii paljudegi riikide lahingueeskirjades, on suurel määral Maailmasõja sündmuste ja õpiste kokkuvõtteid. Valitseb üldine tahe jälgendada kõik, mis on osutunud otstarbekohaseks, positiivseks ja edurikkaks. On ette võetud ümberhindamisi töökspidamistes, on sündinud murranguid vaadetes, millede tulemusena esineb rida uusi põhimõtteid pealetungilahingu kohta. Meie ei peatu sellel evolutsioonil ja nendel muudatustel, mida läbi teinud on pealetungilahing viimasel aastakümnel, märgime siinkohal vaid neid iseloomustavamaid põhijooni, mis omased kaasaegsele pealetungile.

1. Tulirelvade laskeulatuse suurenemine, eriti suurtükiväes, on vajalikuks teinud pealetungialgamise suurematelt kaugustelt kui varemalt, pikendades ühtlasi lahingu kestvust. Kaasajal ei tule enam arvestada ainult tuld maapealsetest relvadest, vaid pealetungija peab ka tõsist tähelepanu pöörama vastase lennukiväe tegevusele.

2. Automaat-relvade arvu suurenemisega on kasvanud ka jalaväe tule mõju ja võimsus, mis esile toonud n. n. „lahinguväljade tühjuse“. Kompaktsed, maastikul hästi nähtavad ja eraldatavad lahingukorrad on märgid, mis võetakse vastase poolt tule alla juba suurteil kaugustel ja hävinevad kiirelt. Vastase tule killustamiseks ja maastiku igakülgselt kasutamiseks, mis võimaldaks kaotuste vältimist, pealetungija on sunnitud hajutama omi jõude maastikul rinnetpidi ja sügavusse teotsemiseks väikeste üksustena. Tule hävitavale mõjule on veel seltsinud vaatlusõhust, mis sunnib omakorda teotsema võimalikult varjatult. Hajutatud lahingukordade kasutamine on veel enam aeglustanud pealetungilahingu läbiviimist eriti lähenemise ajajärgus, kus pealetungija on sunnitud sageli loobuma teede kasutamisest.

3. Ühenduses sarnaste pealetungikordadega on ka raskused sidepidamisel ja juhtimisel, millede tagamiseks tuleb tegevusse rakendada kõik abinõud ja vahendid. Üksused tahtmatult libisevad vanema juhi otsekohesest mõjutusest ja alluvatel juhtidel jäävad sageli

täita vastutusrikkad ülesanded, mis nendelt nõuavad enam kui kunagi varemalt arenenud algatusvõimet ja isetegevust.

4. Hästi organiseeritud tõkettulede kasutamine kaitsel ühenduses väliskindlustustöödega on teinud raskeks pealetungi rindelt ja sundinud otsustavust otsima haaramises, manööveristiivale.

5. Pealetung nõuab jõudude ja kõigi võitlusvahendite koondamist enam kui kunagi varemalt ja seepärast ei saa teda ette võtta kogu rindel ühtlaselt või kõikjal korraga ühesuguste lootustega edule. Vastase vastupanuavaldused, soodsate lähiste olemasolu — on tegurid mis sunnivad pealetungijat ülimatele jõupingutustele ainult teatud suunades teatud kindla ülesandega (pealöök). Teotsemine laiadel rinnetel sunnib pealetungijat koondama omi jõude ja tuld ainult rinde üksikuis kohtis, kattes rinde teisi osi vaid siduva tulega (järg-järguline pealetung).

6. Pealetungi läbiviimisel on sündinud teatud meetodiline muudatus võrreldes enne Maailmasõda sel alal valitsenud doktriiniga. Varemalt pealetung oli rajatud ainult kiirusele ja katkematu teotsemisele. Sellised „ülepea-kaela“ ettevõetud pealetungid, mis rajatud olid ainult üksi pealetungi vaimule, lõppesid juba Maailmasõja algpäevil õnnetult, tuues esile asjatult suuri kaotusi. Tuli alistuda lahingu tõsioludele. Varemalt liig sageli hüljatud tule mõju pääseb ikka enam ja enam maksvusele, esinedes imperatiivse tegurina lahingus. Kaasajal pealetungilahingu läbiviimisel on maksev teatud järjekindlus, meetodilikus, mis seda suurem mida tugevam vastase vastupanu, mida enam ta end suutnud organiseerida, kindlustada. Jalaväe tegevuse ja liikumise kooskõlastamiseks ta teostatakse harilikult hüpetena märgilt märgile. (J. E. II § 193.) Sarnane kavakindel pealetungi läbiviimine ei sünni mitte kiiruse põhimõtte ignoreerimiseks, vaid tule ja liikumise kokkukõlastamiseks, mõjulepääsuks ning vajaliku julgeoleku, kindluse ja edu tagamiseks.

7. Ootamatuse saavutamine

annab pealetungil otsustavaid tulemusi ka jõuliselt ülekaalus oleva vastase vastu.

8. „Pealetungi teostamiseks jalaväe kasutuses on: tuli ja liikumine“ (J. E. II § 194.) Peatume nendel kahele teguril.

Oli aeg, millal tule mõju hindamisel pealetungilahingus valitses arvamine, et selle all tuleb mõelda eeskätt ja pea ainsu üksi suurtükiväe tuld. See oli ajajärk, millal elati veel liialt möödunud positsioonsõja muljete all, kus valitses põhimõte: „suurtükivägi vallutab, jalavägi okupeerib“. Ajajooksul on ka sel alal sündinud ümberhinnang tõekspidamistes, ja nimelt jalaväe tule kasuks. Kuid riigid, kellede sõjavägi riiklikult varustatud suurtükiväega, asetavad pealetungil ikkagi esikohale suurtükiväetule, lugedes jalaväe tuld mitte küllalt võimsaks teguriks viimasele teerajamisel.

Meie jalaväe eeskiri kriipsutab alla, rõhutab eriliselt jalaväetule tähtsust pealetungil. „Jalavägi peab püüdma vastase tuld lämmatada eeskätt oma relvade osava kasutamisega“ (J. E. II § 195). Meie ei ole ülehinnanud oma jalaväe tule väärtuse, vaid olude sunnil oleme pidanud seda tõstma esikohale. Kuid see ei õigusta meid alahindama oma suurtükiväe tule tähtsust. Nendel kahe relvliigil on pealetungil täita oma erinevad ülesanded ja nende kõige lähem koostöö on tarvilik igas olukorras.

Üht asjaolu nende kahe relvliigi tule kasutamisel ei tohiks unustada. Pealetung on edasiliikuv tuli. Suurtükiväe tule edasiliikumine on võrdlemisi lihtis, sest tarvitseb ainult laskekaugust tõsta. Torude ümberpaigutus sünnib ainult suurematel ajavahedel ja ka siis väljaspool vähemalt vastase jalaväe tuld.

Jalaväe tule edasikandmiseks on aga vajalik jalaväel endal edasiliikuda. Kuna aga tulistamine jalaväe edasiliikumisel pea võimata, vähemalt vähe kasutoov, siis osa jalaväge liigub, osa tulistab. Siit selgub meile jalaväe manöövri põhialus: tule ja liikumise kokkukõlastamine:

Pealetungilahing omab seega tule ja liikumise seisukohast väljudes järgmise kuju. Vastase vastupanu ees jalavägi organiseerib oma tulebaasi (aut. relvad). Kui vastasel on olemas varjendid või traattõkked, siis suurtükivägi üldiselt algab ettevalmistustuld, võttes ühtlasi oma peale võitluse vastase suurtükiväega. Pärast seda mõlemad relvliigid asetavad oma tule maastiku neisse kohtadesse, kus asub, või võib asuda vastane. Suurtükivägi annab tuld eeskätt sinna kuhu teotsemiseks jalaväe relvad võimetud. Kaitstuna neist tuledest jalavägi algab edasiliikumist ja moodustab hiljem uue tulebaasi algul kergetest relvadest, millele hiljem seltsivad rasked kuulipildujad (müüripildujad) ja lahing areneb uuel maa-alal. Kõik sidevahendid tulevad tegevusse rakendada, et tagada sidet suurtükiväe ja jalaväe vahel. Jalaväe kaugenedes oma esialgselt tulebaasist võib hiljem vajalikuks muutuda ka suurtükiväe ümberpaigutus.

Kuid jalavägi peab alati valmis olema, peab harjuma selle mõttega, et sageli temal tuleb loota ainult oma tulele. Seepärast üksi jalaväe osa ei jätkaks edasiliikumist uuele joonele, uuele märgile enne kui ta endale on kindlustanud tuteotuse (baasi) kas kõrvalt või seljataant.

H. G.—

Puhkele asumisest talvel.

Meie riigi piiriäärsetes ribades on võrdlemisi suuri maa-alasid, kus asulaid on vähesel määral või need puuduvad täiesti. Sõja puhul tekitaks korteritesse paigutamine neis kohtades suuri raskusi. Tuleks arvatavasti ehitada ajutisi elamuid või asuda puhkele telkide alla. Esimeste püstitamine on siis hõlpsasti läbiviidav, kui leidub käepärast kohaseid materjale (kuuse- või männioksi jne.), kuna teine majutamiseviis eeldab vastavate varustus-

artiklite olemasolu väeosades. Igatahes paistab tõenäolisena, et talvisel ajal vähemalt üksustel, eriti aga suuskureist moodustatud luure- ja julgestusosadel tuleb nii mõnigi kord ööbida lageda taeva all. Seda arvesse võttes oleks väga kasulik harjutada sarnast puhkele asumist juba rahuajal. Siin üks näide ööbimisest talvel lumega väljaspool asulaid, metsas.

Suuskurid, kel tuleb ööbida väljas, valivad selleks koha metsa sügavuses, või-

malikult hästi varjatud tuule eest; on soovitatav, et läheduses leiduks kuivi oksa, jalapeal kuivanud puid või teist põletismaterjali.

Koht valitud, julgestatakse see vahtidega; ülejäänud mehed panevad relvad hakkki, võtavad rakmed maha ja peale selle jaotatakse kaheks osaks, milledest üks hakkab valmistama ööbimise kohta ja teine saab ülesandeks korjata põletismaterjali. Tööd tehakse pikkamisi, et mitte higitada, mis võiks esile kutsuda külmetuse.

Iga rühma või vastava üksuse tarvis puhastatakse lumest ümmargune plats diameetriga 6—7 m; lumest moodustatakse platsi ümber ringvall, millesse jäetakse 3—4 murdjoonelist läbikäiku. Lumest puhastatud koht kaetakse vähemalt 20 cm paksuselt väikeste okstega ja männi või kuuse okstega; kui materjali käepärast küllalt, on soovitatav katte paksust veelgi suurendada; platsi keskpaik puhastatakse lumest ning rohust ja jäetakse katmata.

Tuletegemiseks võetakse umbes 20—25 cm jäme ja 1—2 m pikk puupakk, mis paigutatakse tuleasemele; sellele pakule asetatakse põletispuud ja haod niiviisi, et nad ühe otsaga toetuksid pakule ja teisega vastu maad; nii jääb põletispuude ja maapinna vahel tühi ruum, mis soodustab tuuletõmbust; niiviisi korraldatud tuli põleb hästi ja ei anna suitsu; söed kühveldatakse aegajalt puude alt kõryale.

Tuli tehtud, valmistatakse õhtusöök ja heidetakse puhkama.

Enne magama heitmist pannakse kuiv pesu selga (kui endine on higit niiskeks saanud) ja kuivad sokid jalga; märjad või

niisked riided ja pesu riputatakse tule juure kuivama; juhul, kui puudub tagavara pesu ja seljas olev vahetus on niiskeks saanud, tuleb seda tule ääres kuivatada ilma seljast võtmata.

Pärast õhtusööki ja pesu ning riiete kuivatamist heidetakse puhkama jalgadega tule poole, võimalikult lähedal üks-teisele; peade ja puhkepaika ümbritseva valli vahel peab olema vaba ruum, mis täidetakse okstega üle pea kõrguse. Kui sõduritel on telgiriided, siis iga kahe mehe peale üks riietest laotatakse alla ja teine võetakse peale; niiviisi on magajad peale külma kaitstud veel lumesaju vastu. Sarnaselt puhkama heites pole vaja karta külmumist ja lähevad varsti üle külmavärinad, mis harilikult ilmuvad mahaheitmisel, sest tulest levinev soojus pörkab vastu lumevalli ja jaguneb ühetasaselt puhkeplatsi sisemuses.

Ööseks jäetakse korrapidajad valvama tule järgi; nende ülesandeks on muu seas tähele panna, et tule sädemed ei põletaks varustust ja tule juure kuivama jäetud riideid; et hoiduda sädemetest, peab tulde viskama ainult jämedamaid põletispuud. Korrapidajate ülesandeks on veel valvata, et oleks alati saadaval sooja keedetud vett järele kustutamiseks. Korrapidajate vahetamine sünnib iga 2 tunni tagant.

Kui mõni magajaist üles ärgates tunneb külmavärinaid, siis tuleb kohe üles tõusta ja ennast tule ääres soojendada. Kui ka pärast soojendamist külmavärinad üle ei lähe, siis tuleb sellest ettekanda ülemusele ja pöörduda abisaamiseks velskeri poole, kui see on lähikorras.

(Andmeil: P. Kusmin: Bojevaja podgotovka lõžnika, 1929.) K-ts.

Suurtükiväe tuled kaitselahingus ja nende tehniline täitmine.

H. Lokk.

Suurtükiväe tulesid kaitselahingus määratakse taktikalisest seisukohast, arvestades ülesannet, kasutada olevat suurtükkide arvu ja laskemoona hulka. Käesoleval korral ei puuduta mina taktikalist külge, vaid käsitan tulede tehnilist täitmist, misuguse küsimuse kohta veel täieline selgus ja ühtlus väljakujunemata. Enne, kui asuda tulede tehnilise täitmise juure, selgitan

kahte asjaolu, missugustel mõõduandev mõju tulede määramisel, nimelt laskemoona kulu ja maastik.

Käesoleval ajal on vist küll kõik riigid omaks võtnud lahingus hõredaid formatsioone. See leiab aset juba rännakkolonniides, kus loobutud liikumisest suurtes koosseisudes, liikudes vähemates formatsioonides suurte distantsidel. Lähenedes sün-

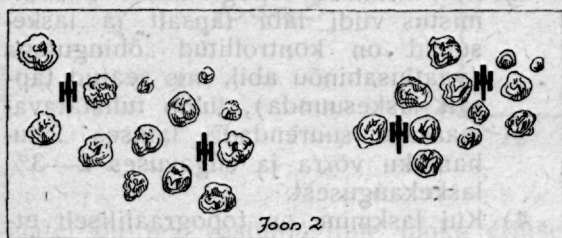
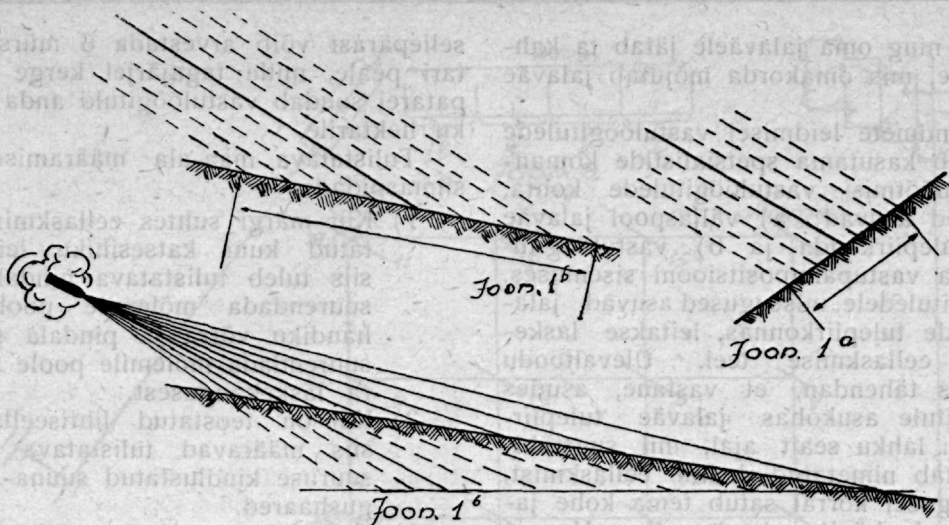
nib kogu aeg hargnemine vähematesse gruppidesse, kuna kallaletungil on kogu lahingväli kaetud üksikute lahinggruppidega, missugused hajutult liiguvad kallaletungi lähtealuselt. Esimesel pilgul paistab, et lahinguväljal ei leidugi väärilist tulistamise objekti suurtükiväele. Selleks, et seisma panna vastase kallaletung, kuluks suurtükiväel prantsuse normide järele väga suur arv laskemoona, nimelt näeb prantsuse laskeeskiri ette tuletihedust elavate märkide mahasurumiseks 16 mürsku minutis ühele hektarile. Võttes meie oludes rügemendi kaitselõigu, millel 2 pataljoni võitlusjärgus, saame rinde laiuse 3000—3600 m (J. E. II. § 551), ning arvestades vastase lahingformatsiooni sügavust 400—600 m, saame nimetatud rinde ees 120—216 hektari, missuguseid tuleks suurtükiväel katta tulega, mille tihedus 16 mürsku minutis hektari peale. 120 hektari tule all hoidmiseks ühe minuti jooksul kulub 1920 mürsku. Võttes kerge suurtüki ülimalaskekiiruse 6 mürsku minutis, näeme, et nimetatud tule täitmiseks vajame 320 toru. Siit on selge, et sarnane tulistamine ei ole mõeldav meie oludes ja sellepärast peame lahinguväljal leidma tulistamise objekte, missuguste tulistamine õigustaks nende peale kulutatud laskemoona arvu. Tegelik elu näitab, et maastik oma mitmekesisuse tõttu sunnib pealetungijat ajutiselt loobuma laialipaisatud formatsioonidest, vältides lagedaid ja hästi vaadeldavaid alasid, ning kuhjades kokku varjatud kohtadesse, nagu maastiku voltidesse, asulatesse j. n. e. Sellele mõjub veel kaasa karjatundmus, mis maad võtab sellest ajast, kui pealetungija satub kaitsja tule alla. Sarnased vastase kokkukuhjumised pakuvad juba suurtükiväele väärilist tulistamise objekti, ning sellest ongi väljakujunenud vastulöögituled.

Peale selle on maastikul suur mõju suurtükiväe tulele, mida alati tuleb silmas pidada tulede määramisel ja nende täitmisel. Esimese pilgu järele otsustades, paistab, et suurtükivägi oma arenenud teaduslike laskemeetodite juures, eriti aga õhust vaatlemise abil, suudab kiirelt tabada igalepoole. Tegelikult aga see nii ei ole, sest lameda tule suurtükid ei küüni igale poole, tekivad tuleta alad. Tõusval längul on mürskude kukkumine täpsam ja koondavam (joon. 1-a), kusjuures vastulängudel suureneb hajumine ja kahaneb kiirelt tule mõju lööklaskmisel (joon. 1-b), kuna viimasel juhul ainult šrapnelli paiskevihk katab suuremat ala, kuid kuulide tihedus muutub hõredaks.

Peale selle on õhust vaatlemine katkeline ja olenev ilmastikust ja vastase õhujõudude tegevusest. Siit järgneb, et suurtükiväe tegevus on alati kergem ja kindlam nendel maastiku aladel, mis on hästi nähtavad maapealsetest vaatluspunktidest.

Lõpuks tahan juhtida tähelepanu sellele, et tung hõredate formatsioonide järele on suurtükiväes ka maad võtnud, nimelt patareide tulepositsioonidel, kus suurtükke asetatakse hajutult erinevatel joonvahedel ja järgustatult sügavusse. Nimetatud suurtükide asetus leiab käsitamist suurtükiväe laskeeskirja projekti III osas. Tegelikus elus ei ole see suurtükide paigutamise viis veel täiesti läbilõõnud, mida tuleb seletada sellega, et meie ei oma veel küllaldaselt määralt kogemusi vajalike lisatööde tegemiseks, missugused seotud suurtükide korrapäratu asetusega. Samuti ei näe ette laskeeskirja projekt tööde jaotust, kuna selge on, et ühel inimesel on kõikide tööde täitmine liig koormav. Korrapäratult tulepositsioonile asetatud suurtükide juures on rida kaaluvaid paremusi, nimelt raskendab see vastasel patarei hävitamist tulega, sest vastane on sunnitud iga üksiku suurtüki kohta eraldi eellaskmist toimetama. Peale selle pakub see suurtükide asetamise viis palju soodustusi tulepositsiooni varjamiseks õhuvaatluse eest (joon. 2).

Puudusena tuuakse ette laskesektori kitsenemine juhul, kui suurtükid on tunduvalt sügavusse järgustatud, missugune pahe ennast kõige rõhkem tunda annab keskmiste suurtükide juures. Sellest saame üle sel viisil, et meie oma oludes alati peame arvestama suurtükide laskevõimalusi ja sellepärast järgustamisel sügavusse ettevaatlikud olema. Peale selle nimetatakse veel puudusena lisatöid, mis seisavad suurtükide asetuspärandustabelite valmistamises. Viimasest raskusest on hea tahtmise juures võimalik üle saada ja sellepärast see käesoleval korral mõõduandev ei tohi olla. Tööde jaotustest saan teisel rääkima patarei positsioonide küsimuse üksikasjalise käsitamise juures. Tulepositsioonil peab olema märkpunkt öösiseks laskmiseks. Peale selle, märgitakse ära iga üksiku suurtüki saha taga tõkktulede suunad maasse löödud vaiadega, mis hõlbustab suurtüki esialgset kiiret suundamist. Tulepositsiooni läheduses peab leiduma lähedamaa vaatluspunkt tulede juhtimiseks vastupanupositsiooni sisemuses vastase sissevõtmise korral, ning tule juhtimiseks patarei enese kaitsel. Sidepeavaatluspunkti ja tulepositsiooni vahel on juhitud läheda-

maa vaatluspunkti kaudu, millega saavutatakse vaatluse järgustamist sügavusse.

Kaitselahingus näeb ette J. E. II § 152 suurtükiväele järgmisi tulesid: 1) vastulöögituld ja 2) tõkketuld. Millegipärast ei ole ettenähtud keeldtuli (ettenähtud pealetungil J. E. II. § 151) kaitsel, kuna ometi keeldtulel kaitselahingus sugugi vähem tähtsus ei ole, kui pealetungil. Tegelik elu aga nõuab kaitselahingus keeldtulede teostamist ja taktikalistel õppustel on alati seni arvestatud keeldtulesid kaitselahingus. Isiklikult olen veendunud, et keeldtulel on suur tähtsus kaitsel ja sellepärast käsitan ka käesoleval korral keeldtule küsimust kaitselahingus.

Keeldtuli.

Keeldtuld teostatakse: a) vastase liikumise takistamiseks ja b) vastase segamiseks ja takistamiseks mitmesugustel ehitus- ja parandustöödel.

Harilikult hoitakse keeldtule all alasid ja teid, missuguseid vastane on sunnitud kasutama liikumiseks. Keeldtule eesmärk on muuta vastase liikumist võimatuks, kui see ei õnnestu, siis vähemalt raskendada vastase liikumist. Vaadeldavatel aladel avatakse keeldtuli vastase ilmumise korral nendele aladele, kuna aga mittevadeldavaid alasid tuleb kestvalt tule all pidada, mis juba seotud suure laskemoona kuluga.

Nägemata aladele avatakse keeldtuli korrapäratu vaheaegade järele, mille tõttu on vastane teadmatuses, mil teda tabab keeldtule hädaoht. Täielikuks liikumise sulgemiseks kulub prantsuse normide järele 200 mürsku tunnis, kuna osaliseks liikumise sulgemiseks kulub 100 mürsku tunnis. Ühendusteede tulistamisel on otstarbekohane teid hoida nende patareide tule all, millel on võimalik teed pikuti tule alla võtta.

Vastase takistamiseks purustatud ehituste parandamisel on laskemoona kulu 150 mürsku tunnis hektari peale.

Keeldtuli avatakse patareist, lastes järjekordadega 1—3 mürsku toru peale.

Ülevaltoodust selgub, et keeldtulede teostamine on seotud suure laskemoona kuluga, mispärast meie oludes oleme sunnitud tagasihoidlikkusele keeldtulede määramisel.

Vastulöögituli.

Vastulöögituld antakse vastase koondukohtadele enne kui ta tegevust on suutnud alata, tema korra segipaismamiseks. Vastulöögituld määratakse julgestuspositsiooni ette, vastupanupositsiooni eelserva ette ja vastupanupositsiooni sisemusse. Vastulöögituld teostab suurtükivägi tulekoondistena mitmetest patareidest üheaegselt, kui grupile on määratud 4—6 vastulöögituld. Juhul, kui neid aga rohkem 8—10, siis teostab iga patarei üksikult vastulöögituld, tulistades kiirelt järjekorras kohti, kuhu ettenähtud vastulöögituli. Vastulöögituli on ainult siis võimas, kui ta saab antud mitme patarei koondatud tulega, nüsusugusel korral on tema moraalne ja materiaalne mõju suur. Üksiku patarei poolt antud vastulöögituli ei oma kaugeltki seda

võimsust, ning oma jalaväele jätab ta kahvatu mulje, mis omakorda mõjutab jalaväe moraali.

Laskeandmete leidmisel vastulöögitulede jaoks peab kasutama spetsialistide komando sissemõõtmisi vastulöögitulede kohta, missugused asuvad: a) väljaspool jalaväe relvade tulepiirkonda ja b) vastulöögitulede kohta vastupanupositiooni sisemuses. Vastulöögituledele, missugused asuvad jalaväe relvade tulepiirkonnas, leitakse laskeandmeid eellaskmise teel. Ülevahtoodu selgituseks tähendan, et vastane, asudes vastulöögitule asukohas jalaväe tulepiirkonnas, ei lahku sealt ajal, mil suurtükivägi teostab nimetatud kohta eellaskmist, sest niisugusel korral satub tema kohe jalaväe relvade hävitava tule alla. Hoopis teistsugune on olukord vastulöögitulede asukohtades väljaspool jalaväe tulepiirkonda. Juhul, kui suurtükivägi neisse kohtadesse suunib eellaskmise mürsud, saab vastane sealt kohe ärapeletatud, kusjuures temal on sealt lahkumine hõlbus. Niisugusel korral osutuks pärastine vastulöögitule teostamine asjata mürskude kuluks. Arusaadaval põhjusel ei suuda suurtükivägi teostada eellaskmist vastupanupositiooni sisemuses ajal, mil meie jalavägi oma kohtadel asub. Seega jäävad vastulöögitulede asukohtade sissemõõtmised väljaspool jalaväe relvade tulepiirkonda ja vastupanupositiooni sisemuses spetsialistide komando hooleks, kusjuures patareid leiavad laskeandmed arvutluse teel.

Suur laskemoona kulu ei luba teostada kestvaid tulistamisi, mis pärast vastulöögitulede välitus on harilikult 3 minutit ja laskekiirus 4 mürsku minutis toru peale, ning 2—2,5 mürsku minutis kerge haubitsi toru peale. Prantsuse normid vastulöögitulede teostamiseks on 100—150 kergeid suurtüki mürske minutis hektari peale ja 105 mm (45" kerge haubits) mürske 80—120 minutis hektari peale. Neid norme tuleb meie oludes kahtlemata liig suurteks pidada. Kui arvestada seda, et üks kerge suurtükk laseb välja minutis 4 mürsku, siis laseb patarei välja minutis 16 mürsku, seega suudab patarei katta ainult ühe hektari, hoides maas vastast. Peaks nüüd patarei tule järgmisel minutil üle viima naaberhektarile, siis võib eelmine hektar „ellu ärgata“, ning jätkata tegevust. Meie oludes piiratud suurtükkide arvu juures oleme paratamatult sunnitud isegi seda mürskude arvu vähendada, nimelt 12 mürsuni hektari peale. Niisugusel korral suudab kerge suurtüki patarei anda vastulöögituld 1,5 hektarile. Kergel haubitsal on võimsam mürsk, ning

sellepärast võib arvestada 6 mürsku hektari peale, mille tagajärjel kerge haubitsi patarei suudab vastulöögituld anda 2 mürsku hektarile.

Tulistatava maa-ala määramisel tuleb silmaspidada:

- 1) Kui märgi suhtes eellaskmine teostatud kuni katsesihiku leidmiseni, siis tuleb tulistatava pindala laiust suurendada mõlemile poole 2-tuhandiku võrra ja pindala sügavust suurendada mõlemile poole 1% võrra laskekaugusest.
- 2) Kui on teostatud lihtiseellaskmine, siis määravad tulistatava maa-ala suuruse kindlustatud suuna- ja kaugushaared.
- 3) Kui laskmise topograafiline ettevalmistus viidi läbi täpsalt ja laskesuund on kontrollitud õhingutega (vaatlusabinõu abil, mis seatud täpsalt laskesuunda), tuleb tulistatavat maa-ala suurendada laiuses 2-tuhandiku võrra ja sügavuses 2—3% laskekaugusest.
- 4) Kui laskmine on topograafiliselt ettevalmistatud, kuid suuna kontrolli pole tehtud, tuleb tulistatavat maa-ala suurendada laiuses mõlemale poole 5-tuhandiku võrra ja sügavuses 5% võrra laskekaugusest.

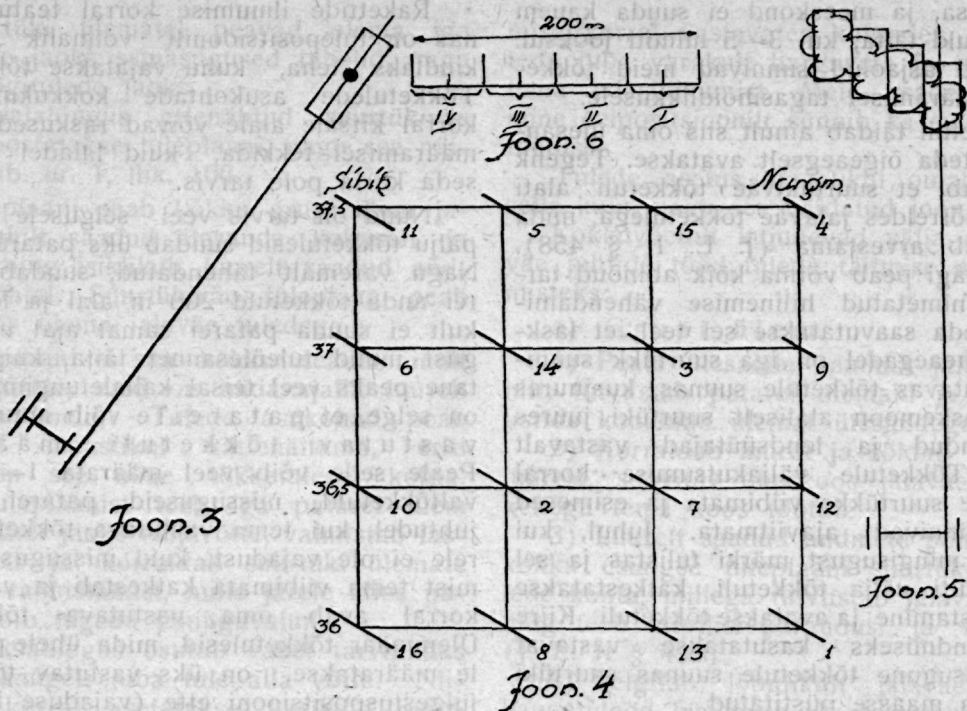
P. p. 3 ja 4 näidatud pindala laiendamise peab äärmiselt ettevaatlikult talitama laskmisel oma vägede läheduses, eriti aga juhul, kui antakse vastulöögituld vastupanupositiooni sisemuses.

Ülevahtoodust on selge, et kõige suuremat laskemoona kokkuhoidu on võimalik saada juhtudel, kui eellaskmise teel katsesihik leitud, ehk vähemalt märgi haared kindlustatud.

Harilikult antakse patareidele vastulöögitulede asukohtade keskkohad. Tulistatava pindala leiavad patarei ülemad iseseisvalt, ühendades antud punkti algsuurtükiga sirgjoonega ja joonestades punkti ümber täisnurga, mille küljed paralleelsed ja perpendikulaarsed laskesuunale (joon. 3).

Täisnurga perpendikulaarne külg jaotatakse suurtükkide arvule, kusjuures iga kerge suurtüki peale arvestatakse 25 m ja kergele haubitsile 50 m märgi rinnet, suunides riba keskele. Tulistamine sünnib kergetest suurtükkidest 50 m kaugushüpetega ja haubitsitest 100 m kaugushüpetega. Laskmine sünnib patarei järjekordadega.

Pindala määramisel saadud täisnurk jaotatakse vastavalt suurtükkide arvule vähematesse täisnurkadesse. Suurtüki üle-

matel on iga vastulöögitule jaoks erilised tabelid (joon 4), mille järele teostab suurtükk tulistamist. Tabelisse on sisse kantud vastavad suuna- ja kaugusseaded ühes väljalastavate laskude järjekorraga. Kirjeldatud tabeli järelc omab mürskude kukkumine vastasele täiesti ootamata asendi. Käesolev tabel on ettenähtud kerge suurtüki ülemale tulistamiseks 4 minuti vältel.

Juhul, kui märk on kitsas ja moodustab nurga laskesuunale, siis jaotatakse märgi laius vastavalt suurtükkide arvule, kusjuures kogu patarei jaoks üldist täisnurka ei joonestata (joon. 5), vaid joonestatakse eraldi iga suurtüki jaoks vastav täisnurk. Sarnasel korral kahaneb tulistatava pindala suurus.

Iga suurtüki juures peab olema valmis pandud vastaval arvul laskemoon vastulöögitulede jaoks.

Vastulöögitulede avamine sünnib harilikult grupi ülema korraldusel üheaegselt mitmest patareist.

Töcketuli.

J. E. II § 152 näeb ette suurtükiväe tökktuld lahingeelpostide ees, vastupanupositsiooni eelserva ja vastupanupositsiooni sisemuses. Kõige tähtsamad on aga need tökktuled, missugused loodud vastupanupositsiooni eelserva ette, siin peab kokku varisema vastase kallaletung (J. E. II § 476). Töcketuli peab olema pidev, painduv ja täppis (J. E. II § 446.1), sest

ainult neil tingimusil on võimalik saavutada ülesseatud eesmärki. Nendest nõuetest väljaminees, suudab kerge patarei luua tökktuld ainult kitsal alal, 150—200 m. Kõne alla võib veel tulla ala laiendamine 300 meetrini, töötades pöördemehhanismiga, kuid sarnasel korral jääb tuli hõredaks ja ei täida oma ülesannet. Silmaspidades nõudmisi, mis maksavad tökktulede kohta, selgub, et ühele patareile neid kuigi palju määrata ei saa ja ühes sellega tuleb suurtükiväele tökktulede määramisel kinnipidada põhimõtetest, missugused väljendatud J. E. II § 458, nimelt suurtükiväe tökktuld luua neisse kohtadesse, kuhu ei küüni lameda lendjoonega automaatrelvade ja püside tuli ja peale selle veel vastutavatesse kohtadesse automaatrelvade tulede täiendusena. Lõpuks peab veel arvestama asjaolu, et tökktule loomine nõuab väga palju suurtükiväe laskemoona. Kokkuvõetult võib siis tähendada, et tökktulede määramisel suurtükiväele tuleb silmaspidada: 1) alasid, kuhu jalaväe relvade tuli lendjoone lameduse tõttu ei küüni, 2) alasid, kus jalaväe relvade tuli vajab täiendamist suurtüki tulega ja 3) kasutada olevat suurtükiväe laskemoona arvu.

Töcketuli peab olema pidev ja tihe, kusjuures normiks loetakse iga 10 m peale minutis üks mürsk. Sarnase tuletiheduse saavutamisel tõuseb suurtüki laskekiirus 6 mürsku minutis toru peale, missugune kaua kesta ei või, sest selle tagajärjel kannatab

materjalosa, ja meeskond ei suuda kauem sarnast tuld täita, kui 3—5 minuti jooksul. Nimetatud asjaolud sunnivad meid tõkketulede määramisel tagasihoidlikkusele.

Tõkketuli täidab ainult siis oma ülesannet, kui teda õigeaegselt avatakse. Tegelik elu näitab, et suurtükiväe tõkketuli alati hilineb, võrreldes jalaväe tõkketulega, mida alati peab arvestama (J. E. II § 458). Suurtükivägi peab võtma kõik abinõud tarvitusele nimetatud hilineamise vähendamiseks. Seda saavutatakse sel teel, et laskmiste vaheaegadel on iga suurtükk suunitud vastutavas tõkketule suunas, kusjuures vastav laskemoon alaliselt suurtüki juures valmis pandud ja lentsüütajad vastavalt seatud. Tõkketule väljakutsumise korral laaditakse suurtükke viibimata ja esimesed lasud sünnivad ajaviitmata. Juhul, kui suurtükk mingisugust märki tulistas ja sel ajal kutsuti välja tõkketuli, katkestatakse kohe tulistamine ja avatakse tõkketuli. Kiire suuna andmiseks kasutatakse vastavat vaia, missugune tõkketule suunas suurtüki saha taga maasse püstitatud.

Suure tähtsuse omab veel kokkulepe jalaväega tõkketulede väljakutsumiseks. Tõkketule väljakutsumise õigus peab meie oludes kuuluma kompanii ülemast alates ülespoole kõikidele jalaväe juhtidele. Loomulikult, kui suurtükiväelased vaatluspunktidest ise näevad tõkketule vajadust ja telefoni ühendus patareidega korras on, ei tekita tõkketule väljakutsumine erilisi raskusi. Kogemused aga näitavad, et telefoni ühenduse peale kindel olla ei saa ja seepärast tekib vajadus teiste vahendite leidmiseks tõkketulede väljakutsumiseks. Väga otstarbekohane on kasutada helksidet, kui maastik seda võimaldab. Peale selle kasutatakse veel värvilisi rakette tõkketulede väljakutsumiseks, missuguseid lastakse välja kohtade läheduses, kuhu vajatakse tõkketuld. Võib avaldada kahtlust raketite otstarbekohasuse suhtes, toonitades, et patarei võib ka juhuslikult väljalastud rakketti pidada tõkketule signaaliks. Need kartused langevad ära, sest tõkketule vajaduse korral tõusevad rohkearvulised raketid ja samal ajal kostab samas raioonis jalaväe relvade intensiivne tuli. Need tundemärgid on niivõrd kaaluvad, et igasugune kahtlus tõkketule vajaduse kohta haihtub.

Patarei tulepositsioonil on suurtükkide juures alaline valve, kelle kohuseks on jälgida ka raketite ilmumist. Tõkketulede suunad patarei tulepositsioonilt vaadatuna on kindlaksmääratud ja äratähistatud maastikul (õösi laternatega).

Raketite ilmumise korral teatud suunas on tulepositsioonilt võimalik täpsalt kindlaks teha, kuhu vajatakse tõkketuld. Tõkketulede asukohtade kokkukujumise korral kitsale alale võivad raskused nende määramisel tekkida, kuid laiadel rinnetel seda karta pole tarvis.

Nüüd on tarvis veel selgusele jõuda, palju tõkketulesid suudab üks patarei anda. Nagu varemalt tähendatud, suudab patarei anda tõkketuld 200 m alal ja loomulikult ei suuda patarei samal ajal mingisugust muud tuleülesannet täita, kuigi vastane peaks veel teisel kallale tungima. Siit on selge, et patareile võib ainult üks vastutav tõkketuli määrata. Peale selle võib veel määrata 1—2 kõrvaltõkketuld, missuguseid patarei täidab juhtudel, kui tema vastutava tõkketule järele ei ole vajadust, kuid missuguste täitmist tema viibimata katkestab ja vajaduse korral avab oma vastutava tõkketule. Ülemäär tõkketulesid, mida ühele patareile määratakse, on üks vastutav tõkketuli julgestuspositsiooni ette (vajaduse korral), üks vastutav tõkketuli vastupanupositsiooni eelserva ette ja üks vastutav tõkketuli vastupanupositsiooni sisemuses. Peale selle veel iga tõkketule jaoks 1—2 kõrvaltõkketuld. Tähtsam tõkketuli on vastupanupositsiooni eelserva ees.

Laskeandmed tõkketulede jaoks leitakse peamiselt arvutluse teel, kusjuures spetsialistide komando teostab topograafilisi mõõtmisi. Spetsialistide komando mõõdab sisse tõkketulede tiivad, missugused maastikul tähistatud vaiadega. Ainult tõkketuledele, mis asuvad julgestuspositsiooni ees, võib laskeandmeid saada eellaskmisega. Arvesse võttes, et tõkketuled on harilikult meie vägede läheduses (kerge suurtüki tulid 200 m kaugusel), siis peab äärmiselt täppis olema laskeandmete arvestamisel. Iga kord meteoroloogiliste andmete saabumisel leitakse kohe parandusi tõkketulede jaoks.

Kui patareile on määratud tõkketuli 200 m laiusel, siis jaotatakse see vastavalt suurtükkide arvule. Käesoleval korral tuleb iga suurtüki jaoks 50 m, missugune riba jaotatakse 25-m ribadesse. (Joon. 6).

Iga suurtükk suunitakse vastava suurtüki riba parempoolsesse serva. Suurtükk peab 50 m riba ühekordsel tulistamisel teostama 3 suunamuutmist. Niisugusel korral langeb 50 m ribale minutis 6 mürsku, mis annab tuletiheduse 8 m-le minutis üks mürsk. Suunamuutmist teostatakse nurgamõõtjaga, kuna neis süsteemides, kus see võimalik, pöördemehhanismiga.

Suurtüki ülematel peavad olema iga tõkktule jaoks samasugused tabelid, nagu vastulöögitulede jaoks.

Kaitselahingus ettenähtud suurtükiväe tuled koostatakse tuleplaani, nagu see näidatud tab. nr. 1, lhk. 106.

Tuleplaani seab kokku grupi ülem jalaväe juhilt saadud ülesande kohaselt ja luurelt ning isiklikult luurelt saadud andmete põhjal. Suurtükiväe tuleplaani peab kooskõlas olema jalaväe tuledega.

Tuleplaani ei saa kokku seada ainult kaardi järele, vaid on hädavajalik luurelt saada andmeid. Tulede asukohad peab täitjatele maastikul kättenäitama, eriti tähtis on see nõue tõkktulede kohta. Grupi tuleplaani teeb iga patarei ülem oma patarei jaoks väljavõtte, valmistab laskeandmed ja korraldab suurtüki ülemate tabelite valmistamist, mille järele alles patareid võib lugeda lahinguvalmis.

Kaitselahingus osutub vahel tarvilikuks vastast kaugelt juba tule alla võtta. Nii-sugusel korral asetatakse üksikuid suurtüki rühme ehk patareid ette julgustuspositsiooni joonele. Peale kaugetulede teostamist sõidavad ettenihutatud patareid vastupanupositsiooni eelserva taha oma tulepositsioonidele. Juhul, kui jalavägi on organiseerinud tähtsamate alade oma käes hoidmiseks eelpositsiooni, nihutatakse osa suurtükiväge ette eelpositsiooni toetamiseks (J. E. II § 474). Ettenihutatud suurtükiväe osad tulistavad vastast tema ilmu-

mise korral vastavates kohtades, sundides teda juba varakult hargnema ja takistades tema edasiliikumist. Meie osade taandumine eelpositsioonilt sünnib ka suurtükiväe toetusel.

Tulede asetus maastikul omab umbes selle kuju, nagu see näidatud joon. 7.

Kokkuvõetult kujunevad välja suurtükiväe juhtide tööd tulede täitmise alal järgmisteks:

a) Grupi ülem.

1) Peale ülesande saamist jalaväe juhilt, tutvustab patarei ülemaid ja spetsialistide komando ülemat ülesandega.

2) Korraldab luuret ja sõidab isiklikult luurele, soovitatav üheskoos jalaväe juhiga, kellega tema koos töötab.

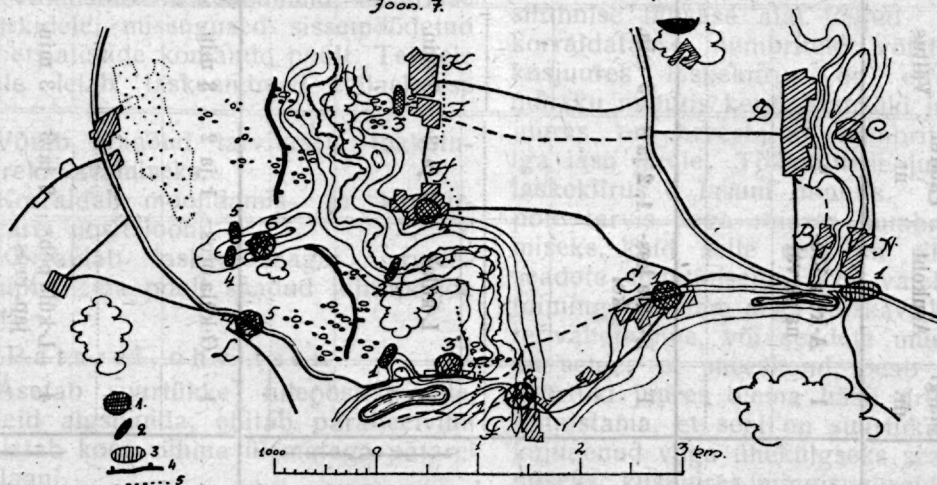
3) Luurelt saadud andmete põhjal seab kokku esialgse tuleplaani suurtükiväe tulede kohta, millega tutvustab jalaväe juhti, ning teeb tarvilisi parandusi ja täiendusi (J. E. II § 439).

4) Selgitab lõpuliselt jalaväe juhiga kaugetulede küsimust, keeldtulesid, vastulöögitulesid ja tõkktulesid. Kaalub tulekoondamise võimalusi lahingraskuspunktis. Samuti selgitab naabrite toetamise võimalust.

5) Selgitab leppemärke tulede väljakutsumiseks.

6) Otsustab patareide jaotust, kas anda neid pataljoni ülemate käsutusse, otseseks toetuseks, ehk jätta rügemendi üldtegevusse.

Joon. 7.

1. { Vastulöögituled nr. 1 ja nr. 2 väljasp. jalav. relvade tule piirkonda.
nr. 3 ja nr. 4 jalav. relvade tule piirkonnas.
nr. 5 ja nr. 6 vastupanuposits. sisemuses.
2. { Tõkktuled nr. 1, 2 ja 3 vastupanuposits. eelserva ees.
nr. 4 ja 5 " sisemuses.
3. Keeldtuli nr. 1.
4. Vastupanuposits. eelserv.
5. Julgestus positsioon.

" suurtükiväe grupi tuleplaan kaitseks.

Tabel nr. 1.

kuupäev 193 a.

Tuleliik	Märgi nr.	Asukoht	Patarei nr.	Vältus	Laskestiirus	Laskemoona kula	Tule avamine	Märkmeid
Keeldtuled	1	A-küla lõuna serval	2			Vajaduse järel	Patarüli korraldusel v. p.	Edaspidiseks tulistamiseks järgneb erikorraldus
Vastulöögituled	1	E-küla keskel	1, 2 ja 3	3 min.	18 nl. — 4 45 " — 2	18 nl. — 96 45 " — 24	Grupüli korraldusel	Side katkemise korral patarüli algatusel vastase ilmumisel Laskeandmeid leida arvutluse teel Spetskomando sissemöötimine
Vastupanu positsiooni sisemuses	5	L-külas	1 ja 3	3 min.	18 nl. — 4 45 " — 2,5	18 nl. — 48 45 " — 30	Grupüli korraldusel	Side katkemise korral patarüli algatusel vastase ilmumisel Laskeandmeid leida arvutluse teel Spetskomando sissemöötimine
Tõkettuled	1	G-küla orus	1 ja 2	3 min.	18 nl. — 6	18 nl. — 72	Vastase ilmumisel	Väljakutse signaal: rida punaseid rakette Vastutav patarei nr. 1
Vastupanu positsiooni sisemuses	4	L-küla põhjap. orus	2 ja 3	3 min.	18 nl. — 6 45 " — 3	18 nl. — 72 45 " — 36	Vastase ilmumisel	Väljakutse signaal: rida punaseid rakette Vastutav patarei nr. 2

Grupi ülem.

7) Annab patarei ülematele tuleplaani põhjal tuleülesanded ja vastutavad tõkketuled. Määrab orientiirid kaugete ja lähemate märkide jaoks.

8) Selgitab, missugustele märkidele on võimalik eellaskmist teostada ja märke, millele laskeandmed tulevad leida arvutluse teel.

9) Teeb spetsialistide komando ülemale ülesandeks sissemõõta: a) vastulöögituled väljaspool jalaväe relvade tulepiirkonda ja vastupanupositsiooni sisemuses, b) tõkketuled vastupanupositsiooni eel-serva ees ja sisemuses.

10) Korraldab pidevat vaatlust kaitse-
lõigust.

11) Lahendab side küsimust.

12) Lahendab laskemoonaga varustamise küsimust.

b) Patarei ülem.

1) Grupi ülema poolt saadud ülesande põhjal sõidab luurele ja teatab grupi ülemale luure saadud andmed. Soovitav on, et patarei ülem sõidaks luurele ühes pataljoni ülemaga, kes maastikul kätte näitab kohad, kuhu vajatakse suurtükiväe tõkketuld.

2) Korraldab vaatlust (peavaatluspunkt, eelvaatluspunkt, külgvaatluspunkt ja lähedamaa vaatluspunkt.) Peale selle korraldab sidet tulepositsiooniga ja jalaväega.

3) Korraldab tulepositsiooni sissemõõtmist.

4) Valmistab laskeandmeid arvutluse teel märkidele, missugused sissemõõdetud grupi spetsialistide komando poolt. Teistele märkidele leiab laskeandmed eellaskmise teel.

5) Võtab abinõud tarvitusele tõkketulede kiireks avamiseks.

6) Korraldab moondamis- ja kaevur-tõid patarei positsioonil.

7) Korraldab laskemoonaga varustamist grupi ülema poolt saadud juhtnõõride kohaselt.

d) Patarei ohvitser.

1) Asetab suurtükke tulepositsioonile, seab neid algsuunda, ehitab paralleelvihu ja valmistab koos rühma ülematega patarei aetusplaani.

2) Valmistab ühes rühmaülematega suurtüki ülematele tulistamise tabelid vastulöögitulede ja tõkketulede jaoks.

3) Määrab tulepositsioonil kindlaks tõkketulede suunad ja korraldab valvet tuled väljakutsumise signaalide järele.

4) Teeb ettevalmistustõid öösiseks laskmiseks.

5) Korraldab tõkketulede suunade määramist suurtükkide saha taha maasse püsitatud vaiadega.

6) Korraldab laskemoona hoidmist ja valmispanemist tõkketulede ja vastulöögitulede jaoks.

7) Korraldab tulepositsiooni moondamist ja kaevur-tõid.

8) Kontrollib side korrasolekut vaatluspunktidega ja täiendab seda helksidega ja lippudega, kui maastik seda võimaldab.

e) Suurtüki ülem.

1) Tulistamise tabeli kohaselt võtab abinõud tarvitusele, et suurtükk suudaks takistamatult tulistada (vaba laskevälja kontroll).

2) Lööb suurtüki saha taha maasse vaiad tõkketulede suunades ja kontrollib hoolega suunade täpsust.

3) Tulistamiseks määratud märkide suunade kohta leiab nurgamõõtjaseaded öösiseks laskmiseks.

4) Paneb suurtüki läheduses valmis eraldi hunnikutesse laskemoona vastulöögitulede jaoks, iga tule jaoks vastav arv laskemoona erikohas. Laseb lendsüütaja seaded vastavalt kaugusele seada.

5) Võtab abinõud tarvitusele suurtüki moondamiseks ja kaevur-tõõde tegemiseks.

Lõpuks pean tähendama, et kaitselahingus ettenähtud suurtükiväe tuled tehniline täitmine nõuab meeskonnalt head vilumust, sest laskekiirus on suur ja nõuded sihtimise täpsuse alal valjud. Rahu ajal korraldatakse numbritele võistluslaskmisi, kusjuures laskekiirus on ettenähtud 4 mürsku minutis kerge suurtüki juures, sealjuures on arvestatud numbrite vahetusi iga lasu järele. Tõkketulede juures tõuseb laskekiirus 6 lasuni minutis. Ehküll siin pole tarvis aega raisata numbrite vahetamiseks, kuid selle eest on siin tegemist seadete muutmise-ga. On vaieldav, kumb toiming on enam aega raiskav, kas numbrite vahetamine, või seadete muutmine. Siit on selge, et meeskond peab teotsemisel suurtüki juures olema hästi drillitud. Pean tunnistama, et seni on suurtükiõppus välja kujunenud väga ühekülgseks seadete muutmiseks, kusjuures mingisuguseid teotsemise kiiruse norme ei olnud ülesseatud, välja-arvatud ainult suvisel ajal numbrite võistluslaskmiseks 4 lasu saavutamine minuti jooksul. Käesolevas kirjutises püüdsin näidata, et seni saavutatud normide juure ei saa kuidagi püsima jääda, vaid tuleb saa-

lutusi tõsta tasapinnani, et meeskond suudaks igal ajal ülesnäidata laskekiirust, mis vajalik tõkgetulede andmisel. Suureks abiks väljaõppe juures on suurtüki ülema tulistamise tabelid, nendes leidub seadete muutmisi ja pealegi on ka vastav ajanorm ette nähtud, mis võimaldab teotsemise kii-

ruse kohta kontrolli pidada. Tabelite tarvitusele võtmisega suurtüki õppusel saab nimetatud õppus märksa elustatud ja meekonnas huvi õppuse vastu äratatud. Loo-detavasti ei tule niisugusel korral kaua oodata heade tulemuste peale.

Tartus, 30. 12. 30.

Võrdlevaid jooni saksa jalaväe võitlusviisidest enne ja pärast Maailmasõda.

A. Kristjan.

Toimetuse märkus: Autor on teiste allikate hulgas kasutanud Saksa jalaväe ametlikku õppe-eeskirja 1922. (Ausbildungsvorschrift für die Infanterie 1922.) Nimetatud eeskirja muutmata ümbertrükk ilmus 1929—1930. aastal märknega: „sõjaväekäsukirjades seni ilmunud muudatused tuleb oma käega sisse kanda“.

Seega muutmata eeskiri on tegelikult muudetud, kuid muudatused laiemale lugejaskonnale tehtud kättesaamatuks. Seda tuleks arvestada artiklit lugedes.

Jalaväe üldises arengumises Maailmasõda tõi suuri muutusi nii tehnilisel kui taktikalisel alal. Käesolevas ülevaates, tuues võrdlevaid jooni saksa jalaväe võitlusviisidest enne ja pärast Maailmasõda, märgime ära need tõekspidamised jalaväe lahingu põhiküsimustes, millega sakslased sõtta astusid ja milleni nad jõudsid sõja lõppedes. Võttes kokku neis tõekspidamistes aset leidnud muutusi ja selgitades viimaste põhjusi, leiame ka alused neile tõekspidamistele, mis praegusa aja jalaväe relvastust, organisatsiooni ja kasutamist lahingus on tinginud.

I.

Ennesõjaaegsed vaated ja tõekspidamised, millele rajatud nii alused väljaõppeks kui põhimõtted jalaväe lahinguks saksa 1906. a. jalaväe-määrustikus (Exerzier-Reglement für die Infanterie), arvestasid jalaväge kui peamist väeliiki, kes kõige mitmekülgsema ja iseseisvama väeliigina vajaduse korral lahingu ka iseseisvalt läbi viia suudab.

Jalaväe relvastus, kui võitlusviiside materjalne baas, kujunes välja juba XIX sajandi lõpuaastatel. Nagu teame, ta oli ühetaoline ja, väikese erandiga kuu-

lipildujate suhtes, individuaalne, sest peamise jalaväe relvana siia kuulus vintpüss täägiga, kuna kuulipildujaid vaid abirelvadeks loeti. Relvastuse kohaselt jalaväe organisatsioonis esinesid üksused, mis peamiselt laskurite arvult erinesid. Nii näeme seda ka rügemendi koosseisus: laskureid 3 pataljoni à 4 kompaniid, kokku 12 kompaniid ja ainult üks klp. kompanii, kusjuures automaatrelvade suhe laskuritega võrdub keskmiselt 6:3000, s. o. 1 kuulipilduja 500 mehe kohta.

*

Ennesõjaaegseid võitlusviise tingis vaade, et lahinguraskus lasub püssitules, seega tulevõitluse peamiseks kandjaks oli laskur. See vaade oli õigustavaks aluseks ka jalaväe ainsamale võitlusvormile — laskurahelikule.

Lahingujuhtimise seisukohast laskur esines nii tule- kui löögijõuna. Tuld ja liikumist kokkukõlastavaks põhiüksuseks oli rühm (8 jagu), mille jagude juhitud püssituli oli koondatud rühma ülema kätte, et suurema arvu koondatud püsside ühise tulevihuga märke mõjutada juba kaugustel (800—1000 m), kus üksiklasu mõju veel avalduda ei võinud. Tulevõitluse tuges ühikaskajadeni läbi viidud tulejuhtimisele, võitluse edu olenes sellest, kuidas paremini tulistav jalavägi tuleülekaalu saavutab, et pealetungil võimaldada edasilikumist ja kaitsel tagada püsivust. Kuna kompanii ja pataljoni ülem lahingukäiku ainult laskuroside tegevusse saatmisega võisid mõjutada, rügemendi ülem selleks veel võis kasutada oma abirelvi, kuulipildujaid. Suurtükiväe toetus oleneb brigaadi või diviisi ülemast.

Neil üldalustel arenes jalaväe tegevus nii pealetungil kui kaitsel.

Kaitsel jalavägi pidi põhimõttelikuult püsima ja võitlema ühel positsioonil. Selline positsioon kujutas suure laskeväljaga ühtainsat joont, sügavate laskurkaevikutega, ruumiliselt hajutatud gruppide näol. Sügavust ei olnud, raskuspunkt oli esimestes kaevikutes, üksikute valvepostidega nende ees. Seda tingis nõue — ainult ühe joone kaitsse, sest määrustik ütles (§ 397), et oma tulereelvade hea ära kasutamiseks on jalavägi rindelt väga tugev. Järelikult oli tähtis, esijoonele võimalikult palju püsse välja tuua, kuna tagapool asuvate toetus- ja varuosade ülesandeks jäi kas esijoone kõvendamine oma tulega või sissemurdnud vastase tagasitõrjumine löögiga.

Kuna kaitsel nii siis vastast oma püstitules hävineda tahetakse lasta ja seal, kus see ebaõnnestub, teda elavajõu löögiga tagasi tõrjutakse, pealetungil tahetakse vastast, tuld edasi kandes, nõrgendada, et elavajõu löögiga saavutada otsustavust. Määrustik ütles (§ 324), et „pealetung on tule edasikandmine vastase peale...“ „rännakus terarelvaga kinnitatakse võit vastase üle.“ Seda tule edasikandmist realiseeriti ahelikude hüpetega vastastikusel, peamiselt püssitule toetusel. Pealetungi kestel jalaväe tihedad (norm. 2× interv.) ahelikud, tulevõitlust alates, laiade ja pikkade hüpetega liikusid edasi, et kiirelt vastaseni jõuda, kusjuures pealetungi kahest tegurist — tuli ja liikumine — esimene pidi rindel ikka suureneva püsside arvuga soodustama teist, et lähematel kaugustel saavutada absoluutne ülekaal ja seega võimaldada rännak läbi viia.

Koostööst suurtükiväega jalaväe võitlusviisid olid väga vähe mõjutatud. Määrustik ütles küll (§ 444), et „jala- ja suurtükiväe tegevust lahingus ei saa ei ajas ega ruumis lahutada,“ kusjuures suurtükiväe peamiseks ülesandeks oli jalaväe kõige mõjuvam toetamine, võideldes nende märkidega, mis jalaväele kõige ohtlikumad — kuid valitsev vaade nende kõige ohtlikumate märkidena arvestas vastase suurtükiväge ja oma suurtükiväe tegelikult ülesandeks seadis esimeses järjekorras võitluse vastase suurtükiväega, et siin saavutada tuleülekaal ja seega vabastada oma jalavägi vastase srt. tule mõju alt. Igatahes jalavägi pidi olema harjunud mõttega, et j a l a v ä e p e a

l e t u n g o m a s u u r t ü k i v ä e t e g e v u s e s t c l e n e v a k s m u u t u d a e i t o h i .

*

Jalaväe ettevalmistusel mõlemas eeltoodud võitlusviisis pearõhk langes pealetungi tegevustele. See oli kokkukõlas sakslaste möödunud sajandi seitsmendast aastakümnest päritud juhtlausega: Sõdida — tähendab peale tungida, peale tungida — tähendab tuld edasi kanda! Nii kujunes pealetung tegevusviisiks, mis saksa sõjaväe vaimuga niivõrt kokku kõlastus, et kaitsetegevuses ainult hädaabinõud nähti. Pealetungil enesel nõutakse lakkamatut tungi edasi, manitsedes ettevaatusele ka kaevurriistade kasutamisel, et mitte lammata pealetungi hoogu (§ 313). Määrustik eriti rõhutab (§ 265), et jalaväe tegevustes peab valitsema ainus mõte: „Edasi vaenlase peale, maksiku mis maksab!“

Ennesõjaaegseid võitlusviise iseloomustab nähe, et otsustav tähtsus lahingus antakse elavajõu võitlusele, kus maksev võitlejate massi sõjaline mehisus. Sellest seisukohast ka pealetungi ja kaitsetegevuste vahelkorda ei arvestata niivõrt materjali, kui kõigi inimomaduste seisukohast — ja apelleerides „lahingu üingelistele avaldustele“, alahinnatakse tehnikat moraali kasuks. Andes otsustava tähtsuse elavajõu võitlusele, tehnika püütakse vastastikkülla „suurtükiväe kahevõitluse“ näol, et anda võimalus oma jalaväele võitluseks vastase jalaväega. Selles võitluses aga, t u g e d e s k ö r g e l e m o r a a l i l e , m i l l e s ü v e n d a m i n e o l i r a h u a j a v ä l j a õ p p e ü k s o l u l i s e m a i d ü l e s a n d e i d , — o m a p e a m i s e r e l v a , p ü s s i , k i n d l a s j a k i i r e s k a s u t a m i s e s v ä l j a õ p e t a t u d j a l a v ä g i p i d i k ö i g i l a h i n g u ü l e s a n n e t e g a h a k k a m a s a a m a .

II.

Maailmasõja vältel jalaväe relvastus arenes väga kiiresti. Käsilkäes sellega muutusid ka võitlusviisid. Juba esimestes lahingutes algas kuulipilduja võidukäik. Raskete kuulipildujate arvu suurenedes tekkisid juurde kerged kuulipildujad; jalavägi varustati käsi- ja püssigranaatidega, talle anti miini- ja granaadipildujad; täiendavalt tuli juurde püstol-kõp., kuna ikka suurem tankide ilmumine ta kätte sundis ka tankivastase püssi. Eristatult tähelepanu aga väärib jalaväe-suurtükik: Maailmasõjas jalaväe saatepatareid, milleks sakslased kasutasid 75 kuni

77 mm suurtükke, osutusid hädavajalikuks abirelvaks. Esmalt neid anti löögipataljonidele, alates 1918. a. kevadisest pealetungist näeme aga neid kõikjal jalaväe käsutuses. Nii muutusid väeosad ka organisatsioonilt ikka enam ja enam segakoondisteks.

Kuulipildujate tarvituselevõtmine enne sõda jättis formaalse jalaväe taktika mõjutamata. Nüüd sai klp. peamiseks jalaväe tulereelvaks, ta asendas endise jaotule ja pani aluse jalaväe hõredatele võitlusvormidele. Joonekujulised tihedad laskurahelikud asendati võitlusgruppide süsteemiga. Masinrelvade määratud mõju arvestades, ei jäänud muud väljapääsu kaotuste vähendamiseks ja ühtlasi oma relvade tule mõju maksmapanekuks (tulistamine läbi intervallide, flankerimine). Nii rebenesid laskurahelikud ja hajunesid väikesteks osadeks, mis klp.- ja laskurgruppidega suurte kauguste ja vahedega võitlust pidasid, hoolikalt maastikule kohanedes. Vaheldamisi tulistavat ja edasi hüppavat jalaväge pole enam olemas, jalavägi ei püüa enam liikuda püssitule vastastikusel toetusel, — tema kaitse juba liikumise algusega võtavad enda peale kuulipildujad ja suurtükivägi, et jalaväge rünnakukauguseni välja viia. Tulevõitluse raskus langeb masinrelvadele, laskurosade ülesandeks jääb lõpliku löögi andmine. — Relvade arengust tingitult muutus võimatuks ka endine kaitse ainult ühel positsioonil. Kaitsja, samuti nagu kallaletungija, pidi oma jõud sügavusse järgustama. Endine pilkkade kaevikjonte süsteem muutus laskur- ja klp. pesade, toetuspunktide ja vastupanusõlmede süsteemiks, mille luustiku loovad masinrelvad. Tekkisid sügavad kaitseriivad — julgustus-, peavastupanu- ja tagavara positsioonidega.

Kui pärastõjaegsete võitlusviiside eelkäijaks olid kogemused 1918. a., siis ka relvastuselt ja organisatsioonilt on jäänud mõõduandvaks sama ajajärk. Saksa jalaväe praeguses organisatsioonis rügemendi koosseisus esinevad 3 pataljoni à 3 laskur- ja 1 klp. kompanii; 1 miinip. komp. (12 m-p.) ja 1 jalaväe-patarei (6 toru). — (Viimane tegelikult puust materjalosaga, kuna Versailles'i rahulepinguga norm. suurtükkide kasutamine keelatud). Eeskirjade järele jalaväe-suurtükid kuuluvad jalaväe relvastuse hulka. „Kuna saksa suurtükiväes erilisi jalaväe-suurtükke ei ole, peab selleks tarviduse korral piiratud ulatuses võtma suurtükke di-

viisuurtükiväest (välisuurt., k. haubits., mäe-suurt.). Selliselt kasutatud diviisi-suurtükiväe patareisid nimetatakse „jalaväe-patareideks“. (AUJ I 36, märkus). Automaatrelvi rügemendis: k. k. — 54, r. k. — 36; automaatrelvade sulhe laskuritega võrdub 90:1350, s. o. 1 klp. 15 mehe kohta.

Pärastsõjaegne vaade on jätnud jalaväe endiselt peamiseks väeliigiks. Jalaväe-eeskiri (Ausbildungsvorschrift für die Infanterie) ütleb: „Jalavägi otsustab lahingu; edu saavutamist temale võimaldada ja hõlbustada — on ülesanne, mis kõigi teiste väeliikide tegevuse ära määrab“. (I, 40). Klp. arengust tingitult on jalaväes teatud jagunemine tule- ja löögijõuks tekkinud. Tulevõitluse kandjaks on masinrelvad, löögijõu moodustavad laskurosad. Lahingujuhtimise seisukohast kõigi jalaväe üksuste tegevust praegusaja võitlustes mõjutab koostöö vajadus mitmesuguste abirelvadega: nii rühmas — r. k. ja m. p., kompaniis — raskete relvade ja suurtükiväega jne. Kuna pataljoni ülem peamiselt veel jalaväe oma relvade koostöö kindlaks määrab, rügemendi ülema ülesandeks alati jääb jalaväe tegevuse kokkukõlastamine teiste väeliikide ja juurde antud abirelvade tegevusega: lähedase-võitluse suurtükiväega, lahingumasinatega, lennuga jne. Koostöö kõikjal organiseeritakse vastava üldjuhli käsuga. Need üldalused on maksivad nii kaitsel kui pealetungil.

Kaitse viiakse läbi sügavas kaitseriivas, mille eelserv moodustab peamise võitlusjoone. See on joon, mille ees kallaletungiv vaenlane kõigi relvade võimsa tule all hiljemalt kokku varisema peab ja mis tema sissemurdmise puhul tagasi tuleb võtta. Kaitsja jaotab oma jõud sügavusse nii, et ta teatud tulevõrgu oma peamise võitlusjoone ette saab luua, tuld kokku kõlastades tuleplaaniga. Kuna kaitse tulejõuks on kuulipildujad ja suurtükid, laskurite löögijõud maksvusele pääseb vaid siis, kui sissemurdnud vastasele vastulööki antakse.

Pealetungil taotletakse vastase hävitamist tule ja löögiga. „Tule ja liikumise hoolsas kokkukõlastamises seisab juhtimisoskus pealetungil“ (I, 106). Oma tuli kõigepealt peab vastast maas hoidma, „teda oma relvade õigeaegses kasutamises takistama“ (I, 78). Oma tulekaitset kasutades, ühest küljest löögi-

jõud, teisest aga ka vastastikusel tuletoetusel tulejõud ise kord-korralt läheneb vastasele. „Käsikäes kergete jalaväe relvade edasijõudmisega käib järkjärguline raskete relvade ja suurtükiväe edasiviimine nii, et tulekaitse seisukohtade vahetusel kunagi täielikult ei katkeks“ (I, 108). Pideva koostöö organiseerimine tule- ja löögijõu tegevuse kokkukõlastamisel ja nende kasutamisel iseenesest erinevatel lahingu ajajärkudel — võitlus, sisse murre, läbimurre — jääb lõplikult olenevaks juhtimisoskusest. — Üle kõige aga peab valitsema võitlustahe, mis eriti pealetungil väeosa väärtust näitab.

Pärastsõjaaegsed võitlusviisid arenevad tihedas koostöös suurtükiväega. Jalaväe toetamise ülesandega jalaväe kasuks, peale oma jalaväe-patareide, töötavad veel grupid lähedase võitluse suurtükiväest; võitlus vastase suurtükiväega jääb peamiselt kauge võitluse srtv. hooleks. Andes alused tihedaks koostööks, eeskiri aga lisab: „Kuigi seega võitluse edu kõigi väeliikide koostöös lasub, ei tohi jalavägi siiski oma pealetungivaimu kartliku ootamisega vennasrelvade abi peale nõrgendada lasta“ (I, 41).

Jalaväe ettevalmistusel ka pärast sõjaaegne vaade loeb pealetungi tugevaks võitlusviisiks. Nii ka kaitse, mis otsustavust otsib, peab pealetungiga ühendatud olema. Kuid väljaõppes siiski arvestatakse esimesel kohal kaitseviiside tundmist, kuna ratsionaalse pealetungi läbiviimisel eeskätt mõõduandev on üldiste kaitseviiside tundmine, sest löögijõud pääseb praegusaja võitluses maksvusele vaid siis, kui teda kannab küllaldane tulejõud. Nii võib pärastsõjaaegsete võitlusviiside iseloomustuseks ära märkida, et uus taktika talhab kokku hoida inimjõudu, masinaid mõjuda lastes, enne kui laskurite elavjõud võitlusele visata. Elavajõu ülesandeks on otsustava löögi andmine lähedamaa võitluses, selleks aga peab teda hoidma nii moraalselt kui füüsiliselt, masinate tulevõitlusega tema lööki ette valmistades.

III.

Võrreldes enne- ja pärastsõjaaegseid tõekspidamisi jalaväelahingu põhiüksimustes, näeme, et kui endiselt muutmatuks on jäänud üldine ülesanne jala-

väele — peamise väeliigina otsustada lahing, — siis põhjalikult on muutunud abinõud ja meetodid selle ülesande täitmisel.

Jalaväe kasutada olevatelt abinõudelt endine ühtlase relvastusega rügement Maailmasõja lõpuks muutus väga mitmekesise relvastusega varustatud segakoondeks. Juba automaatrelvade suhe laskuritega siin endise 1:500 vastu on suurenenud kuni 1:15, s. o. 33,3 korda. Abirelvadena praegune rügement arvestab miinipildujaid ja suurtükke. Sarnane relvastuse tõus kõigepealt näitab, et ülesanneteks, mille lahendamist jalaväelt enne sõda nõuti, tal olemasolevatest abinõudest ei jätkunud. Veel 1912. a. Fr. Bernhardi oma raamatus „Vom heutigen Kriege“ (II j. ltk. 34) kirjutab: „Meie täiesti vabalt loeme kallaletungijale kuuluvaks selle tulevõimsuse, mis on omane kaitsjale; meie tulime isegi täiesti vastupidisele vaatele, nagu suudaks jalavägi ja kuulipildujad lahingus võrdsejõulise vastasega saavutada tuleülekaalu ja seega rajada tee oma võidule; nii kinnitab saksa jalaväe-määrustik, kusjuures suurtükiväe koostööst seal pole juttugi. On ammu aeg lõpetada nende ohtlikkude põhimõtete ja püüda leida selline pealetungi taktika, mis paremini vastaks eesmärgile kui kaasaegne.“ — Reaalsed tõed selgusid vaid sõjas. Üks kõige olulisemaid sõjakogemusi, mis vankumata püsib ja mis tervele sõjategevusele iseloomustava ilme andis, seisab selles, et masinrelvade arenemisega kaitsevõimsus võrratult on suurenenud. Ka kõige kangelasmeelsem kallaletung võib hõlpsasti kokku variseda, kui vastasel üksikudki kuulipildujad püsima jäävad. Kuigi saksa jalaväe pealetungid sõja algul veel õnnestusid, siis oli see väeosade kõrgest väljaõppest ja tugevast moraalist tingitud, — nõudis aga ka suuri ohvreid. Nii tõendavad saksa jalaväe pealetungid Maailmasõja algul, et kasvatuse ja väljaõppega võib saavutada väga palju, kuid sel on siiski piir — ja nii jõuti ennesõjaaegse organisatsiooniga positsioonisõjani. Käsitledes positsioonisõja sissejuhatavaid lahinguid kinst. kpt. Ritter tähendab*), et „need esimesed episoodid annavad sõjaajalooliselt väga huvitava tõenduse, et veel 1914. a. valitsenud taktika tegelikult

*) „Bewegung und Waffenwirkung in der Taktik des Weltkrieges“ „Mil. Wochenbl.“ nr. 42, 27. a.

juba ammugi enam läbiviidav ei olnud ja lihtsalt sunniviisil esmalt taktikalise ja siis operatiivse paigalejäämiseni pidi viima" — sest jalavägi kaotas võime liikuda ja lööke anda, kuna „inimeste kallaletung masinatega peetavale kaitsele on välja vaateta, kui ta teostatakse ainult nende relvadega, mida kuni 1914. a. küllaldas- teks võitlusvahenditeks loeti.“ — Järeli- kult, jalaväele osutus käskivaks vajadu- seks, omada suuremal määral ja alaliselt oma käes võitlusvahendeid, mille tuli vas- tase oma tema enamuses ületaks. See vajadus sõja vältel väljendus hoogsas ja- laväerelvastuse tõusus, mis sakslaste 1918. a. kevadisel pealetungil oma viima- se faasi üle elas.

Relvastuse muutused paratamatult mõjutasid ka jalaväe võitlusviisi. Vas- tandina endistele joontaktika for- matsioonidele, praegusaja tegevuse alu- seks on ruumis hajutatud formatsioonid. Üksused ja relvad, korrapäratult paigunenud ja maastikku hoolikalt kasu- tades, teotsevad pidevas sides ja koos- töös, kusjuures mõõduandvaks jääb ühi- ne ülesanne.

*

Olulisemate järeldustena eeltoodud võrdlevast ülevaatest võime ära märki- da kaks:

Esiteks — sakslaste kogemused õpetavad, et jalaväe löögivõimet peab tagama ta relvastuse ja organisat- siooniga. Et jalavägi tõeliselt oma üles- andeid täita suudaks, selleks ta vajab tulle ja löögijõudu: tulevõitluse ees- märgiks on löögi ettevalmistamine; mil- lal ja kus löök anda — oleneb nii peale- tungil kui kaitsejalaväe juhi otsusest. Sellepärast peale kuuli- ja miinipildujate ka jalaväe-suurtükid peavad kujutama jalaväe lahutamata osa jalaväe juhi vä- hetus käsutuses.

Maailmasõjast saksa jalavägi tuli väl- ja oma suurtükiväega (üks patareid — 6 toru — rügemendi kohta, mida suurtüki- või rülmakaupa pataljonidele juurde anti). Sarnane suurtükiväe organisatsiooniline liituvus juba rahuajal tagab pideva harjumuse koostöös jalaväe- ga. Oma puudust selles sakslased sõja

esimestes lahingutes tasusid raskete ja- laväe kaotustega.

Teiseks — kriipsutades alla jalaväe koostöö tähtsust teiste väeliikidega. sakslaste kogemused aga ühtlasi õpeta- vad, et jalavägi ka iseseisvalt võib osa lahinguülesandeid lahendada, tingimusel, kui ta hästi kasutab kõiki tema käsutada olevaid relvi ja kui tal jätkub püsivat võit- lustahet.

Relvastuse mitmekesisus ja hajutatud võitlusvormid praegusaja lahingus nõua- vad erilist suhtumist mõlemale küsimu- sele.

*

Iga sõda toob üllatusi. Mida pikem on eelkäinud rahu-aeg, mida suurem sõja enese ulatus, seda rikkamad ja põhjaliku- mad on sõjakogemused ise. Viimasele suurele sõjale langeb eriline tähtsus. Kui ta, ühest küljest, andis suurejoonelise näi- te, kuidas tehnika areng üldse ja relvan- duse edusammud eriti taktikalisi vorme ja väeliikide suhet mõjutavad, siis teisest küljest ta kriipsutas alla sõjaväe välja- õppe tähtsust rahuajal, — kuid ise jättis siin keerukamana kui kunagi varem probleemi: kuidas tagada väeosadele võimalus ja oskus kohaneda tulevikusõja võimalikkude ja vältimatute teguritega?

Üheks sammuks siin võib olla lähem tutvumine saksa sõjaväe võitlusviisidega, sest kui sakslastele relvastuse küsimus- tes piiri panevad Versailles'i rahulepingu tingimused, siis meile teeb raskusi aineli- ne külg. Oiget väljapääsu otsitakse aga ni: siin kui seal!

Töös kasutatud:

Entwicklung der Taktik im Welt- kriege, Balck, 1922.

Exerzier-Reglement für die Infanterie, ametl. 1906.

Ausbildungsvorschrift für die Infante- rie, ametl. 1922.

Kritik des Weltkrieges, Ritter, 1921.

L'évolution des idées tactiques en France et en Allemagne, Lucas, 1925.

Ja tekstis nimetatud.

Reserv- ja aktiivteenistuse ohvitseride koosolek Narvas, 4. jaanuaril s. a.

11 aastat tagasi ühes meie kaitseväge kojulaskmisega pärast Vabadussõda, lahkus tegelikult kaitseväge teenistusest suur arv sõjaaegseid juhte, et asuda uuesti oma harilikku töö ja teenistuse juure, millest neid rohkem kui aasta eemal hoidnud kohustused kodumaa ja oma rahva vastu.

Tõsi, kaitseliit on reservohvitseride koondamise alal enda ümber ära teinud palju kasulikku tööd, kuid protsentuaalselt võttes on kaitseliitu astunud reservohvitseride arv siiski väga väike.

Sidemete loomise võimaluse leidmiseks reserv- ja aktiivteenistuse ohvitse-

Esimeses reas reservohvitseride keskel 1. jal. rüg. ülem kolonel A. Pulk ja 1. div. st. ülema k. t. kolonel K. Tallo.

Aasta aastalt on reservlaste arv suurenenud ühel või teisel põhjusel aktiivteenistusest lahkunud ja aspirantide kursuse lõpetamisel tagavaraväkke arvatud reservohvitseride näol. Praegu on reservohvitseride arv üle riigi kaunis kogukas.

Lääne-Euroopa riikides, eriti Saksaja Prantsusmaal pole reservohvitserid tagavaraväes olemise ajal oma sidemeid mitte katkestanud aktiivteenistusse jäänud endiste lahingsõpradega ja oma sõjaaegse väeosaga. On loodud mitmed seltsid ja organisatsioonid, milliste ülesandeks on reservohvitseri oma ümber koondada ja neid kursis hoida kiiresti areneva sõjateadusega ja sõjatehnikaga.

Kahjulks on meie reservohvitseride koondamine ja organiseerimistööd kaugele maha jäänud ametivendade koondamisest Lääne-Euroopas. Rääkimata mingist organisatsioonist, meie reservohvitserid on lihtsalt ära kadunud rahva hulka.

ride vahel ja reservohvitseride kaitseliidu ümber koondamise eesmärkidel palus 1. diviisi ülem Narva linnas elutsevad reservohvitserid nõupidamisele 1. jalaväe rüg. ohvitseride kasiinosse 4. jaan. s. a. Rõõmustava nähtusena oli suur arv reservlasi kokku tulnud, kuigi väga mitmed teadmata põhjustel puudusid.

Koosolek oli üldiselt elav ja meeoleurikas. Kõik sõnavõtnud reservohvitserid ja res. kv. ametnikud tervitasid üksmeelselt diviisi staabilt tehtud algatust ja soovisid, et reserv- ja aktiivteenistuse ohvitseride ühiseks läbikäimiseks ja vajalikuks koostööks saaks juba lähemal ajal pandud kindlad alused.

Asja korraldamiseks valiti 7-liikmeline komisjon, mille esimeheks diviisi staabi ülem ja liikmeteks: 3 reservväe ohvitseri ja 3 esindajat kohalikkude väeosade ohvitseride kogudest. Komisjonile tehti ülesandeks vajalikkude eeltöödega rutata, et

veel käesoleval talvel reservväe ohvitserid ja kv. ametnikud võiksid osa võtta aktiivteenistuses seisvatele ohvitseridele korraldatavatest õppustest ja koosviibimistest kohalikkudes ohvitseride kasiinodes.

Koosoleku lõpul avaldasid mitmed reservohvitserid soovi kaitseliitu astumiseks, milleks võtsid sooviavalduse lehed kohalikult kaitseliidu maleva pealikult.

r.-n.

Piik ratsaväe relvana.*)

V. Tiil.

Lahinguülesannete täitmine nõuab kaasaja ratsaväelt kogemusi, teadmisi ja head väljaõpet. Ratsaväe väljaõpe on rajatud kombineeritud lahingupidamisele: ratsavägi peab olema võimas löökide andmiseks ratsarivis ja jalastatult teotsema sama hästi kui jalavägi. Sellest tingitud peab ratsaväge varustatama nii külma kui ka tulerelvadega. Ühes tulerelva ja jalastatud lahingu tähtsuse tõusmisega on käsitlemist leidnud ka külmarelvade küsimus ratsaväes. Iseäranis on arvustatud piiki, kui ratsaväe relva, kuna vaated mõõga suhtes on rohkem stabiilsemad ja alalhoidlikumad. Mõõgaga võib raiuda, torgata ja kaitsta end piigi torgete eest. Mõõgaõppus on lihtis ja kerge. Need asjaolud on põhjustanud, et mõök ühe või teise tüübina on alati püsinud kõikide riikide ratsaväes.

Pärast Maailmasõda arvustati teravalt piiki, kui ratsaväe relva. Räägiti poolt ja vastu. Et küsimusele, kas piik on oma tähtsuse ratsaväe lahingutes kaotanud vastata, vaatame alul lühidalt piiki ajalooliselt ja pärast tema positiivseid ja negatiivseid omadusi. Ajalooliselt piiki käsitledes peab alla kriipsutama seda nähet, et ajajärk, mil piik kõige rohkem levis ja kasutamist leidis, ei ühtu ratsaväele kuulsa te või „kuldsete ajajärkudega“. Gustav Adolphi, Kaarel XII ja Friedrich Suure ratsaväed saavutasid kuulsuse piigi kaasabita (Friedrich Suure ratsaväes oli ainult kaks rügementi varustatud piikidega). Napoleon I ratsavägi oli kuni 1809. aastani piikideta. Piik levis XIX sajandi esimesel poolel, mil ratsaväe tegevus iseäranis hiilgav ei olnud. XIX sajandi viimasel veerandil näeme ümberpöördud nähtust: Lääne-Euroopa riiges ja Vene regulaarratsaväes pärast 1877.—1878. a. Türgi sõda vähendatakse piikide arvu.

*) Allikad: 1) V. Gatovskii: Konnitsa. 2) S. K. Segerkrants ja Pevnev: Konnitsa. 3) V. Popov: Konnitsa inostrannõh armii. 4) N. Golovin: Novõe dokumentõ o konnom boe u d. Voltskov. tsõ 8. avg. 1914. g. 5) N. Golovin: Sovremennaja konnitsa.

Vene ratsaväes jäeti piik ainult kasakatele ja ka seal vähendatud arvul (piik jäeti ainult esimese viiru ratsanikele, kuna varemalt olid kasakatel mõlemad viirud piikidega varustatud). XX sajandi alul ühes pealetungi vaimu kasvamisega kasvab ka piigi tähtsus nii Lääne-Euroopa riiges kui ka Venemaal. 1911. aastal varustatakse terve vene ratsavägi (esimesed viirud) piikidega. Maailmasõja algul oli vaade piigi kui relva peale optimistlik. Maailmasõjas kerkis esile automaatrelvade tule määratu tähtsus ja jalastatud lahingu vajadus, mis ühtlasi külmarelva tähtsust vähendas. Pärast Maailmasõda ei ole piigi suhtes veel kindlale seisukohale asutud.

Piigi vastased toovad ette järgmisi väiteid:

- 1) piik nõuab kestvate eeltööd ja osavust edukaks kasutamiseks, raskendab ratsaväe väljaõpet. Ratsutamise ja hobuse ratsastamine peab piigi kasutamisel kõrgemal seisma kui mõõgaga töötamisel;
- 2) piigi vastu saab end kaitsta ka mõõgaga;
- 3) maastik piirab teataval määral piigi tarvitamist, nagu metsad, puistikud, ehitised jne.;
- 4) piik suurendab ratsamehe ja hobuse koormatist ja vähendab painduvust;
- 5) piik raskendab ja aeglustab sadulasse istumist ja mahatulekut;
- 6) kombineeritud lahingu pidamisel ja sagedasel jalastamisel on piigid suureks takistuseks;
- 7) kaitsele asudes ei ole üldse piiki vaja;
- 8) piikkadel rännakutel väsitab piik ratsanikku, on sageli ette tulnud juhtumeid, kus ratsanikud on piigid maha visanud, et oma koormatist kergendada;
- 9) piik on sageli ainult üheks torkeks ja pärast tuleb haarata mõõga või revolvri järele;

10) piikidega varustatud ratsaväe moodamine on raskem kui piikideta.

Kõik need põhjused on esile toonud pessimistlikke vaateid piigi kohta.

Teiselt poolt piigi pooldajad väidavad:

- 1) piik on pikk ja võimaldab torget kaugemalt ja varemalt, kui seda mõõgaga saab teha;
- 2) piigi torge või löök on suunitud ühte punkti ja nõuab vähem jõudu kui mõõgahoop;
- 3) piigi torkehaavad on kardetavamad kui mõõgaga raiutud haavad;
- 4) piigiga on kergem maaslamajat vastast tabada;
- 5) piigil on suur moraalne tähtsus;
- 6) taandumisel ja jälitamisel on piik otstarbekohasem kui mõök.

Kokku võttes näib nagu piigita ratsavägi ei suudaks vastu panna piigiga varustatud ratsaväele, kel moraal kõrgem ja relv pikem. Tegelikult ei olene edu relva pikkusest, vaid usust oma relvasse ja käsitamise oskusest. Friedrich Suure vaade selle kohta oli: „Kui relv lühem, siis vastasele paar tolli lähemale hüpata.“ Vene sõjakunsti teadlane Dragomiroy väljendas oma vaadet järgmiselt: „Kes mõtleb pikast relvast, see ei arvesta seda, et vaja vastasele kiirelt peale tungida, vaid seda, et vastast kaugelt tabada, selline ettevaatlik ratsavägi suudab vaevalt midagi ära teha ja kaasaja suurtükiväge või jalaväge atakeerida, kes juba mitme kilomeetri kauguselt surmavalt vastast tabavad.“

Arvestades selliseid vaateid, piigi positiivseid ja negatiivseid omadusi, millisele järeldusele tuleme?

Järgneb, et piik on tarvilik ainult ratsarünnakutel, mil tal suur moraalne mõju vastase peale, kuna jalastatult teotsemisel on ta tülik. On tõenäollik, et tuletehnik aareng ratsaväele oma mõju avaldamata ei jäta ja tulevikus piigi välja tõrjub. Käesolev aeg ei ole selleni veel jõudnud.

Vaadeldes Lääne-Euroopa riike ja iseäranis neid riike, kus käesoleval ajal kõige rohkem ratsaväge on või ratsaväe peale suurt tähelepanu pööratakse, nagu Poolas, Venes, Rumeenias, Inglismaal jne., näeme, et pea kõikjal püsib piik. Ka meie lähema naabri Läti ratsavägi on varustatud piigiga. Soome ratsaväes on piik jäetud kõrvale.

Millisele seisukohale tuleks meil piigi suhtes asuda?

Teades, et meie naabrite ratsaväed on varustatud piikidega, näib nagu oleks nad moraalselt tugevamad. Praegune lühikene teenistuse aeg ei võimalda piigi käsitamise oskust vajaliku kõrguseni viia, sellepärast on kasulikum piiki, kui lahingurelva, kõrvale jätta ja mõõga peale rohkem tähelepanu pöörata. Meie ratsaväe vähese arvu tõttu ei ole suuremaid ratsarünnakuid ette näha, mis omakord piigi vajadust vähendab.

Millega asendada sellisel juhtumil piiki meie ratsaväes?

Arvan, et piiki võiks meil asendada:

- 1) laskeosavuse,
- 2) mõõga käsitamise oskuse tõstmisega,
- 3) ratsanikkude varustamisega püstolitega, ja
- 4) ratsaharjutustega püstoli käsitamisel.

Sellist järeldust õigustavad ka Maailmasõja kogemused. Vaadeldes suurimat ratsaväelahingut Maailmasõjas 8. aug. 1914. a. Voltskovitsõ ja Jaroslavitsõ kuldade juures, millest osa võttis vene 10. ratsaväe diviis krahv Kellersi juhatusel ja 4. austria-ungari ratsaväe diviis kindral Zarembe juhatusel. Ratsarünnakust võtsid osa venelastel 10 eskadroni ja austerlastel 8 eskadroni. Venelaste kaotused olid: surnuid 2 ohvitseri, 18 sõdurit, haavatuid 9 ohvitseri, 131 sõdurit, teadmata kadunudid 4. Austerlaste kaotused: 41 surnut, 44 haavatut, 194 vangi. Kokku mõlemil pooltel haavatuid ja surnuid 245. Sellest arvust oli kaotusi külmarelva tarvitamise tagajärjel keskmiselt 40 ratsanikku kummagil pooltel, kuna ülejäänud surnud ja haavatud olid tabatud kas revolvrimest või teistest tulereelvadest. Austria kindralstaabi major B. v. Lauer, kes ka sellest lahingust osa võttis, iseloomustab seal külmarelva tarvitamist järgmiselt: „Revolvrer on palju lihtsam ja mõjuvam vastase tõrjumiseks kui külmrelv. Sageli on küllalt, et revolvrerist sihtida pealetormava piigiga varustatud ratsaniku pihta, et sundida teda hobuse kaelale laskuma või isegi tagasi pöörama. Tulirelva mõju tähtsus levis kiirelt lahingu kestel Algas tugev ja korratu paugutamine. Võis märgata ka üksikuid jalastatud venelasi, kes püssidest tulistasid käsitsi võitlevaid ratsanikke.“ See vaade on küll subjektiivne, mille vastu võib vaielda, kuid lahingu tulemustega võrreldes väärrib tähelepanu.

Eesti poliitiline ja majanduslik asend eriti Venemaa suhtes.

Tapa garnisonis peale omadelt ohvitseridelt peetud loengute käesoleval talvel on esinenud ettekannetega ka Tartu ülikooli õppejõude. Esimesena väliskülalisena eradotsent V. Kupffer kandis ette loengu teemale „Maaailma ning Eesti jõumajandus“.

Harukordseks sündmuseks aga kujunes meie ülikooli noore õppejõu mag. Edg. Kant'i (Majandusgeograafia õppejõud ülikoolis) 11. jaan. s. a. loeng teemale: „Eesti poliitiline ja majanduslik asend, eriti Venemaa suhtes.“ Loengust osavõtt oli võimaldatud ka kohalikele seltskonnatege-lasile ja keskkoolile.

Mitte ainult see pole tähtis, et loeng endast kujutas teaduslikku uurimust, ja et see ladusalt ning väga veenvalt kanti ette, vaid, et see andis selge ning teaduslikult põhjendatud vastuse küsimisele — kas Eesti on õigustatud elama ise-seisvat riiklikku elu?

Et kaitseväe ülesandeks on riigi ise-seisvuse kaitsmine, selle juures vajaduse korral isegi oma elu kaalule tuues, siis loomulikult esijoones kaitseväge on huvitatud, kas tema on õige asja eest väljas ja kas on selleks eeldusi, et riik, mille julgeolekuks oleme valvel, säilib igavesti.

Mag. E. Kant selle meie riiklikus elus aktuaalse küsimuse selgitamisel tõi ette niivõrt palju uut ja vene kroonu teadlaste Suur-Vene huvides sihilikult kirjutatud töid ümberlukkavat, et loen teatavaks kohustu-seks selle loengu sisu, nagu see ettekandest jäänud meele, meie kaitseväe aegkirja kau-du laiemaile ringkonnile, esijoones kaitse-väele, allpool teha teatavaks.

Sissejuhatuses

lugupeetud härra magister tähendas, et ajaloos on tõekspidamisi ning arvamusi, mis mõnikord sajandeid hoiduvad, olgugi, et neil puudub teaduslik alus.

Ühe sarnase arvamuse on vene kroonu teadlaste pinnapeasel ja sihilikul selgitusel edasi kantud mõte, et Baltimaa, selle hulgas ka Eesti pindala, on Vene suurriigile poliitiliselt ja majanduslikult hä-davajalik. See vaade nähtavasti on antud üle isegi meie nüüdisaja haritlaskonnale, sest näiteks üliõpilasi eksamineerides tema on neilt saanud umbes 80% vastuseid, et Balti sadamad on Venele väga tähtsad jne.

Kuivõrt ülaltoodud tõekspidamine tea-dusliku uurimuse ees peab paika, seda oma ettekandes mag. E. Kant käsitleski, ning selgitas, kas on kaaluvaid põhjusi Eesti ühes teiste Balti riikidega liitmiseks Suur-Vene külge.

Rahvusriiklik printsiip teatavasti on eriti peale Maaailmasõda või-dule pääsenud, ning see õigustab ka meil — eestlasil — eksisteerida iseseisva riigi rahvana. Venemaa aga kunagi pole olnud rahvuslik riik, ning ka nüüdne Venemaa ajab taga igivana vene võimupoliitilist joont. Ikka veel neil on võimu laiutamise sala-sooviks ühelt poolt Konstantinopoli, teiselt poolt Skandinaavia looderannik ja kogu Euraasia madalmiku vallutamine. Oma sarnaseid soove venelased aga ei saa õigustada millegagi, — need on täiesti vastuolus tegeliku eluga ja nüüdse aja vai-muga.

Looduslikud põhjused, nagu geograafiline asend, ilmastu, looduse-varad jne. esinevad püsivate põhjustena, mis õigustavad teatava maa-ala kuuluvuse ühe või teise riigi külge.

Sellelt seisukohalt meid esijoones huvi-tab, milline oleks Venemaa loomulik lääne-piir. Vastuse sellele on andnud juba küm-mekond aastaid tagasi saksa geograafikute erapooletu ning asjatundlik pilk. Nad ni-metavad Venemaa loomulikuks läänepiiriks Valgemere — Peterburi — Peipsijärve — Luubani madalmik (endine järve põhi) — Dnjeprijõe üldjoont. Seda joont nimetatakse Varjaagi piirivõõteks. See var-jaagi piirivõõde olekski tõsise Euroopa ja Aasia piiriks. Mitmed tuntud teadlased väidavadki, et pole õige lugeda Euroopa ja Aasia piiriks võrdlemisi mada-lat Urali mäeseljändikku, sest see asub keset mandrit, ja loodus ning rahvastik pole siin ja teisel pool Urali kuigi erinev. Varjaagi piirivõõde on aga loomulik Euroopa ja Aasia vahejoon: siinpool meri-kliima, sealpool mandrikliima; siinpool ma-dalrõhkkonna tsüklite ala, sealpool mitte, ja selle tõttu ka floristlikus koosseisus va-je silmapaistev. Rahvastik on siin- ja sealpool Varjaagi piirivõõdet erinev. Ka kultuuriline vahe on käegakatsutav: siin gootikiri, seal sürjäagi; siin faustism, seal fatalism,

Mõnes kohas on küll venelased tunginud Varjaagi piirivõtetest läänepoolle (Peterburi ja Pihkva juures), kuid see veel ei õigusta nende edasivalgumist. Üldiselt võttes aga venelased pole kunagi Varjaagi piirivõtetest kaugemale üle pääsnud, nad on jäänud mandrirahvaks.

Mandrirahvana venelane ühtlasi on laegendikurahvas, kelle iseloomujoontele suurteil lagendikkudel elamine nähtavasti on vajutanudki laiutamise pitseri.

Teatavasti Vene rahval on suur juurekasv — umbes 4 miljonit inimest aastas. See on viinud mõningaid mõttele, et Vene on õigustatud laiendama omi rahvuslikke piire naabermaade arvel. Tegelikult pole aga Venemaal ka suure rahva juurekasvu juures mingisuguseid uusi maa-alu vaja, sest kuskil maailmas pole nii hea põllupind nii lodevalt rahvastatud, kui Venemaal. Pealegi Vene rahvastiku levimus kogu aeg kindlalt suundub itta.

Majanduslikud põhjused.

Kas on Baltimais, eriti Eestis, maapõuevarandusi, mille omandamine Suur-Venele eluvajalik? Peab vastama — ei. Venemaa on loodusevarade poolest isegi niivõrt rikas, et pole üldse ette näha, millal ta suudab omi suuri maapõuevarasid täiesti ratsionaalselt ära kasutada.

„Pjätiletka“ (viieaastane kava) kohaselt viimaseil aastail Vene tööstustsentrumid Vene läänepiirilt järjest nihkuvad ida-poolle (Moskva, Donetsi basseini).

Kas vaba pääs Baltimerele on Venele elulise tähtsusega ja niivõrt teravalt lõikab Vene majanduslikku ihu Baltimere ranniku mittevõitsemise?

Selle küsimuse juba pealiskaudsel vaatlusel torkab silma, et Eestit, Lätit ja Leedut asendilt võib kõrvutada Hollandiga ja Belgiaga, kes oma territoriaalseis piires tõkestavad Saksamaale vaba pääsu merele. Sakslastele aga vaba pääs merele on elulisema tähtsusega kui Venele, sest Saksa on suurem tööstusriik, ning et laevanduseks hästi kõlbulik Rheini jõgi oma alamjooksul pole sakslaste käes. Baltimaid ei läbista ükski sarnase tähtsusega jõgi. Nimetada võiks vast Düüna jõge, kuid seegi oma kärestikkude tõttu Venemaa piires on laevanduseks kõlbmatu. Kasutatud on seda jõge peamiselt metsaparvetaimiseks, kuid ka see tähtsus Vene nüüdse röövmetsanduse tagajärjel väheneb. Balti sadamate suurt tähtsust Venele on meil toonitatud järjest, tähendas mag. Kant. Selle tõttu Vabariigi algaastail pandi suuri lootusi Vene transiidile, milles hiljem tuli pettuda.

Statistiliste andmete varal vaatleme, millist osatähtsust Vene kaubanduses etendasid Balti, eriti aga Eesti sadamad.

Tabel nr. 3 (lhk. 118) selgitab, et juba enne Maailmasõda Eesti maa-alal asuvate sadamate — Tallinna, Paldiski ja Pärnu — osatähtsus Venele oli äärmiselt väike: väljaveos kõigest 1,7%, sisseveos 6,3%.

Läti piires asuvate sadamate osatähtsust näiliselt on tõstetud vene ametnikkon-

TABEL Nr. 1.

Vene väljavedu 1802. — 1912/1914. a. väärtuse %/o/.

Piirilõigud	1802. a.	1851. a.	1900. a.	1912. a.	1914. a.
Läänemeri	74,1	59,0	33,0	33,7	27,9
Mustmeri	4,7	23,7	35,8	31,7	34,5
Muud piirid	21,2	17,3	31,2	34,6	37,6

Tabelist nr. 1 näeme, et Läänemere osatähtsus Vene väljaveos sajandi kestel on langenud üle poole.

TABEL Nr. 2.

Vene sissevedu 1802. — 1912/1914. a. väärtuse %/o/.

Piirilõigud	1802. a.	1851. a.	1900. a.	1912. a.	1914. a.
Läänemeri	63,3	72,0	39,1	34,1	29,6
Mustmeri	4,1	9,7	13,3	7,9	8,1
Muud piirid	32,6	18,3	47,7	58,0	62,3
Sellest Euroopa maapiirid	17,1	?	39,0	45,3	42,2

Tabel nr. 2-se alusel võime nentida ka sisseveos Läänemere osatähtsuse suurt langust.

TABEL Nr. 3.
Läänemere sadamate osatähtsus
Vene väliskaubanduses.

S a d a m a d	Valjavedu 1912. a.	Sissevedu 1912. a.
Peterburi ja Kroonlinn . . .	7,1	13,4
LÄTI		
Riia	14,1	8,5
Vindavi	6,3	2,0
Liibavi	4,3	3,3
EESTI		
Tallinn ja Paldiski	1,4	6,1
Pärnu	0,3	0,2
Muud	0,2	0,6
Kokku	33,7	34,1

nas sel ajal valitseva korrupsiooni tõttu. Näiteks, kogu Siberi või veeti välja Vindavi sadama kaudu, sest Vindavi eraraudtee aktsiad olid keisrikojale lähedalseivate isikute käes. Ei arvestatud seda, et Siberi või Peterburi kaudu väljavedamine oleks teostunud palju soodsamail tingimustel.

Esitatud statistilised andmed sisaldavad ka need kaubad, mis Baltimaale sisse ja välja veeti (lina, mets jne.). Kui see sadamate üldisest osatähtsusest maha arvata, siis juba 1912. aastal nüüdse Eesti vabariigi piires asuvate sadamate ostähtsus oli minimaalne, ja et peale Maailmasõda Vene väliskaubandus veelgi poole

võrra vähenenud, siis nüüd nende sadamate osatähtsus võrduks peaaegu nullile. Ka tulevikus ses mõttes poleks olnud paremaid väljavaateid. Pealegi on Venemaa metsatööstus nihkunud järjest põhja, ja mets, Venemaa tähtsamaid kaupu, — läheb välja peamiselt Arhangeli sadama kaudu. Peterburi ja Arhangeli sadamate osatähtsus Venele näitab järjekindlat tõusu tendentsi.

Kokkuvõttes

härra magister resümeeris:

1. Läänemere sadamate tähtsust Venele on palju ja palju liialdatud;
2. Baltiriiges pole mingisuguseid looduslikke varasid, mille järgi maapõuevaranduste-rikas Venemaa oleks õigustatud kätt sirutama;
3. Venemaa pindala on äärmiselt lodevalt rahvastatud, nii et neil naaberriikide arvel maa-aladel laiutamiseks pole mingisugust alust;
4. Varjaagi piirivööde, mis on tõeliseks piiriks Euroopa-Aasia vahel, on Venemaa loomulikult läänepiiriks;
5. Geograafilise asendi tõttu ja majanduslikkudel põhjustel Eesti on õigustatud elama iseseisvat riiklikku elu. — i.

Meieaja vaateid ranna kaitsele.

Sõjatehnika ja teaduslike uurimuste ajakirjas „Voina i Tehnika“ nr. 4—5 s. a. G. Sertshevski annab lühikese ülevaate meieaja maksvatest vaadetest rannakaitsele. Ülevaates toodud mõtted põhjenevad Austria inseneri kindral M. Brunneri autoriteedil. Kindral M. Brunner on käsitlenud rannakaitse küsimusi enne ja pärast Maailmasõda ning avaldanud tunnustatud töid neis küsimustes. Alljärgnevad read võiks anda lühikese katkendilise informatsiooni rannakaitse küsimustest tänapäeval.

Kuigi Maailmasõda ei toonud erilist murrangut laevastiku ja rannakaitse tulirelvade võimete suhtes, ta andis siiski hulga kogemusi kuidas kasutada otstarbekohasemalt rannakaitse käsutuses olevat tuld laevastiku vastu. Juba Maailmasõja ajal sakslased värsketel sõjakogemustel korraldasid Flandra ranna kaitse uutel

meetoditel, uute abinõudega. Need meetodid ja abinõud üldjoontes ei ole vananenud ka tänapäev, sest nad põhjenevad viimase sõja kogemustel.

Kui merelahinguid laevastikkude vahel Maailmasõja ajal peeti keskmiselt 13 km distantil, siis tulevõitlust laevastiku ja ranna vahel sõja lõpul peeti juba 26—36 km-lisel distantil. Ranna suurtükivägi tegi suure hüppe laskekauguses; ta ületas laevastiku tulekauguse. Inglise olid esimesed, kes algasid sõjalaevalt „Kuninganna Elisabeth“ tulistamist kinniste märkide pihta 38 ja 30,5 cm-listest kahuritest 19 kilomeetri peale. See laskeviis võeti hiljem üldisele tarvitusele kui sõjalaevadelt nii rannapatareidelt.

Tähtsat osa laevastiku võitluses rannaga hakkasid esindama uued 1—2 kahuriga (kaliiber 45 cm) laevatuübid — monitorid. Monitorid, olles ranna kahureile

väikeseks (vähetabavateks) märgiks, võisid läheneda rannale lühematel distantsidel kui suured sõjalaevaad. Nende kaotust ei arvestatud nii tõsiselt kui suure laeva kaotust.

Tugevaks vastaseks rannale oli ja võib osutada tulevikus õhulaevastik, eriti kui ta kasutab sõjagaase.

Randomalt poolt on Maailmasõjast saanud teatud õpiseid ja abinõusid: ranna õhujõud, viimistletud miiniväljad, allveelaevade uued täiuslikumad tüübid, täiendusi torpeedodes ja torpeteerimises. Moodne rannakaitse on vägede maave-operatsioonid (dessant-operatsioonid) teinud raskeks. Kindral M. Brunneri arvates, kuigi moodne miiniväli ja allveelaev on tugevaid rannakaitse vahendeid, kuid tugevamaid on raske suurtükivägi ta otstarbeks käsitamisel, nimelt kui raske rannasuurtükivägi on muutunud liikuvaks.

Meieaja rannasuurtükiväkke peaks kuuluma rasked ja ülirasked kahurid ning haubitsad, keskmised kahurid ja haubitsad ning kerge suurtükivägi.

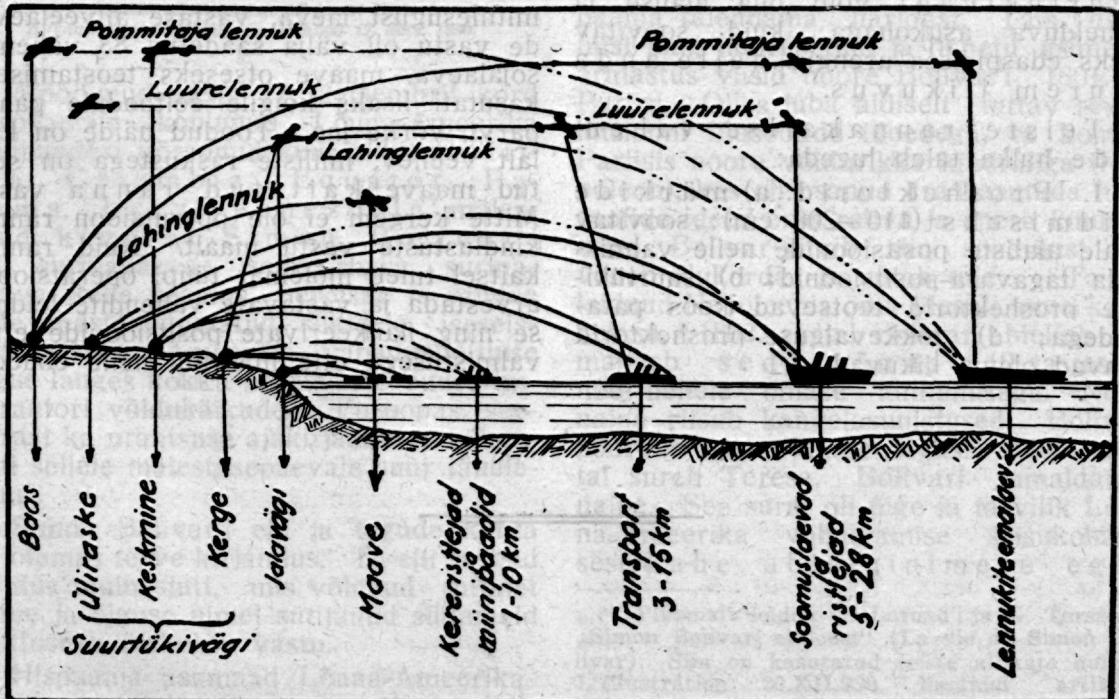
Haubitsate sissetoomises rannakaitse suurtükiväkke on vaieldud: nende sissetoomist põhjendatakse võitlusega rannale lähenevate vähemate laevatüüpide vastu.

Toome skeemi meieaja rannakaitsest: (Skeem on võetud „Voina i Tehnika“ nr. 4—5 1930).

Raske suurtükiväe suhtes on kindral Brunneri järele pääsnud maksvusele vaade, et see oleks konstruktsioonilt kõlbulik teotsemiseks rannakaitse ja välisõja oludes, s. o. ta peab oma matarvilised transpordi vahendid, vastava lafeti ja sihtimisabinõud. Selle nõude kohaselt on sündinud traktor- ja raudtee-raskesuurtükivägi. Stabiilse asukohaga raskeid rannapatareisid ei loeta enam ajakohaseks, nad oleks vaid oludest tekkinud erandilised nähted. Uute juurde ehitamisest ei tohiks olla juttu.

Raudtee suurtükiväe kasutamine rannakaitsele nõuab raudteid ranna läheduses, nõuab eriliste kaartecharude juurde ehitamist, nõuab erilisi seadeid — platvorme — kaartecharudel. Patarei peapositioniks kavatsatud teekohtadel tuleks ehitada tarvilised varjendid meeskonnale, laskemoonale ja elektrienergia kasutamise sisseadetele. Maailmasõjas Flandria ranna kaitsele sakslased oleval kasutanud normaal-laiustega raudteid kuni 38 cm kaliibri-liste ja kitsarööpalisi kuni 24 cm suur-tükkidele.

Traktor-suurtükivägi on vähemliikuv kui raudtee-suurtükivägi, ta nõuab erilisi sisseseadeid kui liiklemisel nii tulepositionile asumisel.

Üldse raske suurtükiväe manööver rannakaitseil ilma ranna erilise ettevalmistuseta on harukordseid juhtumeid (näit. Flandria ranna osi Maailmasõjas), kuid normaalselt tuleb arvestada raske suurtükiväe kasutamise erinõudeid ja vastavalt neile rand aegsasti organiseerida.

Enne Maailmasõda oli maksev üldine reegel, et ranna raske suurtükivägi tulistab vaid nähtavaid märke. Kuid juba siis kuuldus häält, et rasked haubitsad tuleks asetada kinnistele positsioonidele. Sõja ajal hakati nõudma, et üldse ranna raske suurtükivägi asuks kinnistel positsioonidel, kuid kerge suurtükivägi oleks valmis teotsema nähtavate märkide pihta.

Ranna suurtükiväe kaliibrite valikul püstitati nõue, et ranna raskete suurtükide kaliibrid ei takistaks oma-ast suuremat laskekaugust, kui see on sõjalaevade suurtükidel. Kaliiber tõusis keskmiselt 40,6 cm-ni. (Prantslastel olevat käesoleval ajal Lamanchi, Touloni, Bresti, Bizerta kaitseks raskeid patareisid, mille kaliiber 45 cm, laskekaugus 60 km.)

Rannakaitse keskmine suurtükivägi (keskmiselt kaliiber 15 cm) olevat soovitatav jätta asukoha suhtes stabiilseks, kohal püsivaks. Kerge suurtükivägi (kal. alla 15 cm) ja zeniitsuurtükivägi võib olla alalise ja vahelduva asukohaga, kuid soovitatav oleks edaspidises arengus neile anda suurem liikuvus.

Teiste rannakaitse vahendite hulka tuleb lugeda:

1. Proshektorid: a) märkide leidmiseks (110—200 cm); soovitatav peale alaliste positsioonide neile valmistada tagavara-positsioonid; b) suurtükiväe proshektorid teotsevad koos patareidega; d) tõkkevalguse proshektorid peavad olema liikuvad.

2. Kaitse allveelaevade vastu: kiiresti liikuvad rannakaitse paadid torpeedodega.

3. Zeniitkaitse. Lennukid osutuvad ohtlikeks vahendeiks ranna ründamisel. Pommitamise täpsust arvestavad ameeriklased katsete põhjal, näiteks 3000 m kõrguselt võib 50% tabavusi saada ruutu, mille külj 60—120 m. Lennukite vastu võitlemiseks rannakaitseil kasutada zeniitsuurtükiväge, hävitajaid lennukeid, proshektori valgust, kunstliikku udu, suitsu.

4. Ranna kaitseil fortifikatsioonilised ehitised, alates liikuvatest patareidest kuni igasuguste tõketeni (allveelaevade vastu incl.) omavad tulevikus mitte vähema tähtsuse kui nad on omanud seni.

5. Merekindluste ja sõjasadamate kaitse maa poolt maavede (dessantide) vastu. Sõjaajaloolise näitena selles küsimuses on toodud sakslaste maaveoperatsioon 1917. aastal Saare- ja Hiiumaale. Kuigi tol ajal venelastel polnud enam rannakaitseks väärtuslikke jõude, nõudis sakslastelt 20.000 mehe, 8500 hobuse ja 40 raske suurtüki maave 19 suure laeva kahekordset teekonda. Neid veolaeva kaitseid 10 soomuslaeva, 9 ristlejat, 54 miinipaati, 6 allveelaeva, 7 õhulaeva, 90 lennukit ja 1 lennukite emalaev. Miinide traalimiseks kasutati 107 mitmesugust laeva, vastase allveelaevade vastu oli välja saadetud 83 vähemat sõjalaeva, maave otseseks teostamiseks kasutati lisaks kõigile eeltoodule paate, parvi, võrke jne. Toodud näide on küllalt veenev, milliste raskustega on seotud maave kaitstud ranna vastu. Mitte kergem ei ole operatsioon rannakindlustuste vastu maalt. Kuid rannakaitseil tuleb mõlemat tüüpi operatsioone arvestada ja vastavate vahendite leidmise ning flankerivate positsioonide ettevalmistusega ette määrata neile ebaedu.

Kindral Simon Bolivar

100. surmapäeva puhul 17. XII 1930.

(L'Illustration.)

Simon Bolivar

Sündinud Caracasis 25. juulil 1783.
Surnud Santa Martas (Colombias) 17. detsembril 1830.

Möödunud aasta 17. detsembril kord Hispaaniale kuulunud Lõuna-Ameerika asumaadest võrsunud kuus riiki: Bolivia, Columbia, Equator, Panama, Peru, Venezuela mälestasid kindral Simon Bolivar'i 100. surmapäeva; selle mehe surmapäeva, kelle genius, heroism ja raudne tahe andsid nimetatud riikidele iseseisvuse. Lõuna-Ameerika vabadusvõitluse algus langes kokku prantslaste Suure Imperaatori võidukäikudega Euroopas, seepärast ka prantsuse ajakirjanduses pühendati sellele mälestuspäevale suur tähelepanu.

Simon Bolivar'i elu ja tegude kohta on olemas terve kirjandus. Ta elu ja teod on ilus muinasjutt, mis võlunud mitmet põlve ja õiguse nimel sütitanud südameid võitluseks ülekohtu vastu.

Hispaania asumaad Lõuna-Ameerikas olid looduslikult rikkad. Neis leidis mit-

mesuguseid väärtmetalle. See meelitas sinna igasuguseid õnneotsijaid. Hispaanialt määratud asumaade administratsiooni suurem osa, aetud saagihimust, lõi õnneotsijate kilda. See kutsus välja asumaade elanikes pahameele. Tekkisid vastuhakkamised võimudele. Vastuhakkamised sumbutati veriselt.

1772. a. lõppes Põhja-Ameerika vabadusvõitlus, mida oli edukalt juhtinud Georg Washington, 1789. a. puhkes Suur Revolutsioon, hiljem Napoleoni sõjakäigud Hispaania vastu, vastuhakkamine Lõuna-Ameerika lõunapoolses osas — need löid meeoleolu ja soodsad tingimused Hispaania asumaade lahtilöömiseks emamaast ja uute riikide sünniks. Lõuna-Ameerikale oli vaid tarvis oma Washington. Ja selline tõusiski Simon Bolivar'i näol.

Ruum ei võimalda siin pikemalt peatuda Bolivar'i elukäigul ja tegudel, toome sellest vaid mõned momendid,¹⁾ need mis iseloomustavad seda tunnustatud kangelast ja olukorda, milles ta teotses.

Simon Bolivar sündis 25. juulil 1783. a. Lõuna-Ameerika linnakeses Caracasis rikkika aadlimehe perekonnas. 16-aastasena juba vaenelaps. Saadetakse Hispaania täiendama haridust. Täis otsimisi ning noorusetuld ja õnnetu esimene armastus viisid noore Bolivar'i 1801. a. Pariisi. Olles juba üldiselt tuttav revolutsiooni filosoofide ideedega, ta kohtus Pariisis noore võidurikka kindraliga (Napoleon), kes oli osanud ära kasutada filosoofide ideed oma rahva ja enese kuulsuseks. Bolivar jälgib siin sündmusi, süveneb olukorda ja võtab tuld... Ta on leidnud Napoleonis oma ideaali, oma kangelase. 1802. aastal Bolivar abiellub ja maitseb seda õnne 19-aastasele noormehele omase andumusega. Noor naine riisub kangelasunistused. Bolivar pöördub Ameerikasse tagasi. 1803. aastal sureb Teresa, Bolivari jumaldatud naine. See surm oli õige ja tarvilik Lõuna-Ameerika vabastamise seisukohast, sest kahe abieluinimese ego-

¹⁾ Pikemalt leidub G. Lafond'i ja G. Tersane'i „Simon Bolivari eluloost“ (La vie de Simon Bolivar). Siin on kasutatud teiste allikate hulgas L'Illustration 20.XII.930. ilmunud artiklit: Bolivar, Larousse Universeli.

istlik armuelu pole lasknud ühelgi neist võrsuda kangelaseks, inimesoo mõõdupuuga mõõdetud: vaid andumus suurele ideele on loonud gigante. Bolivar peale naise surma asub innukalt Plutarque'i, Montesqueu, Voltaire'i ja Rousseau uurimisele. Ta sõidab uuesti Euroopa. Astub siin massoonide (vabamüürlaste) looži.

1804. aastal kroonitakse Napoleon keisriks. Bolivar on sel ajal Pariisis. Näeb oma ebajumala tõusu. Sädelev mõistuselt, palav hingelt, täis teohimu Bolivar võetakse vastu Napoleoni lähedatesse salongidesse. Saades siin ikka rohkem ja rohkem toitu oma romantilisele hingele ja auahnusele, rändab Pariisist jala Itaaliasse, kus tutvuneb kohapeal Rooma kuulsa minevikuga ja Napoleoni värskete kangelastegudega. Siin annab töötuse Kõigevõimavale: „vabastada Lõuna-Ameerika türannide ikkest.“ Jõudes 1807. aastal uuesti oma kodulinna, ta laseb priiiks oma orjad. Selles Bolivar'i sammus Hispaania võimud nägid väljakutset, kuid kääriv ja iseseisvusele rühkivad patrioodid lõuna-ameeriklased signaali võitluse alustamiseks. Bolivar nimetatakse iseseisvusele püüdvatelt lõuna-ameeriklastelt miilitsa koloneliks. Kuulutatakse välja vabariik.

Suur maavärisemine (märts 1809.) Lõuna-Ameerikas pidurdab revolutsiooni käiku. See maavärisemine, hävitades linnasid ja külasid, hävitab ka Bolivari kodulinna Caracas'e. Selles nähakse jumalakaristust keisrile (Ferdinand VII) truudusemurdmise eest. Masside meeleolu vaimulikkude ässitusel muutub ilmselt monarhistlikuks. Ettevõtte ebaedu näib olevat käegakatsutav.

Keskliste võimetega juht oleks leidnud kõige õigemaks, kaduda võitlusväljalt. 29-aastane kolonel Bolivar väejuhina ja riigimehena ei lase ajutistel raskustel end heidutada. Ta intelligents tungib asjade käigu sügavusse, ta näeb ette. Tema raudne tahe töötab väsimatult, et aidata kaasa päevakorral olevate sündmuste loogilisele arengule.

Aus, suuremeelne ja ostmatu; rahas näeb põlgustväärivat elementi: see tõstab Bolivari isiku kõrgemale ümbrusest ja määrab tema Kuulsuse äravaltuks... Olles põhjalikult õppinud tundma valgustusaja filosoofia põhimõtteid, Bolivar kasutab neid kõikjal oma ideaalile püüdmisel. Tema füüsiline isik vabaduse-

võitluse algul on raudne: väsimus ja unetarve on kergesti võidetavad. Ta püsivus töös raugematu. Abilisi töös kasutab sellepärast vähe. Vaba eelarvamistest formeerib sõjalisi jõude mitte ükski valgest, vaid ka värvilistest pärismaalasist.

Rasked aastad on 1813—1818. Hispaania on end Napoleonist vabastanud ja teeb suuri pingutusi asumaade tagasi võitmiseks. Võitlus muutub mittevõrdsete poolte vahel ägedaks. Võidud ja kaotused, äraandmised ja võrdlusetu truudus, mehisus ja paaniline hirm... Kõik vahelduvad ja esinevad Lõuna-Ameerika lahinguväljadel. See on Bolivar, kes seisab kui kalju selles kaoses, kes nõrga-usuliste vaated liukkab ümber kindla veenega: „Kaotus võib oodata ainult neid, kes võitlevad vabaduse vastu“... Neile, kes püüdsid kõigutada usaldust Bolivari kui väejuhi vastu, kahtlustades teda diktatuurile püüdmises, vastas ta: Õnne lemmikut sõdurit ei meelita riigi valitsemine... sest ta õnn on oma isamaa vabaduse kaitsmises.“

Hispaania 1818. aastaks jõudis äratundmisele, et ta Bolivari mässu ei suuda maha suruda. Tal tuli Lõuna-Ameerika vabadusevõitlejaid tunnustada sõdivana poolena. Bolivar oli nõus astuma läbirääkimistesse. Järgnes D'Angostura kongress 1819. Sellel kongressil Bolivar väljendas mõtteid tulevaste vabariikide valitsemise korrast. Need mõtted andvat tunnustust Bolivarist kui suurest riigimehest ka meie demokraatse aja mõodus.

Soovitavat rahu kongress ei toonud. Esimesi organiseeritumaid ja sõjaliselt julgestatumaid oli Venezuela vabariik, mille presidendiks valiti Bolivar. Venezuela muutus lähtealaks Lõuna-Ameerika vabastamisel. Siit tuli ette võtta rida raskeid võitlusi, sõjanduses raskuste poolst võrdlusetu rännakuid üle mägestikkude ja läbi kõrvete. Kuid miski ei peatunud seda suurt meest ta sihtide taotlemisel, millistest esimesi oli suure Colombia loomine.

Bolivar teotses Põhjust lõuna. Lõunast põhja — Peru poolt — liikus talle vastu teine Lõuna-Ameerika vabastaja: San Martin, „kõrgelennuline sõdur“, kes teotses iseseisvalt ja keda samuti ei peatanud teel miskid raskused. 20. juulil 1821. Guayaquil'i juures võistlejad juhid kohtusid. Neli tundi olevat kaalutud olukorda nelja silma all. San Martin mõned päevad peale seda

kohtumist väljendanud: „El Libertador (Bolivar) ei ole selline mees, millesena oletasime.“ Bolivar väljendas: „Igatiüks sõdib omaviisi: Meie kahekesi koos sõdiks halvasti. Üks halb kindral iseseisvalt juhib paremini, kui kaks hääd kokku... Ka sõdimine kui valitseminegi on talki küsimus.“

Anarhiasse kistud Peru ja praegune Bolivia kutsuvad appi Bolivari. Raskustele vaatamata liigub võidukas juht lõunasse ja kindlustab uute riikide olemasolu. Boliviaria on ta viimne ja „lemmik-tütar“. Sellele annab moodsaima konstitutsiooni. Võidud Junini ja Ayacucho juures 1825. a. märgivad hispaanlaste valitsemise lõppu Ameerikas. Uued riigid alistuvad alul Bolivari diktatuurile, kelle ideaaliks on luua uutest riikidest tugev union. Bolivar asub uute riikide sisemisele korraldamisele. Sest „väline iseseisvus ilma sisemise iseseisvusega ei vääri vabaduse mõistet.“ Varsti selgus, et uued riigid omavahel ei sobi. Vastuhakkamised. Bolivari süüdistatakse napoleonismis.

„Ma ei ole Napoleon, ega taha selleks saada,“ vastab ta süüdistajatele, „ma ei taha imiteerida Caesarit, vähem Iturbide'i*), sest nende nimi ei vääri võrdlustki mu kuulsusega. Minu aunimi el Libertador (vabastaja) on kõrgem kõigist mis leiutatud inimese kuulsuse ja auahnuse rahuldamiseks. Kuid olen jõuetu end dekradeerima oma vaenlaste rahuldamiseks.“

Kuid rahulolematuse ja püüdi eralduda uutest riikidest kestis. Bolivari vastased tulid võidule. Lõuna-Ameerika riikide

*) Mexiko kindral. Kuulutas enese keisriks. Lasti maha 1821. a.

(L'Illustration).

Lõuna-Ameerika pärast Bolivari.

union nurjus. Maapaos teel Santa Martasse ühes viletsas talumajakeses algasid võitlustes vaimult ja kehalt murtud suure juhi surmaagooniad, millele 17. detsembril 1830. järgnes surm. K.

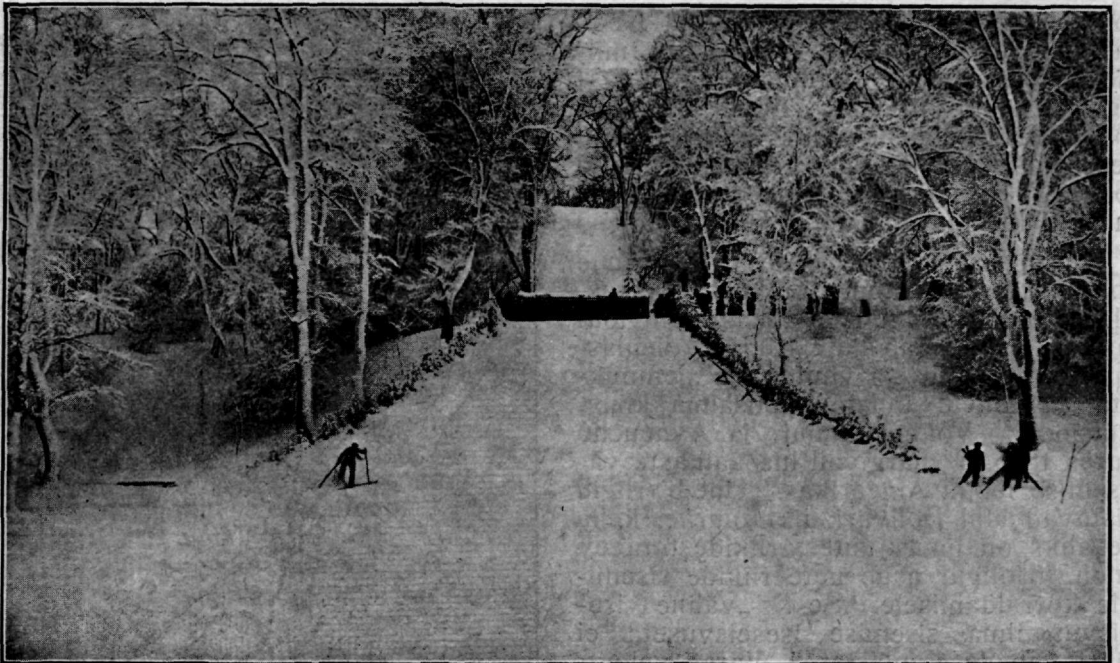
Suuskadele!

Tänavu saabus tore põhjamaaine talv. Lumi katab maad kui valge linik, taevas on talviselt tõsine ja selge, kauguses sinavad metsad, puud kaetud võluva talverüüga — see on jumalik ja ilus eesti talv.

Meil on vähe aega talvemõnususte nautimiseks, takistab igapäevane töö, ka on sageli talved lumevaesed. Niiud mil

loodus on meid õnnistanud võluva talvega — kõik suuskadele.

Suusasport on mõnusam sport. Ka spordi vihasemgi vaenlane ei leia küll suusatamise kohta ainustki halba sõna. Suusatamine on põhjamaade vanem sport, kuma tema alguse on saanud eelajaloolisel ajal. Suusajooks on kroon talispordile. Siin areneb kelha mitmekesisemais liigu-

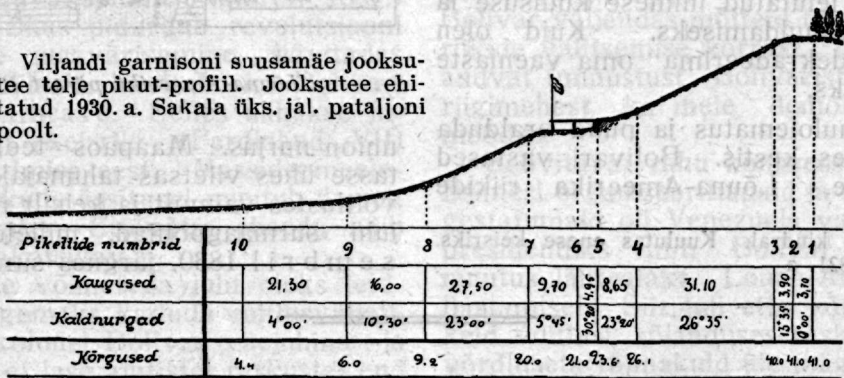

Viljandi suusamägi lossimägedes.

tusis. Kombineeritud liigutused arendavad keha täielisust, andes temale painduvust, sihkust, osavust ja vastupidavust. Suusatamine on ka suurepäraseks meelelahutuseks, värskendajaks ja vaimliseks puhkuseks.

maverelisust ja tasakaalu-tunnet. Eestis on suusasport küll alles veel lapsekingades. Tänuväärt nähteks on, et viimasel ajal ka meil hakatakse pöörama rohkem tähelepanu suusaspordile, võistluste korraldamise jne. näol.

Viljandi garnisoni suusamäe jooksutee telje pikut-profiil. Jooksutee ehitatud 1930. a. Sakala üks. jal. pataljoni poolt.

Mõõt: 1 cm = 16 m.

Kui öeldakse, et vaim ja keha on omavahel tihedas kontaktis, siis avaldub see kontakt kõige selgemini suusatamise juures.

Suusavõistlused on muutunud õige mitmekesiseks. Populaarsemad on kiirsuusatamine tasasel maastikul, siis raske ja väsitav murdmaa-sõit ja lõpuks suusahüpped. Suusahüpe on ala, mis arendab meis meeletteravust, julgust, osavust, kül-

Et meie praegu ei suuda väljapanna eriti silmapaistvaid suusatajaid-võistlejaid, ei ole nii kurb, kui see, et suusatamine pole muutunud massispordiks, et rahvamass suuremal määral kasutaks suuski, kas meelelahutuseks või igapäevaseks liiklemiseks. Suuskade kasutamine peaks niisama levima nagu seda meil on jalgrataste tarvitamine. (Jalgrat-
taid—valuuta kokkuhoiu seisukohalt—ole-

vat levinud meil rohkem kui tarviski! Toim.)

1929. a. kavatseti korraldada Viljandis järjekorralised üleriiklised kaitseväe, kaitseliidu, politsei ja piirivalve suusatamise esivõistlused. Neid võistlusi pidid külastama ka soome kaitseväe väljapaistvamaid suusasportlasi, kes oleks demonstreerinud meie suusasportlastele moodsat suusasporti ja mäehüppeid. Kuid lumeta talv kriipsutas läbi need kavatsused. Kuid siiski asuti Viljandis suusamäe ehitamisele kaitseväe ja kaitseliidu ühisel koostööl.

Algatuse tegi VI osakond, ning detsembril 1929. a. kaitseministeeriumi, Viljandi garnisoni ja kaitseliidu esindajad valisid välja soodsa koha lossimägedesse n. n. „Musimäele“. Väljavalitud maa-ala kuulus linnale. Seal poolt tuldi lahkesti vastu maa-ala andmises hüppemäe jaoks.

Mäe korraldamise ja ehitustööde läbi viimise järelevalve juhiks määrati kohalik garnisoni ülem. Suusamäe tegelikke töid toimis Sakala pataljon, n.-leitnant G. Mikku juhtimisel. Ehituskuludeks oli ettenähtud 200 krooni, mis peamiselt kulus

trampliini ehituseks. Tegelikult osutsid mäe ehituskulud kallimaks.

Kõige kulu ja vaeva peale vaatamata valmis suusamägi lõpuliikult tuleprooviks novembril 1930. a.

Tänavu, veebruarikuu keskel, peetakse 1929. a. pidamata jäänud võistlused ikkagi Viljandis.

Käeosolev talv on eriti lumerikas ja juba praegu oodatakse pikisilmi üleriiklisi suusavõistlusi, et näha eeskujulist suuskade käsitamist ja arenenud suusasporti.

Ka Viljandis hakati aegsasti energilisemalt suusasporti harrastama, et üleriiklistel võistlustel väärikalt esineda. Nii on treening suusahüpete alal kibedasti käimas. Sooritatakse juba ligi 20-meetrilisi hüppeid, ja võib loota, et need resultaadid võistluste ajaks veelgi paranevad.

Suusamäe raioon on saanud talispordi keskuseks. Nii on seal igal pühapäeval palju rahvast, kes suuskadega, kes kelguga ja paljud on tulnud sportimist jälgima.

Saabuvad esivõistlused toovad igatahes veel rohkemgi elavust ja virgutavad nii mõnegi kodaniku suuskadele.

—r.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'infanterie.

„Saksa I armee Ourcq lahingus (5.—9. septembrini 1914. a.)“. Autor (kolonel-leitnant Koeltz) kirjeldab kaasakiskuvalt v. Kluck'i armee parema tiiva fulgeoleku tagamiseks määratud IV res. korpuse tegevust enne Marne lahingut ja pärast. Esimesed suurtüki paugud, mis ära märgivad Ourcq ja ühtlasi Marne lahingu alguse lasti 5. sept. 1914. a. k. 1300 paiku. Autor tähendab, et suurtes joontes on Marne lahingukäik kõigile tuttav. Kõik teavad, et Saksa I armee parem tiib, olles haaratud Prantsuse VI armeelt, oli sunnitud end tagasitõmbama Ourcq suunas, mille tagajärjel Saksa I ja II armeede vahel tekkis lõhe. Kuid 9. sept. v. Kluck osava manöövriga haarab ise Prantsuse VI armee vasakut tiiba, mille tagajärjel paljudes on tekkinud arvamine, nagu oleks Saksa I armee, kuigi võidumees tervel oma rindel, olnud sunnitud taanduma vaid ainult Saksa ülemjuhatusel käsul. Autor ütleb, et sarnane arvamine võib tekkida lahingudetailide mittetundmisest Saksa I armee paremal ja Prantsuse VI armee vasakul tiival. Ühesõnaga, autori kirjutise eesmärgiks on tõestada, et prantslased ikkagi lahinguga (minu sõrendus. R. Tck.) sundisid sakslasi taanduma. Arvan, et käesolev lahingukirjeldus on sisult ja stiililt õnnestunumaid, mis pärast soovitan tutvunemiseks asjastuhvitatuile. Artikkel on va-

rustatud tarviliste kaartide ja skeemidega. (Järgneb.)

„Sõda mõistusega“. Psühholoogiline uurimus kapten Morell'i sulest. Autor tuleb tagasi vana probleemi juure: mis on sõjas tähtsam, materjal või moraal? Autori otsus: materjal ilma inimeseta, kes selle tööle rakendab, on kasuta ballast. Siit järeldus, juht peab alluvaid vähemalt sama hästi tundma, kui tema käsutusesolevat materjalosa. Tundes alluvaid, nende mitmekesisit hingelaadi ja avaldusi, suudab juht neid mõjutada, tuginedes nende nõrkadele ja tugevatele iseloomu joontele ning teistele hingeelulistele avaldustele.

„Väikeste jalaväe üksuste juhtimine lahingus“ (Major Pamponneau). Autor uurib üksikasjalikult väikeste jalaväe üksuste, alates pataljonist kuni rühm s. a., juhtimise organite (section de commandement) koosseise ja funktsioone vastavalt prantsuse jalaväe eeskirja I osale. Paistab, et n. n. „Juhtimise rühmad“ on tõesti soliidse koosseisuga. Nii näiteks kuulub pataljoni ülema „Juhtimise rühma“ koosseisu:

I grupp (side ja luure):

- 1 veltveebel — grupi ülem;
- 1 kapral — grupi ülema abi;
- 1 luure allohvitsier;
- 1 kapral ja 5 telefonisti;
- 1 kapral ja 3 raadiotelegrafisti;
- 8 signalisti ja tuvimeest;
- 4 vaatlejat;

- 3 ratturit;
- 1 allohviter ja sõdur, kirjutajad;
- 3 hobusemeest;

II grupp (varustuse);

III grupp (sanitaar);

Juhtimise reserv, allohviterid ja kapralid. (Järgneb.)

„Jalavägi teedel“ (Kolonel-ltn. Caille ja mjr. Laurent). Käsitatakse jalaväe ümberpaigutamist autodel.

„Sõduri lahingväljaõppe“ (Major Guigues). (Vt. „Sõdur“ nr. 1/2 — s. a.)

Ülevaade välisriikide sõjakirjandusest: Peatume siin lähemalt P.-Ameerika Ühendriikide sõjaväe kapten Villiam Hones'i kokkuvõtte juures külaskäigu kohta Dresdenis asuvasse Saksa „Jalaväe kooli“, mille eesmärgiks on ohvitseride ettevalmistamine. Kooli võetakse vastu vabatahtlikuid, kes juba 1,5 aastat on teeninud mingisuguses ükskõik missuguse väeliigi väeosas. Koolis kannavad õpilased esimese õppeaasta jooksul „Fahnenjunkeri“ nimetust. Esimene aasta algab 1. oktoobril ja lõpeb 1. augustil, mille järele „Fahnenjunkerid“ lähevad oma endistesse väeosadesse tagasi kaheks kuuks. Pärast kahte kuud, loetakse neid juba vastavaiks ülendamiseks ohvitseriks. Seejuures ainult jalaväelased tulevad peale eelnimetatud aega kooli tagasi seks, et saada ülendatud lipnikuks, kuid „Unterfeldwebelid“ välistunnusmärkidega. Lipnikud jäävad kooli veel üheks aastaks ja alles pärast, vakantkohtade olemasolul, ülendatakse nad ohvitseriks. Kapten Hones'i külaskäigu ajal oli koolis 230 „Fahnenjunkerit“ ja 120 lipnikku. Kooli ülemaks on kindral-major Falkenhausen. Ohvitserid-instruktorid on kõigist väeliikidest. Kooli juures on kaks kompaniid igasuguste lahinguvõtete demonstreerimiseks. Nendest on üks puht jalaväe kompanii kõigi jalaväes tarvituselolevate relvadega ja teine — autotranspord kompanii. Ametnikkude, kirjutajate, köögitsejate ülesanded ja vahiteenistus täidetakse eraisikutelt. Õpilased on mahutatud nelja kaupa kahte tuppa, misjuures üks tubadest on määratud magamistoaks, teine — õpperuumiks. Töö algab koolis kell 0730. Pealelõunane aeg pühendatakse normaalselt välisõppustele. Iga päev k. 1915—2115 on õpilased vabad ja võivad minna linna. Peale selle kasutavad õpilased n. n. inglise nädala lõppu, nad on vabad ka laupäeviti. Koolis on olemas ajakohaselt sisseseatud autoväljaõppe rühm, mis võimaldab täiesti ette valmistada ohvitseri tankiüksuste jaoks.

Lõpuks omab kool mägestikus (Erzgebirge) puhke- ja spordi kodu, kuhu kooli õpilased võivad järjekorras tulla jahile, kala püüdma ja sportima.

Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade.

Bibliograafia.

R. Tck.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt nr. 25. — 4. 1. 1931.

Reichsheeri (end. Reichswehr K.) 10. aastapäeva puhul. Märgitakse tähtsamad etapid Reichsheeri arengus... „Lootuses pilku minevikust tulvikku pöördes arvame, et pole enam kaugel päev, mil saksa rahvas oma riigikaitse poliitikas vabaduse uuesti kätte

võidab“. Ettevalmistus selleks on käimas. 1930. a. 1. novembril uus Reichsheeri juht, astudes ametisse deklareeris: „Saan Reichsheeris alal hoidma tema rahvusliku hoo (seinen nationalen Schwung), tema seesmise liituvuse, tema distsipliini, ja sõjaka vaimu“.

Kohtamislahing õppetöö ülesannetes. Siin olevat raske anda skemaatilisi lahendusi, kuigi õpetajad kalduvat sinna poole.

Luuresalk ja kiiresti liikuv koondis jalaväe diviisides. Hea kate ja luure säilitavad peajõudude kulumist, seepärast on kiiresti liikuvad koondisid jalaväe diviisid tarvilikud.

Kolonel-leitnant E. Otto: Vastase sügavsissetung ei õigusta veel pannaikat. Maailmasõjas 26. sept. 1918. a. Sommepey, St. Etienne suurmaantee raioonis ameeriklaste 2. diviisi poolt teostatud sügavsissemurd likvideeriti sakslaste plaanikindla taandumisnõuvriga.

Hauptm. Hans Wagner: Tankivastased kindlused (Tankforts). Betoonist ja terasest tankivastase relva pesad sarnaselt tugevad, et tankid oma raskete relvadega neid ei suuda purustada. Kindlustused ehitatakse lahinguväljale suurel arvul ja kiiresti; metallist osad valmistatakse väljaspool lahinguvälja (rahuajal). Võimalikud kaitseribad luurata juba rahuajal ja neis märkida tankide-vastaste fortide asukohad.

Prantslaste lennukite vastu võitlus kuulipildujate abil. Võitlus lennukite vastu, mis lendavad madalamalt 500 m, on kahuritest raskendatud, seepärast on siin kaitserelvana eriti tõhusad r. k. Prantslased leiutavad siin võitlusmeetode rasketest kuulipildujatest.

ITAALIA.

Rivista Militare Italiana. November 1930. a.

1. Kol. C. Trezzani. Vittorio Veneto ja tänapäeva lahingupidamise viisid. Artiklil on järg.

2. Kapten A. Izzo. Mida iga ohvitser peab teadma helgiheitjatest ja fotoelektrika väeosadest. Artiklil on järg.

3. Kol.-leitnant A. Ravenni. Märkmeid partisanisõjast. Ajalooline tagasisivaade, kusjuures autor peatub üksikasjalisemalt serbia komitadzide tegevusel Maailmasõjas. Autor tuleb otsusele, et partisanide tegevust ei saa võtta tõsiselt isegi siis mitte, kui see on kokkukõlla viidud regulaarväeosade tegevusega; kui partisanid opereerivad iseseisvalt, siis harva nad võivad sünnitada tõsisemat kahju modernisõjaväele, kes on varustatud võimsate relvadega, uema aja tehniliste abinõudega ja kes hoolitseb tarvilisel määral oma julgeoleku eest.

4. Kapten A. Longhi. Ettevalmistused tulistamiseks mitmesugustel lahingu faasidel. Vastavate eeskirja paragrahvide kommenteerimine, kusjuures selgitatakse tulistamise meetode mitmesugustel lahingufaasidel; need meetodid, arvab autor, on muutlikud ning olenevad igakord tulistavast üksusest, maastikust ja taktikalistest tingimustest.

5. Raamatud. Ajakirjad. Ajakirjade sisustikud. V. K—ts.

Rivista Militare Italiana. Detsember 1930. a.

1. Kol. C. Trezzani. Vittorio Veneto ja tänapäeva lahingupidamise viisid. Itaalia sõjamineeriumilt 1930. a. korraldatud sellekohasel võistlusel 1. auhinnaga kroonitud kirjatöö. Autor selgitab modernaja lahingu iseloomu jooni, toetudes Vittorio Veneto lahingu kogemustele; sealjuures ta avaldab arvamist, et kui lahing on hästi plaanitud, selle ettevalmistamisel kõik mis võimalik ette nähtud, küllaldaselt täidetud materjalosa ning elavate jõududega, energiliselt ja asjatundlikult läbi viidud, siis võib kindlasti saavutada võitu; viimasel on veel see tähendus, et ta aitab lühendada sõda ja seega vähendab võitlevate poolte materjali ning energia kulu. Autor võtab üksikasjalikuma vaatluse alla Vittorio Veneto lahingu ja leiab, et itaallased saavutasid siin edu, tänu oma osavusele, lahinguga, mitte aga seepärast, et austerlased vastupanuta taandusid, nagu seda on püütud tõendada mõne välisriigi sõjakirjanduses.

2. Kapten A. Izzo. Mida peabiga ohvitser teadma helgiheitjatest ja fotoelektrika väeosadest. Autor selgitab motive, mis põhjustasid nende väeosade tekkimise ja määrab kindlaks nende ülesanded tulevikusõjas; ühes sellega ta esineb konkreetsete ettepanekutega nimetatud väeosade organisatsiooni ja ettevalmistuse aladelt.

3. Kol. U. Soddu. Mõtteid lähenevise teostamise kohta mägedes. Teoreetilised alused ja konkreetne taktikaline ülesanne.

4. Kapt. V. Agnese. Mõtteid modernaja rannakaitse relvadest. Itaalia sõjamineeriumilt auhinnaga kroonitud kirjatöö. Autor leiab, et rannakaitset ei tohi improviseerida; ta võrdleb praegu kasutamisel ole-

vaid rannakaitse abinõusid vastase kallaletungi abinõudega ja teeb ettepanekuid, kuidas täiendada rannakaitse (Itaalia) organisatsiooni ja milliseid uusi abinõusid selleks oleks vaja.

5. Raamatud. Ajakirjad. Ajakirjade sisustikud. V. K—ts.

SOOME.**Hakkapeliitta nr. 49, 1930.**

1) „Järgnev sõda“, mida sellest arvatakse. Saksa kindral von Seeckt ja von der Goltz arvavad tulevikusõja kohta muuseas järgmist: Tulevikusõjaks mobiliseeritakse kogu rahvas, võitused aga pärib eelkõige vilunud, relvastuselt enneolematult-täiuslik, kuigi vähearvuline, kutsesarmee.

Prantsuse ajakirjandus, harutledes Saksa igasuguste „Vereinide“ ja „Bundide“ näol kõiges vaikuses järjest kasvavatest sõjalistest jõududest, leiab põhjust muretsemiseks. „Mercur de France“ väidab: Saksamaa kavatab alata sõda võimalikult pea, et muuseas kasutada Nõukogude-Venet, kuni see on veel olemas ja anda Prantsusele lööki, enne kui selle idapiiri kindlustustööd on valmis, s. o. enne 1934. aastat. Saksa õhujõudude puudust kannab tsiviillennuliikumine, mis on maailmas esimesi. On ainult mõne tunni ülesanne muuta tsiviillennuk sõjalennukiks.

Ja laevastik? „Aga kes ütleb“, sõnab Prantsuse admiral Degony, „mis on tulevikusõjas määrav, hiigla lahingu- või väike allveelaev, raske kahur või torpeedo, kõnelemata moodsaist lennukipommest või gaasidest.“

2) Prantsuse auleegion. Seile kuulsad naisliikmed. Jooni mõne suure aulegionääri elust. — Kindral Dubail'i, prantsuse aulegioni suurkantsleri kirjutis.

Kaitseväe elu.

9. üksik jalaväepataljon, kui 9. jalaväe rügemendi järeltulija, pühitses 16. jaanuaril s. a. oma XII aastapäeva. Tähtpäeva pühitsemine algas kell 1000, mil allüksustes peeti päevakohaseid aktusi. Aktustelt sammusid kompaniid 1. kompanii õuele, kus kell 1200 peeti paraad, millise vastu võttis lugupeetud pataljoniülem kolonel V. Trossi, kes ka oma kõnes andis ülevaatliku ja kujuka pildi 9. jalaväe rügemendi 12-aastasest tegevusest. Oma lahingseltsilise, 6. jalaväe rügemendi poolt ütles juubilarile parimaid tervitusi kolonel E. Rosenberg. Heas tujus, rõõmsate nägudega ja sirgetes ridades sammusid „noored lõvid“ mööda paraadi vastuvõtjast. Kell 1300 oli allüksustes korraldatud pidulik lõunasöök väga maitsvate toitudega. Kauga istuti lauas, vesteldi, lauldi ja fuletati meelde Vabadussõja päevi. Traaditeel soovisid juubilarile õnne kamin, kaminab, divül 3, distabül 3, divül 1, kõ-

pül, kindral Pödder, kindral Heinze, kolonel Reiman, väeosade ülemad, palju veteraane jne.

Aastapäeva tulipunktiks kujunes spordi- ja meelelahutuse komisjoni poolt korraldatud peoõhtu „Kodanikkude klubis“, milline sündmuste kohaselt väga maitserikkalt ja nägusalt dekoreeritud oli. Peale sünnipäevalapse ja kallite naabrite oli peole ilmunud ka suur hulk 9. jalaväe polgu lahingukangetasi ja külalisi, nii et suurtes ruumes polnud õieti kohta nõõpnõelale mahakukkumiseks. Pidu algas pataljoni 40-mehelise meeskoori lauludega „Väikesele isamaale“, „Jahi laul“ ja „Sõjalaste mars“, millised kõik kiiduavaldustega vastuvõeti. Lauludele järgnesid reamees Veeber'ilt viiulil ettekantud „Elegie“ ja „Humoreska“. Edasi järgnes R. Uu'si 2-vaatusline jant „Luurajad“, milline ettekanti väga huvitavalt ja meisterlikult pataljoni kaitsevaelaste poolt ning peoliste poolt kestva käteplaginaga

vastuvõeti. Väga kenad ja huvitavad olid ka püramiidid, milliseid märkimisväärt tehnikat ja osavusega ettekanti veltv. Mänd'i juhatusel. Eeskava lõppes „Tundmatu“ poolt ettekantava „Neegritantsuga“. Ettekannetele järgnes tants garnisoni jazzbandi saatel kuni kella 0200.

Aastapäev õnnestus kõigiti, osutudes „noorte lõvide“ elus üheks meeldivamaks päevasündmuseks. E—dt.

Sport.

Veeremängu võistlused.

Pühapäeval, 11. skp. korraldas Tallinna garnisoni veeremängu klubi „Sõdurite kodu“ suured gruppidevahelised veeremängu võistlused, millest võttis osa 12 gruppi à 8 mängijat.

Gruppidevaheliseks võistluseks oli seekord mängus neljandat korda vanade härrade grupi poolt välja pandud rändauhind. Kaks esimest korda võitis nimetatud auhinda 3. diviisi ohv. kogu, siis läks auhind komandantuuri allohvitseride kogule ja nüüd neljandal korral läks ta jälle tagasi esimesele võitjale. Gruppidevahelised tagajärjed kujunesid järgmiselt:

1. 3. diviisi ohv. kogu	1947	silma
2. Kv. topo-hüdrogr. ohv. kogu	1924	"
3. Komandant. allohv. kogu	1889	"
4. Eesti Pank II grupp	1870	"
5. Eesti Pank I grupp	1851	"
6. Kv. prokuratuuri grupp	1817	"
7. Auto-tanki rüg. ohv. kogu	1706	"
8. Var. val. ohv. kogu	1699	"
9. Kv. haigemaja grupp	1690	"
10. Kreenbalti grupp	1673	"
11. Kv. staabi ohv. kogu	1648	"
12. Kv. staabi allohv. kogu	1468	"

Individuaal auhinda oli välja pandud veeremängu klubi poolt 18. missugused võitsid järgmised mängijad:

1) h-ra Paalberg — 337 silma (uus rek., endine 333 silma kpt. Haltriku oma); 2) h-ra Järv — 308 (mõl. E. Pangast); 3) v. a. o. Roster — komand. allohv. kogu — 302; 4) major Schwartz — 3. div. ohv. kogu — 286; 5) h-ra Bern — E, Pank — 282; 6) kv. am. Sermann — Kv. topo-hüdrogr. ohv. kogu — 280; 7) kpt. Tarning — 3. div. ohv. kogu — 273; 8) h-ra Brommig — Kreenbalt — 273; 9) h-ra Selnik — Prokuratuur — 272; 10) kpr. Kuusik — komand. allohv. kogu — 263; 11) h-ra Bysa — kv. topo-hüdrogr. ohv. kogu — 264; 12) veltv. Jalakas — komand. allohv. kogu — 264; 13) h-ra Rõks — E. Pank — 260; 14) ltn. Klement — V. v. ohv. kogu — 260;

SISUSTIK: Ed. Laaman. Eesti tunnustamine de jure. — A. J. Psühiline reflex. — J. Tomson. Sõja- ja lahingudoktriin sõjateaduse valgusel. — E. Lillak. Eesti kaitseväe kasarmutest. — Öhu- ja gaasikaitse alalt. — Taktika alalt. — K-ts. Puhkele asumisest talvel. — H. Lohk. Suurtükiväe tuled kaitsevahingus ja nende tehniline täitmine. — A. Kristjan. Võrdlevaid jooni saksa jalaväe võitlusviisidest enne ja pärast Maailmasõda. — r-n. Reserv- ja aktiivteenistuse ohvitseride koosolek Narvas 4. jaan. s. a. — i. Eesti poliitiline ja majanduslik asend. — V. Till. Piik ratsaväe relvana. — K. Kindral Simon Bolivar. — r. Suuskadele. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — Sport.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. ÜHISELII* trükk Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

15) ltn. Luks — Kv. st. ohv. kogu — 255; 16) h-ra Tomberg — Kv. topo-hüdrogr. ohv. kogu — 254; 17) kv. am. Oengo — Kv. topo-hüdrogr. ohv. kogu — 254 ja 18) h-ra Iström — Kv. prokuratuur — 253. L—ks.

Tallinna garnisoni poksivõistlused.

17. ja 18. skp. peeti „Sõdurite kodu“ Tallinna garnisoni spordikomisjoni korraldusel garnisoni väeosadevahelisi poksivõistlusi. Võistlustest võttis osa 68 poksijat, missugune arv ületas kaugelt eelmistest poksivõistlustest osavõtjate arvu. See näitab, et poksi vastu huvi ei väibu, vaid järjekindlalt kasvab. Samuti on garnisoni poksijaskond ka tehniliselt suuri edusamme teinud. Pärast võistlusi jagati võitjatele spordikomisjoni poolt väärtuslikke auhindu.

Võistlustel tulid kohtadele:

Sulgkaalus.

1. II j. m. Alfons Bodenbergr — Merevägi.

2. Rms. Martin Bakohf — 10. üks. jal. pataljon.

Kergekaalus.

1. N. a. o. Anatoly Luts — Sidepataljon.

2. II j. m. Karl Kansan — Merevägi.

3. Kpr. Meinhard Papp — Sidepataljon.

Kerge-keskkaalus.

1. Rms. Rudolf Miller — Sidepataljon.

2. Kpr. Bernhard Rõding — Aegna merek.

3. Noor Herbert Altorf — Pionerpatalj.

Keskkaalus.

1. Spets. Herman Reimann — Merevägi.

2. Noor Konstantin Timmermann — Sidepataljon.

3. N. a. o. Jaan Tiivel — Merevägi.

Pool-raskekaalus.

1. I j. m. Aleksander Muru — Merevägi.

2. V. a. o. Viktor Veidenbaum — Merevägi.

3. Noor Leo Selberg — 10. üks. jal. pataljon.

Raskekaalus.

1. N. a. o. Teofiil Schütz — Merevägi.

2. II j. m. Hugo Tuisk — Merevägi.

3. Rms. Rudolf Kiitmann — Aegna merek. L—ks.

Pärnu liuväli.

Spordiselts „Tervis'e“ poolt poeglaste gümnaasiumi avaral õuel korraldatud liuväli on tõmbanud kokku rohkesti talisportlasi ja ka jään lõbutsejaid.

Liuväli on ka sel aastal tasuta kasutada neile kaitseväelastele, kes liuraudadega varustatud.

Neli korda nädalas mängib liuväljal Pärnu maleva orkester. E—dt.

Esimene vasekauplus Eestis

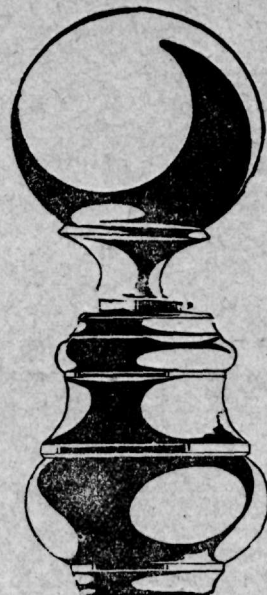
A. KRISTJANSON

„Kalevi“ kaubahoones.
Telefon 309-58 .: Veneturg 2.

Laos alati saadaval
inglistina
Lamb & Flag.

Vask-,
alumiinium-,
tsink- ja
poolhõbeplekki,
vasktorusid,
vasklatte,
vasktraati,
vask kardina
stangesid ja

nikkel voodiosasid.

ÕNNETUSJUHUSTE ja SURMA vastu ei ole abinõusid,
aga ainelistele murede vastu, mis surma või õnnetus-
juhused enesega kaasa toovad võite end kindlustada.

EESTIMAA KINNITUS AKTSIA-SELTS

EKA

toimetab : **tulekinnitusi, veokinnitusi, autokasko-
kinnitusi, õnnetusjuhu-kinnitusi ja elukinnitusi.**

Igapäevase 10-sendilise maksu vastu võite
juba sõlmida 1000-kroonilise elukinnituse.
Saatke meile üks postkaart ja meie saadame Teile lähe-
mad teated. Järelepärimine ei kohusta Teid millekski.

Juhatus: Tallinn, Pikk tänav 6, kõnetraat 426-95.

Kapital ületab 1.000.000.— krooni.

Esitus igas linnas ja maal.

Esitus igas linnas ja maal.

Kodukaitsjad!

**Iga isamaalane
toetab Eesti tööstust!**

Tarvitage

järjekindlalt ainult Eesti tubakavabrikute saadusi:

Extra-Extra

Erisort

20 tükki 35 senti.

Aino

20 tükki 35 senti.

*Mued, moodsad, eriti peene-
maitseelised paberossid*

Otümpia

25 tükki 25 senti

kestad kollasest maispaberist, varus-
tatud nikotiini imeva vatiga
„Hygiene“.

TUBAKATEHAS

A.-S. Astoria.

Lemmik-paberossid

Mikaado

25 tükki 25 senti

väljavalitud parimatest tubakatest.

TUBAKAVABRIK

H. Anton & Ko.

★

Balm

ja

Kavaler

25 tükki 15 senti.

TUBAKAVABRIK

A.-S. Regina